

המלך והתניח ובניה למדינת הים באו המכשרים ואמרו לה
הנה בניך באים והיא משיבה להם מאי איכפת ליתשכחנה
פליתא אכרו לה באו חתניך אמרה מאי איכפת ליתשכחנה
בנותי לסוף אומרים לה הנה מלכך בא אומר הא ודאי חרותא
חדו על חדו כן לעתיד לבא יבואו הנביאים ואומרים לירושלם
בניך מרחוק יבואו משיבה מאי איכפת ליתשכחנה בנות יהודי
ובנותיך מקצה הארץ אומרת ישמח הר ציון הנה מלכך
בא ודאי חדו על חדו דכתיב שוש אשיש בהתגל נפשי באדי
וכתיב גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלם וגומר:

ויהי ביום השמיני

דריק אכילת נפש ונטן רשעים קמרי
(והשני)

צדיק אוכל

וגומר דבר ידוע ומקובל הוא כי
דברי שלמה בזה הספ של משלי
יש להם עתי פנים נגלה ונסתר
ולכן פתח ספרו במשלי ואמר להבין משל ומליצה כי המליצה
הוא משל הכתוב ונגלה והמשל מורה על הנסתר ובעבור
שרוב ספריו בזה הספר הם מוסר כמו שאמר לדעת חכמה
ובוסר להבין אמרי בינה באו דבריו באלו השני פנים הנגלה
הוא תיקון הגוף במעלות המדות והנסתר הוא תקון הנפש
במעלות שכליות וכשיחברו באדם אלו המדות כלם הוא
שלם ונקרא מלאך ה' ואיש אדם וכשיחסר האדם מהן שתיהן
והוא ערום מהם הוא נחשב ככהפה ופחות ממנה והוא
הנקרא דוב שכול בדברי שלמה ובכר כתבו חכמי המחקר כי
דחוק הוא שימצא אדם שלם בשתי אלו המדות ושיהיה חסר
מכלם אבל נכנע יודוע כי צדיק בלשון המורה הוא המכלול
דבריו כמשפט ומקיים דברי תורה במי כחו ומשתדל לעשותם
ואף על פי שהוא חושא למעשים רחוקות כי כבר אמר שלמה
כי אין צדיק בארץ אשר יעש טוב ולא חסא והרש הוא העושה
בהסך מזה ואמנם כי כוננת תורתנו התמימה להיות האדם
הולך בדרך האמצעית אבל מה שיש לו לאכול בשוויו ושנתה
בשוויו ובעול מה שמותר לו לעול בשוויו וישכון המדינות
ביושר המדינות ובאמונה לא שיענה גופו בתענית וילבש בגדי
הצמר והשער וישכון במדברות וזלתי אם עושה אותה האדם
דרך רפואה כדי לשוב לדרך האמצעי כרופא המשקה לחולה
דברים המרים כדי לשוב לבריאותו וגם צותה תורתנו אפילו
בענין הצדקה והנדביות להלך בהן על האמצעות יהן כמסת
קד בלבד וזהו לשון צדיק וכשימצ בני אד נוטה מן האמצעי
ומפליג לעשות הטוב והישר לשם ית ולכריות נקרא חסיד
בלשונו ובבלשונם אל פנים משורת הדין וכשימצ אדם יוצא
מן האמצעות ומפליג לעשות רע והוא רע לשמי ולבריות נקרא
רשע רע ולשון אכילה בכתוב היא על פנים הנאה ונפנית
באכילה ותשמיש כמש אכלה ומסתה פיה והשנית הנאה
רוחנית נפשי כמו ויאכלו האבור במלאכי וכמו ויאכלו וישתו
האבור באצילים ואמרו אל אכילה ודאת ולכן באה לשון
הלימוד בלשון אכילה כמו לבו לחמו בלחמי אכול את הפניה
ואוכלת ותדו כדבש למתוק וכן נפש המוכן בכאן על שני פנים
אחת הנפש הבהמית הפתאווה ההנאות והתענוגים אשר
משכנה בכבד כמו נפש כי תחזא כי נפש הכשר בדם היא
יודע צדיק נפש בהמתו ונפש הכהמי שלו וכתיב גומל נפשו
איש חסדי והשני הנפש החכם אשר משכנה במוח ונחא

הנשארת כמו שכתוב והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים
את האלריך ואת נפש אויבך יקלענה וגו אשר עשה לנו את
הנפש הזאת חיה וחיה נפשך וגו והפסוק הזה נדרש לכ פנים
האלה על הדרך הראשון אם כי הצדיק ההולך על האמצעות
ועל ההשואה אוכל הדברים המותרים וצריכים לו לקיום הנפש
לבד ונפשו הכתוב כאן רוסו לנפש הבהמית שאוכל לצורך
גופו לבד ואינו אוכל היתרונות ואם הוא כענה ובסוף עצמו
נקרא אכזרי כמו שאמרין ועוכר שארו אכזרי וזלתי אם עושה
זה לרפואת נפשו אבל הרשע אוכל היתרונות וכמלא בטנו
מהם והוא סבת חסרונו עילה מרבו האכילה וימך בשרו
וכמו שאמר המשל יש אכילה מונעת כמה אכילות והוה ובטן
רשעים תחסרי או יש למרש שיחסר לו המון לסוף כי סובא
וזהו יורש וכמו שאמר רב אוכל ניר ראשים וגו פירוש רב
האכילה היא סיבת הריש כלום שיוורש כמו הנר שהוא סיבת
דבוי התבוא ויש נספה מרוב האכילה קודם זמנו בלא משפט
השם אלא שהוא מקצר ימיו ויש מפרשי בלא משפט שאינו
מצמצם באכילתו ועושה הוצאתו בלא משפט לא במדה ולא
במשורה הנה כלל בזה הכתוב הסרון הכמון ואבדן הגוף
ורבותינו אל דרשו זה הפסוק צדיק אוכל לשוב נפשו זה
חוקיה מלך יהוד שהיה אוכל לישראל יק בכל יום והיה חסיד
בוטה לצד ההפלגה ועל דרך חסידות ורפואת נפשו ובטן
רשעים תחסר זה פקח בן רמיהו שהיה אוכל ששים סאת
גזלות בקינות סעודה והנה בפרשה הזאת אנן
פוצאים כי אחר שצותת התורה והזהירה על המאכלות
האסורות אמר והתקדשתם והייתם קדושים קרא קדוש למונע
עצמו מן היתרונות אפילו מן המותרות ואחר שבא לדינו זה
הכתוב נפרש אותו והוא מעין הפרשה ונאמר פצנו לשון
גומל על שלשה עניינים:

האחד הפורש מן המאכלים האסורים וכן המוכר
צמנע וממשיא כמו שבא בו הפרשה אחר
שהזהיר על הטמאות ועל המאכלים האסורים וכן המוכר
צמנע או כמשיא כמו שבא בו הפרשה ואחר שהזהיר על
הטמאות ועל המאכלים דאס רים וכן המוכר אסר
והתקדשתם:

השני הפורש מן היתרונות אפילו מן הדברים המותרים
כמו שנקרא הנזיר קדוש יהיה גדל פרע יער
ראשו ונאמר באלישע איש אלים קדוש עובר על שהיה
פרוש מן המשגל ועל זה כתוב עליו הנה נא ידעת כי איש
אלים קדוש הוא וכמו שדרשו זכרונם לברכה והיו
בחכמים שלמים בזה כרב אדא דהוה מהכי כלה אכתפיה
ואמר דמיא עלי ככשורא ורבי יוחנן דתיב סערי טבילת
ואמר דמיא עלי כי קאקי חיורי ונקרא רבי יונה הנשיא
רבינו הקדוש על שהיה פרוש מן היתרונות וכמו שהעיד על
עצמו במסכת כתובות בשעת פטירתו שגשא עשר אצבעותיו
למעלה ואמר רבנו של עולם גלוי ידוע לפניך שלא נהניתי
אפילו באצבע קשנה שלי לא אסר לא נשתמשתי אלא לא
נהניתי שלא נתכוון להנא ולא נשתמש לא בדברי ההכרחיים
ובמו שבקש יעקב אבינו נתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש
נאמרו אל כל ימיו של אותו צדיק לא נצטער אלא על פנימי
והיצון ואמר שלמה בסוף משלי שיש ודבר טוב הרחק ממני
רשע ועושה אמתן לי הטרפני לחם חקי ואמר לשון טרף כמו
אריה טרף בדי גורותיו ומחנק ללכאותיו ומלא טרף חורץ
ומעונותיו טרפה ואמרו כי האריה אפילו שימצא כמדה
בהמות אינו טרף אלא כדי שרמו וגוריו וכן כתיב טרף נתן
לראיו ויכור לעולם בריות שנתן להם כדי צרכם לבדי
זכתיב שבר הצבון בתחם שלא צודה לקנות אלא להשבע
הרעב

חיה ואם נקבו שניהם העליון והתחתין טרפה שאינה חיה וכן
 בטרפיות האחרות ואף על פי שנראה שיש מן הטרפיו שבנו
 החכמים יש מהן חיות וטרפוס וכן כן הכתרים כתי' והנשירים
 דאין לך אלא מה שיכנו הכתרים כמו שאבדו בכלול' והא קא
 חזינן דמחו בכלול' וקטיליה שיכו גמירי דאי מדרי ליה סבא
 חיי' וזהו למאן דאטר טרפה אנה חיה וכל שכן להנא דני רבי
 ישמעאל דסבירא ליה טרפה כשרה חיה אלא שכן נאמר לו
 בסני רצה לומר למשה שמונה עשרה טרפיות ומה שאמרו
 בתורת כהנים בין שנולדו בה סימני טרפה כשרה רצה לומר
 ספק אם היא כשרה או טרפה כמו שאמרו בפרק אלו טרפות
 רבא שרא טרפה וזבן מינה ורצה לומר ספק טרפה וכבר היו
 בחסידים הראשונים ששמענו שמעם שלא היו אוכלין בשר
 בהמה גסה אלא בשר עוף כדי להוליד דם זך מאד וכל זה
 מכלל הקדושה שנאמר והתקדשתם וכבר דברנו בזה די'

והשלישי היא קדושת המצות כמו שדרשו בפסוק
 והתקדשתם זו קדושת המצות וכמו שנקראו
 העבירות מומאה כי מציונו בשלשה אבות עבירו' שהם עבודה
 זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים שכתוב בהן טופאה כתוב
 בעבודה זרה כי מורעו נתן לכולך למען טפא את פקדשי'
 וכתוב בגלוי עריות אל תטמאו בכל אה והנה המוכהר במצות
 ומקיימן כהלכה הוא קדוש ובלבד קריאת שמע ותפלה אמרו
 חכמים אל והתקדשתם זו קריאת שמע' והייתם קדושים זו
 תפלה' ואין ספק כי יש בקיום אלו השני דברים קריאה
 שמע ותפלה מצוה גדולה וענין גדול ולכן ייחדו יותר משאר
 המצות אמרו חכמים אל בפרשת חזית על פסוק איש הרבו על
 ירכו מפרחד בלילות אפילו אדם רואה בחלום חרב כהתנת בו
 או שום ענין מכהילו מה יעשה ילך לבית הכנסת ויקר קריאת
 שמע ותפלה וישמע ברכת כהנים מפני שיש בה שש
 אותיות שיש בהם ענין על שם ששים גבורים סביב לה והנה
 בקרית שמע יש בה קבלת עול מלכות שמים וייחוד שמן
 והאדם צריך ליהרה בקריאתה ובלבד בפסוק הראשון ובאותן
 הדברים שהצריכו חכמים זכרם לברכה בשלש אבות שיש בו
 רמז לשלש עשרה מדות שהם ייחוד גמור ואם לא כיון באיתו
 פסוק לא יצא וחזור וצריך ליהרה בברכותיה למניה ולא אהריה
 ושלא יסית בהם כמו שתקנו חכמים זכרם לברכה וכל העינר
 בזה פורק מעליו עול מלכות שמים והוא מושע וכיורד ולא
 היה אדם צריך להזהיר בזה כי הוא מבורא כאד זולתי שיש
 קצת עובדים בזה ומתרחשין בו לפעמים וענין התפלה הוא
 ענין נכבד אמרו זכרונם לברכה גדולה תפלה יותר מכל
 הקרבנות דכתוב גם כי תרבו תפלה אינני שומע' ואין
 זח לשון גומא אלא אבת ויצוי כפשת הדברים שהתפילה
 היא מעולה מן הקרבן' ויש כדבר שני טעמים:

האחד כי בקרבן יש מקום קנטור בראות אדם חלב ודם על
 שולחן השם יתעלה ויצר הרע מקטרנו והאפיקורסים כשיבין
 על זה' ואין כן בתפלה כי כדרך הסבא בלבד יש בה
 קדושה גדולה וענין אלדי בהיות האדם שופך נפשו לפני
 בוראו ומודה לפניו שהוא אדון הכריות ועובד אותו בנפש
 הטהורה שהוא מבורח העבודה אמרו בספרא ולעבדו בכל
 לבבכם זו תפלה' כי העבודות הם שלשה בגוף' ובמסומן'
 ובנפשו' הקלה שבכלן הממון ואחריה הגוף ואחריה הנפש
 והתפלה צריכה גוף ונפש וכוננת הנפש שהוא ההגיון הפנימי
 ודבור הלשון וגם זעווע האיברים דכתיב כל עצמותיאתמרנה
 המי' כמוך' מי וכל לקטרנו בזה אמי' מי שאין לו תורה יודד
 וישבח בזה וכבר כתב זה חכם גדול מחכמי אומות העולם
 והשיב על חכם היונים כשדבר על התפלה אומות דבר
 מקודש התפלה ייחדו לה מקום בבית הגנסת ובבית המדרש

הדע ואין לומר כי כומץ הרעב היה נוהג זה כי יוסף אמר זה
 הפסוק והיה יכול להשביע להם בר כרעב ובשוכע ועל זה
 חדרך היו נוהגים חסידי ישראל' ועל זה לא היו מרבים
 סעודתם בשום מקום אלא בסעודה של מצוה ונשתדל רבינו
 הקדוש על רבי מנחם בן יאיר שיסעוד אצלו ולא רצה וכמו
 שבא במסכת חולין ואומר הדבר התרון כבר כתב הרב רבינו
 משה בר מיימון אל בספרו כי יותר מגונ' הלהוט אחר האכילה
 והשתיה והוא זולל וסובא מהאיש ההולך בגילוי הערודה
 ובתרים לעין כל כך גלוי הערודה מן המפורס' לא מן המושכל
 והסובא שמבלבל מוחו ומספיד דעתו הוא מן המושכל ודי
 הערת התורה במה שכתוב בנח ובלוט ובא כפרשה הזאת אין
 ושכר אל תשת' וכתוב ולהבדיל בין הקדש ובין החול ואמר
 השותה רביעית אין אל יורה' ואמרו על בני אהרן שתויי אין
 נכנסו למקדש שכלבל מוחם וידוע הוא כי מה שאסרה תורה
 אלו המאכלים האסורים הכתובים בפרשה ואמר אל תטמאו
 את נפשותיכם להודיע כי הם מטממין השכל והלב כמו
 שדרשו ונשמתם במ שהוא חסר אלף מלשון שקופים אטובים
 ומטמאין הנשמה הטהורה שנפחה השם באמינו ולא אמר א'
 תטמאו גופיכם כי ענין טופאת הגוף אינה נוהגת לא בכהנים
 כמו שכתוב בטומאת המת נוהגת אל הכהנים ואם טומאת
 המת שהיא חמורה אינה נוהגת בישראל קל וחומר טומאת
 נבלה או בעלי חיים ומה שאמ' ובנבלתם לא תגעו הוא כרגל
 ודע כי אלו המינין האסורין יש מהן דורסין ואסרתן התורה
 מגני שפולדין עזות פנים ומחפמין הדם ומולדין חליים
 שורפין ויש מהם מגסין הלב ומטממין אותו כחזיר וארנבת
 וישן וחלב ודם וכן העופות האסורין כלן דורסין חוץ מפרס
 ועזוניה שהם אסורין מפני חמימותן ששוכנים במדבורה
 ובמקומות ובישוב לא שכיחו והם רעי מבעלי הארס ששורפין
 הדם ולכן כל עוף שנדע בקבלה שאינו דורס נאכל אותו שאין
 לחוש לפרס ולעזוניה שאין דורסין ואסורין כי אינן מצויין
 ביישוב' והגאונים אל כתבו כי כל עוף שחרטומו רחב כאוזן
 או כף רגלו כף אוזו רחב אינו דורס ומותר לאכלו בלא שום
 סימן אחר של היתר שאין אנו יודעין אם הוא דורס אם לאו
 ונבדוק בשאר סימנין ואם יש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבן
 נקלף ביר שלשתן נאכל אותו כי ידוע שאין דורסין אכל בשני'
 מהם לבד לא נאכל אותו כי יש באלו הכתובים עוף שיש לו
 סימני שהרה ודורס והוא עורב ומינו שיש לו אצבע יתיר וזפק
 והוא אסור וכל שכן אם אין לו אלא סימן אחד בלבד שהוא
 אסור' וכן הדג' שאין להם סנפיר וקשקשת מולדין דם עצור
 כי דוע סדרני הרפואה וכוננת התורה בכל זה לזכך שכלינו
 ולאחד לבינו ולהבין ולהשביל דרכיו ואפי' במינין המותר' באה
 הקבלה להזהיר ואף על פי שהן חיות ונראות ראויות לאכילה
 אם יש בהן סאותן המקרים שסורין שתמות בהמה או העוף
 והן הטרפיות שקבלו חכמינו אל שהבהמה מוטרפת בהן ולא
 נאמר למדלא נאכל בהמה הזאת השמינה כעבור שהאונא
 היא סמוכה ללב או האונות סמוכות שלא כסדרן ולמה היא
 אסורה ולזה בא הכתוב להבדיל בין הטמא ובין הפהור וגו'
 ואמרו בתורת כהנים וכתבה רש' אל וכי צריך לומר בין פרה
 לחמור והלא מובדלין הן בסימניהם אלא בין טמאה לך
 לטהורה לך בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו ובין החיה
 הנאכלת אין צריך לומר בין צביל לעיור אלא בין שנולד לך
 סימני טרפה וכשרה לנולד לך סימני טרפה מסולה עד כאן
 מירשי הפיסא הזאת שאף על פי שהעוף הוא שחור אם
 נשחט חציו של סימן הוא טמא לנו כמי' טמא' ואם נשחט
 יותר על חציו כחוט השערה הוא טהור' וכן כבהמה וכחיה
 אסגקב קרנם הפות העליון ולא התחתון כשרה כי עדין היא

הוא אפילו בשבת ואמר אנרא דפיקא דוחקא ועוד
 יבלול הכוונה שירחק הסבות המטבאות אותו כי רגל הוא
 סיבה כמו ויברך האותך לרגלי והוא עיקר התפלה ואם חכם
 אחד מחכמי הרפואות כי כשאוכל אדם צריך כוונה גדולה
 אם ירצה שיעיל לגוף שאם יאכל בלא כוונה אינו מועיל וכמו
 שדק אבן לחפת דחמי ומביא חליים ואמר כי זה הוא מנוסה
 וכל שכן המתפלל שצריך לכוין אם ירצה שיעיל לו ועל זה
 תקנו בתחלת התפלה השפתי תפתח ופי יגיד תהליך.

שהוא ההגיון החצוני ולכסוף יהיו לרצון אמרי פי שהו ההגיון
 הפנימי ואם הוא מחשב בדברים עולמיים הידך אמר והגיון
 לבי אולי ההגיון הוא מתועב ומשוקץ לשם ית' ועוד יכלול
 מלת רגלך עתות הכריעות כמו שלשה רגלים והם השמש
 הכריעות שהם עבודה שלימה הכריעה עם הגוף והשדרה
 והזוליות שהם עיקר בנין הגוף ואמר שכל מי שאינו כורע
 שחזור שדרתו נחש לאחר שבעים שנה ואין זוכה לתחיית
 המתים כי בה התחיה ועוד רמו בשדרה שיש בו עמונה
 עשרה הזוליות למנין שמנה עשרה ברכות כמנין חי העולמים
 והכריעות החמשה הן באבות תחלה וסוף ובהודאה תחלה
 וסוף ובסוף תמלתו שמוסע ג' פסיעות בכריעה אחת והם כנגד
 האורים שבפרש בראשי וכנגד החומשי תורה והכורע כורע
 כחויא פירוש כאגמון דכתיב הליכו כאגמון ראשו כלומר
 שישחה ראשו תחלה אף על פי שמשחה שדרתו וכי זקוף
 זקוף כחויא כלומר שזוקף ראשו תחלה ואחר כך גופו.

ובירושלמי כתבו שאין לשחות יותר מדאי ונוערין בו ועוד
 נכלל במלת רגלך שימתין עתות התפלה כי האדם אינו נקרא
 אדם ואין לו צורה אלא בשעת התפלה שהוא עושה פעולה
 נכבדת והיא עבודת הנשמה שמתבודדת עם אלודיה כי
 בעתות ההנאות הן מעלה הבהמות וכל בעלת הגוף אינו
 נראה אלא כשהוא מתבודד עם בוראו והשכל מועיל פעילתו
 שהוא תכלית הבריאה אמר חכם אחד כי התפלה מונע
 הנשמה כמו כל שהוא מונע הגוף וכמו שהמלאכים וחיות
 הקדש נוזנין מן האור העליון דכתיב ואתה מביא את כלם
 כלם הם מספרים כבוד אל כל היום וכל הלילה תמיד לא
 יחשו ודרשו ז"ל אתה מביא את כלם מן הראוי שאם אדם
 שומר עתות המלאכה שישמור עתות הנשמה ועוד

נכלל במלת רגלך שישמור נקביו בשעת התפלה שהיא
 קדושה גדולה וכמו שאמרינן במסכת רכות על אותו חכם
 שהיה לו עשרים וארבעה בתי כסאות מניתו לבית המדרש
 והיה בודק נקביו בכלן וכמו שדרשו בפסוק הכון לקראת
 אלדך ישראל כי צריך האדם להיותו עומד לפני אלדך
 שיהיה גופו נקי מכל פסולת ושקוף כי הגוף הוא כלי נכבד
 מורה על דברים עליונים בצורתו ובאיבריו כמו שהוא מקובל
 ביד חכמי ישראל ולכן צריך האדם להיות זהיר שלא לשקץ
 כלי הנכבד ההוא שאין כלי מן בעולם נכבד ממנו וזה צריך
 בכל שעה כל שכן בשעה שעמד לפני בוראו ואמר זכרונם
 לברכה כל המשהא נקביו עובר משום אל תשקצו את
 נפשותיכם כי הנשמה העליונה שהיא ככלי הנכבד אין לו
 לשקצו בשום פנים בעולם שום שקוף כמו שהזכרנו בפרשה
 הזאת דכתיב ולא תטמאו את נפשותיכם וכמו שכתבנו
 בפרשה הזאת למעלה כל זה במלת רגלך ואחר כך אמר
 וקרוב לשמוע כלומר שהוא מתפלל שיבין מה שיוציא בפיו
 כי לשון שמיעה מורה שני עניינים האחד שמיעה כמש
 שישמיע לאינו מה שמוציא בפיו והשני שיבין מה
 שיוציא מפיו מלשון כי שומע מפיו שיהו מיו ולבו שוין שיהיה
 השם קרוב בשפתיו וככליותיו וכבר ידעת סאמר ישעיה
 הנביא בפיו ובשפתיו ככדוני ולכו רחק ממני ואמר הוד

ואם היא ראויה בכל מקום יותר היא ראויה ומקובלת ונשמעת
 במקום קדוש הנקרא בית אלדים והטעם השני כי הקרבן
 צריך הכנות גדולות מקום ידוע וזמן ידוע ואנשים ידועים
 כהנים ולוי ואם יחסר דבר מכל זה אינו קרבן ואינו נרצה אבל
 התפלה היא בכל מקום ובכל זמן בין בומן שבת המקדש בין
 כשהוא חרב ואם באמ' כי הקרבן כשהיה נעשה כהלכתו בלי
 שום חסרון היה מועיל לשעתו וכבר משלו משל על זה כי
 דקרבן כשהיה נעשה כהלכתו בלי שום חסרון היה מועיל
 לשעתו כי יש ממיני הרפואות מסוגות שמועילות בכל עת
 ובכל שעה ונאותים לכל הפכע' ואינו צריכות אומנות גדולה
 והרומ' הבקינותן בכל זמן ולכל אדם ויש מהן חזקו שצריכין
 עת ושעה ואור ומזג אדם ואין ספק כי מועילות לשעתן
 כשהרופא הוא בקי ונתן בשעתן ובאדם המוכן טבעו להם
 ואם יטעה יזיק נזק גדול ויש סכנ' גדולה בנתינתן ולכן הרופא
 לא ישתמש בהן אלא לעת הצורך ומתעסק בקלות שלא יוכל
 לפעול בהן כי הן מועילות בכל עת ובכל זמן ובכל אדם ולכן
 המשל במזונות כי התפללות הן כמו הלחם שהוא המזון מונע
 שיהו לכל והקרבת דומין למאכלים האחרים שאינן שוין לכל
 המזנים ולכל האנשים ואף על פי שענין הקרבן הוא דבר
 מעולה עד מאד שאף על פי שאין אנו משיגים טעם הדבר
 אנו רואים תועלתו הגדולה לא ירדה אש מן השם אלא על
 ידי הקרבן ושכינה שורה על ישראל וכל ההצלחות לא באו
 לישראל אלא על ידי הקרבן ואם לא ידענו הידך יורדת קדושת
 רוחניים בסבת דבר גשמי עם כל זה הדבר אמת ויציב והטעם
 געלם במנו וכמו שאמר הכתוב כי לא דבר רק הוא מכבד
 ודרשו ז"ל אם הוא רק מכבד הוא כי הענין בעצמו אינו רק

וכבר כתב החבר למלך כוזר משל נאות בזה הענין טפת זרע
 שהוא דבר מאוס לבי דעת האדם ונעשה ממנו צורה הדורה
 ומורידה דבר רוחני והוא הנשמה הקדושה שהיא אצולה
 ברוח הקדש ושוכנת בגוף העכו"מ והעפרי וסבת ירדת אותה
 הטפה ולולי שאנו רואין אותו לא נאמין כי יסופר כי הוא חוץ
 לשכל וכבר כתבנו בפרשת ויקרא והארכנו בזה ועל זה אמר
 שלמה אורח חיים למעלה למ שכל כלומר המצות הנכבדות
 שהם אורח חיים שמדריך האדם ומוכוה לעולם הבא שצמח
 נעלם ונסתר והם למעלה מן השכל הקנין אלא למי שחננו
 השכל והחנן יגלה סודו לעבדיו הנביאים וקבלו מהם חכמי
 ישראל איש מפי איש ומעתה מי שרואה זו הטפה מושכר
 דבר רוחני עליוני אל יתמה מן הקרבן כי בכונן גדולה ממשך
 או מן השמים ואף על פי שהקרבן משובח התפלה יותר
 מעולה כאשר ראו אבותינו הקדושים שאף על פי שידענו
 מעלת הקרבן לא הנחילו לנו אלא התפלה כמו שכתבו ז"ל
 אברהם תקן תפלת שחרית יצחק תפלת מנחה

יעקב תפלת ערבית עלה בידינו כי התפלה הוא דבר
 עליוני ונכבד ואין צורך להאריך יותר ושלמה המלך עליו
 השלום הזהירו מאד בפסוק אחר שאמר שמור רגלך כאשר
 תלך אל בית האלדים וקרוב לשמוע מתת הכסילים וזכר כי
 אינם יודעים לעשות רע ומלת רגלך כולל דברי רבים מכוונות
 על התפלה ולכן נכתב רגלך ביד לרמוז על דברים רבים
 האחד הוא כמשמעו שישמור רגליו מפניו מפני שרגליו
 עסוקין ועוד שיכין רגליו כמו שכתוב במסכת ברכות כמו
 שלמדו מפסוק ורגליהם רגל ישראל והורות שהוא מוסר
 עצמו ביד השם כאלו רגליו אסורות וכן אמרו בידים כדאמר
 אביי כפר ידיה ומצלי וכתבו הפפרשים שמישים ידו
 הימנית על השמאלית כנגד לבי ועוד נכלל במלת רגלך
 שימסע פסיעה גסה בלכתו לבית האלדים וכמו שדרשו
 אותו בברכות שלמדו אותו מפסוק ונדעה ונרדפה לדעת את

שמיני

לבי ובשרי ירננו אל א' חי ואם לאו אין הפרש לו ית' מן הצפור ולכן סמך לו גם צפור מצאה בית כלומר אם אין אדם מכוין לבו הנה הצפור והדרור מצמצמין כמוהו וכשיכוין ויבין הדברי שמוציא בפיו תהיה עבודתו שלימה ונכבדת ובכלל וקרוב לשמוע אם אתה תשמע מה שאתה מוציא בפיו תהיה נשמע ותהיה קרוב ואם לאו תהיה רחוק מדביקות השם ית' כי כוונת התגלה היא להרכב בשל' כמ"ט וכו' תדבקו וזהו ית' שהכל תלוי בו ובכלל האזהרה הוא שלא ישיח שיחה בטלה בבה ולא ישמע להבלי המדברים וזה עיקר גדול בתפלה ואל יעשו מבית הכנסת כשווקים וכרחובות ולכן היה אומר הנביא לאו העושים מבית הכנסת חול מ' בקש זאת מידכם רמוס חצרי מי גם בכס ויסגור רלתים: ואמר סתת הכסילים זבח כלומר שלא יעשה ככסילים המביאין קרבן לשם בלי כוונה ואדרכה הקרבן בלי כוונה כגוף בלי נשמה שחסר החלק הנכבד וקרבנו תועבה כן הבא לבית הכנסת וזורק תפלה מפיו בלי כוונה תמלנו תועבה וזהו אמרו כי זו מערכת המשיח כי אם היינו מתפללין כראוי היה משיח בא וזהו רע להם ויש מפרשים אינן יודעין לרצות אביהם שבשמים ומפרשין רע מלשון רעיון ואמר אל תבהל על פיך ולבך אל יסחר להוציא דבר לפני האלדים וגו' כלומר שתוציא דברך בנחת ואל תמהר לזרוק הדברים מפיו ויהיו דברין מעטים כלומר שלא תאריך בתפלתך יותר פראי אלא מה שתקנו הראשונים ובכלל זאת האזהרה שיתפללו מה שתקנו חכמים היודעים לרצות וכן בפיושים שיאמר אותם שהיו מן החסידים הראשונים המכוונים לענין הרצוי לא למלאכ השירים השקולים ולכן נהגו בצרפת ובקטלונא לומר שירי הקלירי שקבלה בידם שהוא ר' אליעזר בן ערך אף על פי שאינן מכוונים על המשקל כי עיקר הענין אינו המשקל כי הבה כמשבע הצרוף המזוקק שבעתי שאין בו סג' והאחרי המכוונים לשיר נעים ולמשקל הם כמשבע שקר מלא סג' נראה טוב במראה ובאותותיו וכשיוצא אותו כולו סג' וזהו עיקר גדול בתפלה וכן בשאלת הצרכים ולא לחנם סדרו לנו התגלות כמליות קצרה ושוכות יסוהם גכונים ועשוי כחכמי וכמו שכתב הר"ם ז"ל בזה והביא מימרא ההוא דנחת לקמיה דר' חנינא ואמר האל הגדול האדיר החזק וכו' ואמר ליה ר' חנינא סימתינהו לכיליה שבחי דכרך וגו' ושוב פיר' במימרא הזאת הרמב"ם ז"ל בדרך אחרת בספרו הידוע דעתו בזה כי אין היה אומר למלך שהיה לו אפי' א' עיני דניתי וקבלסקין אותו בק' אף דניתי כסף היה נראה יותר טוב השתקפה בעבור שלא היה יכול אדם להשלים כל שבחיו אבל אלו התוארים האל הגדול הגבור והנורא וכיוצא בהם הנמצא בתורה ובנביאים הם ממין שבחיו ואין המניעה אלא בין רב למעט שלא יוכל להשלים אבל אמר שאין המניעה בשביל הכיעוט אלא שהם של זהב ומשבחין בשל כסף שהם שני מינין ואפילו אם היינו יכולים להשלים ולומר כל הנמצאים בכתוב' אינן ממין שבחיו אדרכה הם חרתו בחקוי תברך ולכן אמר כי אפילו אלו הג' הגדול הנכבד והנורא לולו שאמרם משה לא היינו כעלין אותו בפניו כל' זהו הכרח ראשון וילוי שיבא אנשי כנסת הגדולה ותקנום בתפלה לא היינו מתפללי בהם ולא היינו כסירין אות' כמקופץ ואתה מוסף וכו' וראב"ע אמר כי הזהב כמשקל כעט כלל שני גדול מהכסף וזהו שבח גדול כי בדבר מועט יוליד אדם מס' היתב כן הגדול הגבור והנורא כוללים דברים הרבה כאשר ידוע לחכמי ישראל ובהן נכללין כל השבחים הללו ואלו הג' הם עיקרים והם כנגד אברהם יצחק ועקבי ולכן תקנו ואז' בסילת והנורא ואמרו והנורא כמו שבא וזכרנו ואליהו יעקב והם נכבדים רומים למרכבה העליונה ולולו שאמר משה וכאו אנשי כנסת הגדולה ותקנום ונתנו

לנו רשות לא היינו רשאין לאמרם כלל לגלגלו כל זה על הכתוב שהתחלנו על הדרך הגולה והדרך הנסתר שהוא תקון הנפש בא להושי' שלמה שלא יתרום אדם ולא יכנס לפניו ממחיצתו אלא כפי שכלו וכפי השגתו וזהו צדיק אוכל כי לשון אכילה נופל על לימוד בתורה כמו שאמרנו למעלה כלומר הצדיק לומד לשובע שכלו כפי השגתו ונכנס לפרנס לשלום ויוצא בשלום כאשר קרה לר' עקיב' ומי שהורס ומציץ יותר מהשגתו לא דילו שאינו משיג מה שרוצה אלא שמפסיק מה שלמד כמו שקרה לאלישע בן אבויה וזהו ובטן רשעים תחסר ולכן הזהיר שלמה במקום אחר דבש כצאת אכול דרך פן תשבוענו והקאותו לא אמר פן תשבוענו וקצת בו לא והקאותו כי אפילו מה שאכל כבר מקיף והנה בפרשה הזאת רמז לכל זה אהרן שהוא קדוש היה מתבייש מלקרב לכזב מרוב צניעותו שהיה אומר בדעתו שאינו ראוי לכך משל למלך שנשא אציה והיתה מתביישת מלפניו נכנסה אחותה ואברהם לה הגיסי דעתך ובואי שמי המלך וכן משה אמר ליה קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וגו' ויש אומרים כי השטן היה מראה לו צורת עגל והיה מתירא עד שאמר לו משה קרב אל המזבח שהיה כתיירא מעון העגל ויאר ועוד שם בתורה כהנים שהיה נראה לו בכזב צורה שהיה מתדמה לו צורת המזבח שעשה לפני העגל כי היה החטא קבוע בלבו כמו שכתוב וחפאתי נגדי חכיד ולכן נאמר לו קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל' לעולה חביבים לכפר על מעשה העגל כי היה נזוף ויאר בכדרש כ' ע'ל זה לא נזכר אהרן בפרשת ויקרא אלא בני אהרן וכהנים או הכהן סתם שהיה נזוף כמעשה העגל כשאבר הקבה למשה ונתנו בני אהרן כהנים אש על המזבח אבר הקבה למשה כל העצים כשרים למערכה חוץ מנפץ וזת אמר למה אמר ליה לפי שעושין פירות משובחין לצורך הקרבן אמר משה אם כן ינינו בני אהרן על אביהם אמ' לפני הקבה בור שני אד' יהיו מימיו אהובין אם הבור שני מימיו שנואין אמר ליה חביבין הם לפני אמר ליה והלא שמן המנחות והיין לנסך מגנין על הנפץ והזית שאין מביאין כהם עצים למערכ' והיו בני אהרן עובדי אביהם כראוי מוכה באב כיד נתרצה הסכה והזכירו בפרשה השניה דכת' צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה כל זה גרס לו חטא העגל ולכן הוצרך לקרבן קח לך עגל בן בקר לחטאת וניצל מהעונש ובתורת כהנים מה ראו ישראל להקריב שעיר יותר באהרן אלא אמר להם יש בידכם בתחלה ויש בידכם בסוף בתחלה וישחטו שעיר עזים בסוף עגל מסכה יבא שעיר וכפר על שעיר ויבא עגל וכפר על עגל אבל נדב ואביהו אירע להם מה שאירע ואמרו ז"ל כי זה העונש היה על מה שהציצו בסיני ונכנסו לפניו מסחיצתן ועברו עליו והאזהרה דתל' פן יהרסו אל ה' לראות והציצו והיו ראוין לענש שם אלא שעכב להם שלא לערכב שפחת מתן תורה ונשרפו בכאן מדה כנגד מדה באש הגדולה טעו והאש אכלתם וגם הזקנים שהציצו באותו מעמד האריך להם עד תבערה כמו שכתוב שם ותאכל בקצה העם ודרשו זכרונם לברכה בקצינים שבועס והיינו דכתיב שם ולא אצילי בני ישראל לא שלח ידו בכלל שהיו ראוין לשלח יד' ויש לרבותינו ז"ל עניני' רבים בזה החטא של נדב ואביהו בעבור שלא נתפרסם בתורה חטאם והכל מתכוונים לענין אחד ויש אומרים כי חטאם היה שהביאו אש מידות כעבור שאמר הכתוב אש זרה ויש מפרשים שהורו הלכה בפני רבם ויש אומרים שתמויין נכנסו היינו שהזהיר אחר כן יין ושכר אל תשת' ויש מפרשים על שהיו בני שחץ ולא נשאו נשים וכמו שהביאו בהגד' והביאו סעד לדבריה מדכתיב בחזרתי אכלה אש ובתולדותיו לא הללו והיינו דכתיב וכנים לא היו

היו להם ויש אומרים על חטא אביהם כתיב דבתיב ישלם שנים להעוהו וכמו שזכרנו במסוק על כל דבר פשע וגומר והיינו דכתיב ובאהרן התאנף המאד להשמידו ואין השמדה אלא בכניס דתיב ואשמיד פרוי פמעל ושרשיו בתחת ותפלה משה השאיר מחצה והיינו דכתיב אל אלעזר ואל איתמר בניו הגזתים כלומר מן הגזרה וכשתדקק בכל אלו הסאמרים על דרך האמת ענין אחריש להם וסוד חטאם רמוז במדה שכתוב וישימו עליהן קטורת ולא אמר בהן כמו שכתוב ויתנו בהן אש כי קצצו בנטיעות ולא שתו לבם לזאת דומה חטאם לחטא אביהם הראשון וכמו שאמרו ז"ל אביך הראשון חטא זה אדם הראשון ומליציד פשעו בו אלו נדב ואביהו ובתורת כהנים נחלקו באיזה מקום מתו יש אומרי לפני לפנים נכנסו דכתיב בקרבם לפני ה' ובאה האזהרה ואל יבא בכל עת אל הקדש והיינו אחרי מות שני בני אהרן וכמו שדרשו זה ורוז יתור מן הראשון כמו שכתב רש"י ז"ל וזהו וימותו לפני ה' וגרום והוציאם או שנגסם המלאך והוציאם להוץ ויש אומרים בחוץ מתו דכתיב ויקרבו וישאום בכתנותם & מחוץ ולדברי כולן נשמח נשרף וגוף קיים וכמין שני הוסיף נכנסו בחוטמיהן כי קצצו השפע היורד כחוט הנמשך ולקו כחוט מדה כנגד מדה כל זה גרס שנכנסו לפני מפיצת ונתערכה אותה שמחה אמרו במדרש ליהר איניש מעינא מישא דהא אלישבע בת עמינדב ראתה ביום אחד בעלה כהן גדול אחי בעלה מלך אחיה ראש הנשיאים שני בניו סגני כהונה והיו צומרים הנשים ראייתם בת עמינדב ונכנסה בהן עין הרע ונתערכה שפחת אותו היום הנכבד יום ראשון חדש ניסן שהוא יום שמיני למלואים ונטל עשר עשרות שהעשר קדושו גדולות כנגד עשר אספקלריאות השהירו וכנגד עשר מאמרו ועשרת הדברות באחד ועשרים באדר התחיל משה להקים המשכן והיה מורקו בכל יום ומקומו בכל שבעת ימי המלואים ללמד הכהנים הקבתו עד יום השמיני והתחילו הנשיאים להקריב קרבנם ושלשה שעירים נעשו בו ביום שעיר נחשת ושעיר הקהל ושעיר ראש חדש ואמ' על שעיר ראש חדש ואת שעיר החטת דרוש דרש משה והנה שורף והוה שנ ואתו בתן לכם לשאת את עון העדה כי הוא מכפר על טומא' מקדש וקדשו כמו שכתב רש"י ז"ל בפירושו אם שמעת בקדשי שערה בקדשי דורות מי שמעת ויש אומרים כי שמיני זה הוא שמיני נמש לניסן וראיה ממה שכתוב בספרי על אותו מסוק ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם אמרו זה מישל ואלצפז ואם כן היה הענין ביים שמיני לניסן וכן דעת ר"א ז"ל אבל אין זה דעת רבותינו ז"ל אלא שהוא רחניסן ואת של ספרי אמת ונתעכבה טהרתן עד ערב פסח שהיו עדין טמאים שלא היה עדין אפר פרה כי בתחלה חוק המשכן ואחר כן נצטוו בפרה אדומה ומה שאנו מקדימין לקרוא פרה אדומה קודם פרשת החדש כדי להקדים טהרתן של ישראל בראש חדש ניסן וכן פ"א אותו ז"ל ונחזור לעניינינו כי נתערכה השמחה ונצטער מאד אהרן והיה צועק ומשה מנחמו לאהרן והוא אמרו הוא אשר דבר הלאמר בקרוב אקדש וגו' והייתי סוכר כי בי או בד יתקדש שם שמים ואני רואה כי הם צדיקים יותר ממני וידום אהרן והיכן נרמז ונועתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי ושתק שהיה בוכה בקול וקבל שכר על השתיקה ועל קבלת גזרת השם באהבה ומה הוא השכר שנתחד עמו הדבור לשניהם וכלל בני אהרן בדבור כי כלם קבלו השתיקה והגזירה דכתיב וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר דברו בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו ומה שאמר חיה אמרו ז"ל בעבור שישראל הם חיים אפילו בפיתתן הם דבקים בשם ת' ולכן הזהירם במאכלות האסורות להיותם קדושי תמיד

כמו שאמרו למעלה כי האומות אפילו בחייהם קרויין מתיב והתיר להם כל דבר משל לרומא שבקר שני חולים לאחד הזהיר זה האכל וזה לא תאכל ולשני אמר לו אכול מה שתרצה אמרו לולמה אמר להם זה ההולך לחיי אני מזהיר וזה שהולך למות אני נוהג לו רשות לאכול מה שירצה כי בין כך ובין כך מת הוא כך הקבה לישראל שהם חיים הזהירם כי בן ראוי לעם הנולדים בביתו להיות פרושים וקדושים בכל מיני קדושה והטהרה והפרישה ושלא לשקף הנשמה החיה והטהרה שנפח בנו וכמו שאמרו ז"ל לעולם יראה עצמו כאלו שכינה במעיו דכתיב בקרבך קדוש והיא הנשמה שנפחה השם ית' בקרבנו פרוחו ית' ולכן צינו לקדש נפשותינו כי הוא יתברך יודע ומכיר מעלתה ולכן הזהירנו בכל אלו האזהרות מן המאכלים האסורים ואף מן היתרונות מן הכותרות ככן שדרשו ז"ל והתקדשתם והייתם קדושים כי הכפל לפרוש אפילו מן המותר בהאכילה והמשגל כיון היא קדושה ככן שאמרו ולכן הזהירנו שלמה צדיק אוכל לשובע נפשו כי אוכל כולל אכילה ושתייה ומשגל כמו שכתוב אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און והנה המנהיג עצמו בכל אלו היתרונות בדרך הבינוני הוא משיבע נפשו הטהרה כמו שאמרו ז"ל מרעיבו שבע משיעו רעב וזהו הזובח יצרו שהוא ככד השם וזהו השם ארחותיו שרואה בישע ארלים ככו שדרשו ז"ל תקרי ושם אלא ושם שעושה כל ענייניו בשוכה והשוואה ופזה יבא לו תקון גופו שיאריך ימים וכמו שכתב הרב רבינו משה בר מימון ז"ל אלו היה אדם אוכל במדה ובמשורה כמי צנוהן שעורים לבחמתו במדה היה נצל מחללים רבים וזהו שוכר פיו ולשונו שומר מצוות נפשו ונקרא קדוש והוא מן הכתובים לחיים כירושלם בויקרא רבה למה פרט הכתו גמל וארנבת שפן וחזיר רמז הכתוב ארבע מלכיות גמל זה בכל שמקלטת להקבה שנאמר אנא נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר למלך שמיא מדי כה אמר כרש מלך פרס כל במלכות הארץ נתן לי האלדי השמים וגו' מי בכס בכל עמו יהי אלדיו עמו וגו' יון היה אומר לשמעון הצדיק בריך אלההון דיהודאי אהום מחרף ועוד שם גמל זה בכל דכתיב בת כלל היסודיה אשרי שישלם לך כי מעלת גרה היא שמגדלת הצדיקים דכתיב ודינאל בתרע מלכא שפן זה מדישה שפן זה שבוטמאה ושהרה כך מלכות מדי מעבודת צדיק ורשע דרוש האחרון בנה של אסתר טהור ממנו וסמא מאביו מעלת גרה שמגדלת הצדיקים דכתיב ומרדכי יושב בשער המלך הארנבת זה יון אבן של תלמי המלך היה שמה ארנב מעלת גרה שמגדלת צדיקים אלכסנדרוס מקדון כד היה חזן לשמעון הצדיק הוה קאי על רגלוהי אמרי ליה מן קדם יהודאי את קאים אמר להם דמות דיוקנו מנצח לפני במלחמתה החזיר זה אהום למה נקרא שמו חזיר שפחזר עטרה לבעלה גרה לא יגר שאינה מגדלת צדיקים אדרב מאבדתן כר עקיבא וחבריו גמל זה בכל מעלת גרה גוררת מלכות אחריו שפן זה מדי וגוררת וכו' חזיר זה אהום ואינה גוררת וכו' ומחורת עטרה לבעלה דכתיב ועלו מושיעים בהר ציון לשמוט את הר עשו והיתה לה המלוכה

תזריע ומצורע

אחור וקדם צדתי ותשק עלי כפס פליזה דעת מסיי כסננס 63
אוכל נס: (קהילים קלט)

אחור וקדם

הכתובים הללו אמרו דוד הפלך באותו המזמור הנכבד שייסד אותו על ענין ההשגחה וכלל

תוריע ומצורע

אל יראו וארץ ישראל היא מסוגלת יותר משאר ארצות כמון שכתוב תמיד עיני ה' אלדיך בה וכתוב בקין ויצא קין מלפני ה' וכתוב בינה כי מלפני ה' בורח וכמו שכתבתי בפרשת ויקרא ובפרש' ראה ובהיות ההשגחה מסוגלת בארץ הקדושה ובשאר הקדושים באים הנגעים המזכירים באלו הפרשיות בבתים ובבגדים ובגופים כי אין טבע שיבואו נגעים בבתים ובבגדים ולכן כתיב בכית ארץ אחוזתם ואמר אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת ואמר ואל ישראל קרויין אדם דכתיב ואתנה צאני צאן כרעיתי אתם והם באים על עונש להראות להם כי ה' סר מעליהם וכן כתב הרב רבינו משה ז"ל בטעמי המצות שזהו מופת חוץ מן הטבע באומרה הזאת כמי סוטה והיה מתחיל בבתים ואם לא היה שב הירד באבנופו ולפי קבלת רבותינו ז"ל שאמרו בשבת פרק במד' מדליקין הנגעים באים על לשון חרע ועל גסות הרוח יותר מכל שאר עבירות והם דרשו מצורע מוציא שם רע ותרנגוב אנקלוס סגירא שלא סגר פיו ולשונו והוא ענין נס וכן כתבו כל המפרשי' ויש לרבותינו ז"ל מדרשים רבים בזה המכ' שבבתים שהיא באה על עבירות ידועות והאחת מהן על שאין אדם גומל חסד עם הכרית' אמרו בויקרא רבה מאי דכתיב יגל יכול ביתו נגרות ביום אפ' הא כיצד אומר אדם לחבירו הלויני כור חטים הלויני כור שעורים' האשה אומרת להביתרדה השאילני גפה והיא אומרת אין לי הקכה נתן נגעים בגופו ובביתו ומפנה את ביתו והשכנים אומרים ראו פלוגי שהידי אומר אין לי זה הדא הוא דכתיב יגל יכול ביתו ועוד כתיב כי אנן מקיר תזעק וכפ'ים מעץ יעננה כלומר מעידן לבני אדם וכמו שאמרו בסכת תעניות מי מעיד בו אבני ביתו וקורות ביתו דכתיב כי אנן מקיר תזעק כלום מעידן לבני אדם רשעתו ומגלין חרפתו וכמו שאמרין במסכת תעניות בירושלמי חד בר נש אכיל בנו ביתיה בתעניתו גלל כותלא אחש עלמא חמוץ יתיה דקא אכיל ההד' כי אנן מקיר תזעק כי גמילות חסדים דבר גדול ושכרו מרובה והמקימו מעמיד הישכב והבתים והעובר עליו מחריבו ואמר התנא במסכת אבו שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל המעודה ועל גמילות חסדים' ויש בקרבן מצורע ובכתיב המנוע' סוד גדול רמז בצפור המשתלח שהוא כשעיר יום הכפור' לפורחות השדה וטעונה ארו ואזוב ושני תולעת כענין פסח מצרים ובמדרש הוגא הגביה עצמו כארז ישפיל עצמו כאזוב וכתולעת וטעון תגלחת שער ויש בו ענין בענין הזאות בתוך האון ובבוהנות ועל דרך הפשט הוא כי השער הוא יתרון בגוף והו' הלך אחרי היתרונות ולא שמע לקול התור' ומזה באזנו ובבוהנות שיהיה מן המעש' ההליכה בדרך לא טוב הנה כי ההשגחה מסוגלת באומרה אחת יותר מבאחרת ובמקום אחד יותר מאחר מראש השנה עד יום הכפור' כקבלת רבותינו ז"ל הנה דברנו בענין ההשגחה בקוצר והוא ענין אמתי והוא יסוד אמתי ויסוד תורתינו ויסוד שכן ועונש ועל זה הארינו בה הנביאים והמדברים ברוח הקדש' ורוד המלך עליו השלום האריך בזה לדבר בכמה מקומות ויסוד זה המזמור על זה כי היו בזמנו כופרים בזו הפנה ועל זה אמר בסוף המזמור הלא משנאיך ה' אשנא' תכלית שנאה שנאתים כי לא היו מודים בהשגחה אלא כמו המילוסופים שכתבו שאין ההשגחה אלא עד לגלגל הירח ובצבא מרום בעבור כי אישיהם קיימים אבל באישים ההויים הנפסדים אין בהם השגחה כפרטיהם אלא כפי לבד הקיים ומביא אותם לזה הטעות שהם אינן מאמינין דבר חוץ לשכל והנה אפילו לדעתם המופסד למה לא יאמינו בהשגחה באדם שיש בו נשמה הנצחית ואפילו לפי סברתם בנסתה היא

בו שירת העובר שהוא מורה על ההשגחה שכל עניני העולם בהשגחה לא במקרה וענין יצירתו ועמידתו בבשן אמו מורה על ההשגחה וסותם פי החולקי על זה וכמו שאמר דוד במקום אחר מפי עוללים ויונקים יסדת עוז כלומר ממה שאתה עושה בעולל בבטן אמו ומן גדול כרוח חיים נסגר בלי אויר ואינו מתנשם ואלו אדם מתעכב שעה אחת מבלי נשימת אויר מיד מת ואתה מומין לו אחרי צאתו לאויר העולם מוזנו על ידי יניקה באותן חורי שדים כי אינן רחבים ואינן צריץ יותר מן השיעור' כי אם היו רחבי' או צריץ יותר מן השיעור היה מת שאין בו כח למצוץ כל זה יסדת עוז ואדם מכיר עוון ומעלתך להשביט פי האויב והמתנקס' וכך האריך בהשגחה והביא יצירת העובר שמורה על ההשגחה ואמר זה כנגד המתקומם על השם יתבר' והמדברים עליו סרה באמרו עוב ה' את הארץ ועל זה אמר הלא משנאיך ה' אשנא וגו' תכלית שנאה שנאתים כל זה האריך כנגד המתפלספים ולסתור סברתם שאנחנו בית ישראל הנולדים בביתו וקבלנו תורתו ואין אנו צריכי' לראוי' כי תורתנו מלאה מזה רוצה לומר מן ההשגחה והנה דור המבול ודור הפלגה ואנשי סדום וענין פרעה יורו על זאת הפנה הגדולה והנביאים מפרסמין אותה אמר ירמיה גדול העצה רוב העלילה אשר עיניך פקוחות' ואסף בנו של קרח ייסד מזמור על זה אך טוב לישראל אלדים לברי' לבב ביאר ענין ההשגחה שהיא בכל הנבראים והיא מסוגלת יותר במין אחד ממין אחר כלומר היא בעלי החיים ואף על פי שאינם מדברים היא בכלל לשמור במין והיינו דכתיב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון פותח את ידך ומשביע לכל חי אמרו ז"ל יושב וזן מקרני ראמים עד ביצי כנים וזהו במין לבד בכלל לא בפרט אבל היא מסוגלת באומה אחת יותר מבאומה אחרת ולזה אמר אך טוב לישראל ומלת אך הוא מיעוש כי אין רוכין מעושין ואמר כי היא בישראל יותר מבאומה אחרת ואפילו בישראל באיש אחד יותר מאחר וזהו טוב אלדים לברי' לבב כי אף על פי שהיא בכל איש ואיש כי אפילו ריקנין שבישראל מלאים מצות כרמון עם כל זה היא מסוגלת יותר בחסידים ובצדיקים וזהו מלת אך ויש מפרשים מלת אך כמו אכן לשון אמת כמו אך עצמי ובשרי אתה' אך מלך ישראל הוא' ועל דרך קבלה פירשו אך שיהו שם אהיה שהוא רחמים והוא טוב לישראל כי אך עולה כמנין אהיה והוא אלף תחלת עשרת הדבר' והכפ' סוף הדברות וראשי תיבו האבות עולין אך וראשי חמשה חומשי תורה עולין אך וחבל חסד גמור ופלות האבות אותיותיהם שלש עשרה כנגד שלש עשרה מדות שההשגחה בהם' והכל אמר ויציב שההשגחה אינה כללית אלא כפי האדם והמקום והזמן שהיא בעם אחד יותר מאחר ובישראל יותר מבשאר האומות דכתיב והיה לי סגולה מפל העמים וכתוב רק אתכם ידעתי מכל משפחות הצדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם ולכן נעשים יותר מן האומות שאין ההשגחה כל כך בהם ומה שכתוב רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לתתוש ולתנוץ ולהאכיד ולהרו' וגו' ושב הגני ההוא ונחמתי וגו' שנראה שהיא משגיח בחטאת ועונות' ובתשובתן כמו ענין נינוה' כבר תירצו חכמים ז"ל כי זהו בחמס בלבד שהוא חמור כל כך שאפילו אומות העולם אינו טוב לו וכמו שידוע מדור המבול כי מלאה הארץ חמס מפניה ובנינוה כת' מן החמס אשר כפשיהם אבל בשאר העבירות הוא מניחם ואינו מענישם כדי לאכזר מן העולם הבא ואפילו בישראל ההשגחה מסוגלת באדם אחד שהוא חסיד יותר מבאדם אחר שאינו חסיד כל כך והוא אך טוב לישראל אלדים לברי' לבב שאף על פי שהיא בישראל יותר היא בבחי' לבב וכתב לא יגרע מצדיק עינו וכתב הנה עין ה'

אצולה פהמי'אכים מהשכל הפועל וכן מודים להם קצת
 חכמי תורתנו המתפלספים אבל כפי קבלת רבותינו ז"ל וכפי
 הכרעת הכתובים הנשמה היא נאצלת כמקום קדוש למעלה
 מן המלאכים וכמו שכתוב בתורה ויפח באפיו נשמת חיים
 וכמו שכתב הרב רבינו משה בר נחמן כי הנופח באפי' אחר
 שנשמתו יתן בו דת'ב ונשמת שדי תבינס ואם כן יתחייב
 ההשגחה מצד מעלת הנשמה ורוחנותה לא סצד הגוף
 הצערי והעכורי אמר הכתוב ואחר עזרי נקמו זאת ומכשרי
 אצוה אלוד כלומר המעיינים אחרי דמי' זאת האמונה הרעה
 בלומר בטול ההשגחה ואני מכשרי שהוא נפשי כמו אף בשרי
 ישכין לבסוף ומכשרי אצוה אלוד ואני מקיים ההשגחה ואין
 יסמוך האדם על השכל לבד שאנו רואי' שהשכל ילאה להשיג
 אפילו הדברים הגשמיים הטבעיים בעצמם ובאבנים ובשמים
 שאנו רואים עינינו שהוא כמות בעלי חיים אחד והוא מוזן
 לבעלי חיים אחר והאבנים שאין להן חיות ותנועה מהם
 מושכות הברזל והטער ומניעין הדברים שאין להם תנועה
 וכמה עניינים כהם כמו שכתבו בעלי הטבע וכשמים בהם
 ענייני מופלאי' ילאה השכל להשיגו כאסטן שה' מבטל החוש
 ומקפה הדם ומביא השינה ולא ידעו לו סבה וידוע הוא כי הוא
 מורכב מארבע יסודות ואם יאכל אדם שיעור גדול מהשלב
 והכפזר שהוא רך ממנו לא יעשו זו הפעולה ואלו הוגד לחכמי'
 מחכמי' המחקר שלא ראהו יכזיב אותו בעבור האש והאור
 אשר בו וכתב חכם אין בשכל להשיג אפילו הדברים המוחשי'
 כל שכן הנעלמים כאבן המושכת הברזל והצפורן והשען לא
 שאומרים שיש לאבנים האלו תשוקה להתחבר עם אלה'
 הדברים ויש לאחרות שנאה כי אבן לאמאס היא משברת שאר
 האבנים ויכנס בסדן ואם ימעיכה בין שתי חתיכות עופרת
 תשבר ודבר מנוסה שהאש לא תחסר מהזהב לא סעס וכומן
 מרובה ואם תבלע נעמה חתיכת זהב יחסר דבר גדול בזמן
 מועט ואין ספק שהאש יותר חם כהחום הטבעי והאשקמוני
 שיעור מעט כפול ישלשל הטבע כמה פעמים ודברים אחרים
 רבים שחכמי הטבע לא יכלו למצוא בהם טעם וסבה וכאשר
 ראו כי גלאו להשיג טעמם אמרו כי הוא סגולה בהם כל שכן
 שישג הדברים הרוחניים האלדיים שהם למעלה מן השכל
 ודבר ידוע כי הים הנוביען פמעיין אחד או סמקום אחד אדם
 יכול להטשיכן ולעלותם עד כנגד מוצאם לבד אבל למעלה
 ממוצאם לא יוכל להגביהן וזה דבר ידוע ומנוסה כן השכל אין
 השכל יכול להשיג הדברים הרוחניים שהן למעלה ממוצאו
 ולתימי שחננו השם השכל הנאצל הנבואי המסוגל בעב
 ישראל לבד שידוע כל אלו הדברים האלדיים שהן למעלה מן
 השכל הקניו וברצות השם נעמו ישראל וכאהבתו אותם נתן
 בהם נביאים וגלה סודו להם ונתן תורתו לישראל על יד משה
 נביא ומסר לו כל אלו העניינים ובאיש מפי איש גלוי וידוע
 אצלינו מצד הקבלה האמיתית והמשל בזה מלך אחד עשה
 אוצר נכבד מסוגלת המלכים ועשה ממנו שלשה חולקי' האחד
 נכבד סחביו • החלק הגרוע בהן נתן לכל בני מלכותו •
 החלק השני שהוא יותר נכבד נתן לבני ביתו ולעבדיו הסרים
 אל בשמעתו • והחלק השלישי המעולה שבכלן נגזלו •
 כך הקבה החכמות שלישה חולקים נתן השכל לכל האומות •
 ונתן התורה שהיא נובלת חכמתו לישראל • והנשאר נגזו
 לעתיד • ותמלא הארץ דעה • ולכן אמרו אל הרואה חכמי
 ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו • הרואה חכמי
 אומות העולם אומר ברוך שחלק מחכמתו לבשר ודם •
 וכבר כתב החבר למלך כוזר ענין נאות ונכון בזה כששאל
 ממנו ענין נגיפי בתים וכגדים היאך יבואו נגיפים בדברים שאין
 בהם כח הזן וכח הרוחה באבנים וכגדים כי באדם או אפי'

באלנות יש בהם כח הזן והמגדל והדוחה השכל כחיויב
 שהמותרות ידחה אותו הכח הדוחה אבל באבן ובכגד שאין
 בהם כח הזן ודוחה הוא דבר חוץ לשכל ובעניינים אחרים יש
 כמנו בענייני התורה בקרבן ובענין האילות והשיב לו החבר
 אתה חושב שכל דבר שלא יחייב אותו השכל הוא שקר וזה
 אינו כן כי השכל יש לו גבול ואינו יכול להשיג הדברים שהם
 חוץ מגבולו והוא דברי הנבואה והדברים הנאיכנס כי כמו
 שיש גבול לחוש ולהרגש כן יש גבול לשכל וכבר ידעת כי
 חכמי המחקר כתבו כי אלו הדמשה הרגשות שהם הראיות
 והשמע והריח והטעם והמישוש הם גוף שאינם משיגים כמה שהוא
 חוץ מהם כראות שהוא הדק שבכלן ואחריו השמע ואחריו
 הירוח ולא ולא הדקי' יש להם גבול כן יש לשכל גבול והנה
 הם שלשה מדרגות החוש וההרגש והשכל כי החוש הגם לא
 ישיג מה שהוא חוץ ממנו אלא במישוש או בטעם כמש
 כודבק לאבר הטועם או הממשש וההרגש שהוא מהחושים
 הדקים משיגים מה שהו' חוץ ממנו קצת בקרוב מהם וההרגש
 אינו משיג מה שהוא חוץ ממנו ברחוק והשכל משיגו ולפעמי'
 טועה החוש וגם ההרגש והשכל מתקבץ ואתן לך משל בזה
 השמש ישיג אותו חוש הראות בצורת רחב עגול ושטוח
 ומושכן ומחמם לאדם וסובר החוש הגם שהחממית בא סן
 השמש פמש וכי גוף השמש הוא חם וסובר ההרגש הדק
 שהוא הראות שהוא שטוח או הוא אר' ארוך או רחב ויש לו
 גבול אמה או אפתיים וליותר אינו משיג אמות ואם האכר לו
 שהוא כהר אחד לא יאמין אבל יכזיב והשכל יתקן כל זה כי
 הכל טעות גמור • וכבר כי ראיות ברורות כי השמש לא
 קר ולא חם אלא שמניעו יסוד האש וכתנועתו יתחמם האור
 שנועע השמש ויחמם יותר וסבת קרירות האור וחמיכותו
 הוא סיבת ריחוק השמש או קרובו בסתיו הוא רחוק מעלינו
 ואינו מניע לנו חום האש ובקיץ כל זמן שהוא עולה ומתקרב
 לנו ומניע האש היסודי עלינו ומחמם אותנו אבל הוא אינו
 לא קר ולא חם וכן מה שסובר ההרגש כי השמש הוא קטן
 השיעור אינו כן שהוא גדול מהר גדול ומה שהוא רואה אותו מושכן
 כל שכן שהוא גדול מהר גדול ומה שהוא רואה אותו מושכן
 אינו כן אלא עושה בתנועות משתנות אחת למורת ואחרת
 למערב הנה ראייה כי החוש הגם וההרגש שהוא דק סכוני
 והשכל מתקן כי יש ענין אחד למעלה מן השכל הקניו והוא
 שכל נאצל ואנו בני התורה קורין לו שכל נבואי' שיתקן מה
 שטועה השכל הקניו שאינו משיגו כמו שהשכל הקניו מתקן
 המוחש והמורגש והנה לפי זה הם ארבע מדרגות החוש הגם
 וההרגש הדק והשכל הקניו והשכל הנאצל הנקרא נבואי' ומי
 שאינו נביאים ולא בני נביאים בישראל לא ישיגו זה ותחמם
 אם הנבואה היא בישראל לבד שזהו ענין ספורסס ואויבינו
 פלילים וכל האומות פודים בזה • וכבר כתב זה אחר מחכמי'
 האומות האחרונים אמר וממעלת האומה הזאת כלימר בני
 ישראל שהנבואה היתה בקרבם ולא כשאר האומות עד כאן •
 מזה תוכל לדעת כי כמו שאתה רואה מדרגה למעל' מסדרת
 והם להם שלשה ויש לנו אחת יותר והיא הרביעית שכל זר
 יתבאר לך כמה ספיקות בענייני תורתנו כל זה דברי החבר
 למלך כוזר עם מה שארכתי אני לבאר לשוננו כי דבריו קצרים
 ועוד הוסיף לו ביאור ואמר לו עם כל זה שיש מעלה לסודגש
 על המוחש ולשכל על המורגשים ולנבואה עם השכל פלם
 צריכים זה לזה כי לולי המוחש לא ישיג המורגש ולולי המורג'
 לא ישיג השכל מה שמשיג • והמשל איש אחד אבד סוסו בהר
 אחד ומצא איש אחד אמר לו ראינו סוס אחד שאבדתו בכקן'
 פלוני והאיש לא היה מתוקן בראיתו אמר ליה ראיתי עתי'
 תישיש

תוריע ומצורע

תישים יודעים במקום פלוני זה היה משכיל ופקח אמר אולי כי בחלישות ראייתו נחנה לו מין הסוס וסובר כי הוא תיש והריחוק גרם לו לומר שהם שנים הלך זה באקחוחו לאתו פקום ומצ'ים סוסו כך הוא זה הדבר כי כח המורגש בחלישו פחו ורחקו מן השמש הוא סובר מה שסיבר והמשכיל מתקן העניינים בשכלו אבל השכל צריך למורגש כמו שהקח לולי האיש המעוות בראייתו לא היה מוצא הסוס כן אנתנו בשכלנו החנון יודענו כי ההשגחה בפרטים ואם באסת לא היינו צריכין לכל אלה הראיות כי חכמת תורתנו ומעלתה הורה לנו הדב' הזה בהרבה מקומות ועל כן באו הפרשיות האל' סומארת הנדה והמצורע כי הכל השגחה פרטית ועל עון כי לפי דעת רבותינו אל' השומאה באה על עון חוה והוא מן התשע קלילות שנתקללה ועל זה אינו משמא אלא דם האדם וכמו שכתבו זכרם לברכה במסכת נדה כי חמשה מיני דמים אדומים הם יש מהם מותרים ויש מהן אסורין והלבן והירוק לעולם הוא טהור והכמים היו בקיאים במראות הללו והיו מכירים אי זה טמא ואי זה טהור שהיו יודעים אם הם באים מצד הטהרה מצד היסין או מצד הקסרוג והטובאה מצד נחש מצד שפאל ולכן משלו משל באשה כי באותה מקום יש חדר ועליית ופחורור וכל דם הבא מן החד טמא ומן העליה טהור ובפרודו אם נמצא מהלול ולפנים שהוא כמו נקב בעליה שהיא על הפרודו הוא טמא ואם הוא מן הלול ולחוץ טהור ואין המקומות גורמות השחרה או השומאה אלא המקום ששופע עליו כח הטמא והטהרה ולכן אין הגיות שהן משאר האומות בדין זה ואינן בכרת מן התורה ואין להם ימי נדות וניבות ובזמן החכמים שהיו בקיאים בכל זה היו הנשים מראין הדמין להם ואם יודעין להכתיב מורין ואם לאו עולין לבית דין הגדול דכתיב כי פלא סמך דבר למשפט בין דם לרם בין דין לדין וכמו שבא במסכת נדה באימרא הורמין דשורה לרבא שיתין מיני כדאיתא התם הנשים היו בקיאות בווסתות ויודעות אי זה זמן ימי נדה וימי זיכה כי מן התורה כל הרואה דם בימי נדה יושבת שבעה ימים אפילו ראתה שבעה ימים רצופים ופסק בשביעי סמך לערב טובלת ליל שמיני וטהורה לבעלה ואינה צריכה שבעה ימים נקיים ואם רואה בימי זיכה והם אחד עשר יום שבין נדה לנדה בין בראש בין באמצע בין בסוף אם רואה יום אחד שומרת יום כנגד יום ושובלת יום שלישי ואם רואה שני ימים שומרת יום השלישי ואם אינה רואה טובלת ליל רביעי וזו היא הנקראת שומרת יום כנגד יום וזכה קטנה ואם רואה שלשה ימים זו היא זכה גדולה וצריכה שבעה ימי נקיים ועל זה כתוב בפרשה ואשה כי יזוב זכ דמה ימים רבים בלא עת נדתה ימים שנים רבים שלש בלא עת נדתה כלומר בימי זיכה הא בימי נדתה אינה יושבת שבעה ימים נקיים וכזו כתיב וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר ואחר שנתמעטו החכמים התחילו הנשים להחמיר וכל דם אדום היו מטמאות אבל עדיין היו שומרות וסתותיהן ונוהגות דין התורה כימי נדה וזכה ואחרי כן שנתקללו הווסתות היו טועות בחשבונן ימים באי זה זמן שיראו סופרת שבעת ימים נקיים אבל בשביל יום אחד או יומים מתנהגות להשלים עליהן שבעת ימים ובימי האחרונים החמירו חומרא גדולה שאפילו רואה ראייה אחת ביום אחד יושבת עליה שבעת ימים נקיים ואפילו שפסק הדם שלא היה בהם שום ספק ויכולות להשלים עליו ער שבעה ימים אלא שחששו שמא ראו שתי ראיות אחרות ולא הרגישו ולא ראו אותן והן זכות גדולות והיו מאמר ר' זירא בנות ישראל הן הן החמירו על עצמם שאפילו רואה שפת דם כחרדל יושבת עליה שבעת ימים נקיים כי אין החומרא יתירה בשביל דם

שפת דם כחרדל שאפילו מן התורה כתבטמא כשיעור זה אלא שלא ראתה יותר כלומר דם טמא כחרדל ובספק הדם וכן כתיב הרב רבינו משה בר מיכאל אל' בזו החומרא של ר' זירא ועוד החמירו על היולדות כאלו היא יולדת כזב וישבת שבעת ימי נקיים על השבעה של ימי נדה ואם נקבה ארבעה עשר יום וסופרת שבעת ימים נקיים אבל בימי טהור שלשה ושלשים לומר ולנקבה ששים ושישה תלוי במנהג בצרפת שמענו שבעולין על דם טהור אבל בספרד ובמערב ובשנער אין כועלין אלא כדיון דם נדה שאם רואה אפילו באותן הימים יושבת עליהן שבעת ימים נקיים וכל אלו החומרות הגדולות החמירו בנות ישראל וגם הגאונים אל' בעבור כי הוא בכרת יושמאתן גדולה מלבד הסכנה מהלול הנוצר מדם נדות שמוליד חלאים גדולים כמו שאמר אל' שנעשה כצדע ועל זה נסמכו הפרשין ואמרו בסדרש אמר ר' אחא שמש עם הנדה יום אחד בנדחה הבן לוקה תוך עשרה שנים יום שני לוקה תוך עשרים שנים יום שלישי לוקה תוך שלשים שנים יום רביעי לוקה תוך ארבעים שנים יום חמישי לוקה תוך חמישים שנים יום ששי לוקה תוך ששים שנים יום שביעי לוקה תוך שבעים שנים ובדורות הראשונים היו בחמירין מאד שאפי' דבורה היו מרחיקין ולא היו דורסין עפרה והראייה מברי שאמרה רחל לאביה כי לא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים ליי וכמו שאכתוב לפנינו בפרשת קדושים תהיו ואין להחמיר בזה יותר טמא שגדרו האחרונים אל' וכמו שכתב הרמבם אל' זה שתמצא במקצת החקיקו שהנדה יושבת שבע ימים בנדחת אפילו לא ראתה אלא יום אחד ואחר השבעה ימים מינה שבעת ימים נקיים הכל ארבעה עשר בין ראתה כל שבעה ראשונים בין שלא ראתה אלא יום אחד אין זה מנהג אלא טעות ומנהג בורות והאין להחמיר על זה אלא כיום שנפסק הדם מנהג שבעת ימים נקיים ואפילו לא ראתה אלא יום אחד מונות אחריו שבעת ימים נקיים ושובלת ליל עימי שיהא ליל תשיעי לראייה וכן זה שתמצא במקצת מקומות שיוולדת זכר יושבת ארבעים ימים ויולדת נקבה יסמונים יום ואפילו שלא ראתה דם אלא שבעה כל זה מנהג טעות אלא היולדת זכר יושבת שבעת ימים בנדחה אפילו לא ראתה אלא יום אחד ויושבת שבעה נקיים וטהורה לבעלה והמנהג שנהגו הוא מנהג מינות וראוי להחמיר על זה והדין הנהגין בימי נדות ובימי ליבון כימי נדות עד שתמבול וכהוא כעשה דשבת דהוא תלמידא דתנא דכי אליהו וכימי ליבונך מה הוא אצליך וכו' והתירה העידה עלינו סוגת בשושנים וכמו שאמר אותו מין לאותו חכם אמרתו נדה כתייחדת עם בעלה איפשר איש בנעורת וכו' אמר ליה תורה העידה עלינו סוגת בשושנים אפילו נדר שושנים די לנו כי סאתר שחנב השם לעמו ונתן להם תורה ועמדו בסיני פסקה הפינו וזהמת יצר הרע אבל הכותים אינן סובלין יצרן שלא עמדו בסיני ובמו שאמרו אל' משבא נחש על חוה הטיל בה הזוחמא פירש זהמת יצר הרע ישרא' שעמדו על הר סיני פסקה וזהמת י כותיים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה וזהמת י הנח הארכנו בזה כל הצורך ונחזור לענין הפרשה כי בעבור זה טמא וטהר כפלים בנקבה מן הזכר וכן הדין כי הזכר בא מתגברות שיפת הזכר שהוא מוריע לזכר אחר שתוריע תנקבה אודם ולכן טפת הזכר באחרונה מתגברת על טפת הנקבה ויולדת זכר ואין השומאה נמשכת אבל יולדת נקבה הוא כשהזכר מוריע תחלה והנקבה באחרונה ומתגברת על טפת הזכר ולכן השומאה נמשכת כפלים וגם כן בעבור שבא על ידה ריחוק השכינה היא מרוחקת מבעלה כפלים מן הזכר והטהרה גפלים ביהשב בתשובה אחר שקבל עונשו מה

תורני ומצורני

מח

הדין מרחפת עליו כפלים סבראשונה וענין המילה הבא
 אחר זה רופן קירוב וחבור שהיא גרסה פירוש וקיצוץ במד
 שאכלה כי העץ היה דוגמא לדבר עליוני רוחני ונתקדש
 בקדושת מוראו וקצתו ואכלתו והמשל לאנדרטי של מלך
 שקדושתו אצבעו צף על פי שלא נגע במל עצמו הרואה חושב
 שהוא חסרון במלך והשית'עלה חשב להסיר כל או הטופא
 בפתן תורה ופסקה הוהמא לולי שגם עון העגל ובהיות
 המילה בשמיני הוא ענין גדול שאין שמה ימים בלא שבת
 וכמו שאמרו על שיראה מפני המטרונה כלומר שיראה המילה
 שלא להזיק מפני השבת שהוסיפה כח בו שג' כי שם יגדון
 יגיעי כח גם כן באו המילה והשבת להגין על הולד על ריחוק
 השכינה כמו שכתב החכר למלך כוזר אמר כי כאשר הנשמה
 נותנת חיים בגוף האדם הוד והדר תעטרנה ובהסתלקה או
 בחלותה או מחדו הגוף ישתנה מההוד שעליו והדרו גם כן
 דכתיב ורוח נכאה מי ישאנה כן השכינה בישראל שהיא רוח
 חיים בעודה ביניהם נותנת זיו והדר בגוף ובנתיים ובגדים
 ובהסתלקה מראה כתמים שקערורות ירקקות וכמו שאמר
 הכתוב אין כעשי לעם הזה והכיניו כמו נסכתי מלכי והנה
 המקור המנוגע בבשר אדם חסות ולכן מטמא ויש ענין בהורא
 הנגעים שאינם אלא בכהנים כמו שכתוב כפרשת השמה
 בגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם
 וכהנים הלויים ואמרו על כן עם הארץ וחכם ישראל מצוה
 על הכהן לראות וחכם מלמד וכהן מורה להורות לנו מאין
 מוצאו ולכן טהרתן בכהנים שידוע שמהין מובאו ומה שאמר
 הלויים רוצה לומר הנלויים לו לשרת ועל זה נאמר והובא אל
 הכהן ושקעתי כי יש ענין כי בפסוק הזה נון כפופה בראש
 ונון פשוטה בסוף נגע צרעת כיתהיה באדם והובא אל הכהן
 ולכן צוה אלשע לנעמן לטבול בירדן כי יש כפרשת ראשי
 המטות נהנו נעבור חלוצים לפני הארץ כנען ואתנו אהוות
 בחלוצינו מעבר לירדן נון כפופה ופשוטה וכן בשם נעמן
 ובהיות האדם איבריו וצורתיו לענין אלדי היתה ההשגחה
 מסוגלת בו משאר בעלי חיים וכמו שאמר דוד ה מה אדם
 יתדעהו וכן אנוש ותחשבהו ופירושו האמיתי מה לשון הפלג'
 לא לשון ביזיו והוה ותדעהו ענין ההשגחה והידיעה והעלוי
 וכן ותחשבהו ענין חשיבות ומעלה או מענין מחשבה ויש
 אומרים מה כוונת הושר שהענין אומנות והכל מורה
 על כל מלה גדולה ואמר המשלחה במעשה ידך לשון
 במשלחה ולשון משל דמני שהוא דוגמא עליונית ואמר
 כל שתה תחת הגליו לרבות צבא מעלה המלאכים וצבא
 עליון והנה דברנו הצורך מענין הפרשה וההשגחה
 ועתה אפרש הכתובים שהתחלנו בהם ונתחיל מתחיל מומר
 בעבור שהוא מומר נכבד והחסידים ואנשי מעשה היו או
 אותו בכל יום כי כלו מיוסד על החשגחה אמר החקרתני
 ותדע כמו שאמר אני החוקר לב ובוחן כליות אתה ידעת
 שכת' יקומי כלומר קודם שאחשוב לקום או ללכת אתה ידעת
 הכל ואת מבין מחשבת קוד' שאחשבהו כל שכן כשאחשבהו
 ארחי ורבעי זרית מהלכי ביום ורבעי בלילה והנה הזכיר
 תנופת האדם זרית סבת מן זר וזה כלום אתה סביב כל גופי
 כי אין מלה בלשוני כלומר עדין אין המלה בלשוני ואתה
 ידעת אמר אחרי כן אלו הכתובים שהתחלנו בהם אחר
 וקדם צרתני התחיל עתה על יצירת העובר ומלת צרתני
 לשון יצירה וציר שציר אותו באחור ופנים ובפדין ובגובה
 והשת עליו ככבה כמו הלא כחלב תתיכני כמו המתיד בגינה
 בכפו שמשעי עליו ויש מפרשים צרתני מלשון צר לי המקום
 כלומר שמשמרה בגופו באחור וקדם ואורך עדימה תבא
 ולא תוסף והוה תצית עלי ספתי וכותיעו על פירשו אותו

בענין אחר והו הנכון שמדכ' בבראי ראשון כנגש ובנו אפרש
 אחר אחר למעשה בראשית וקדם קודם למעשה בראשית
 והו דעת רבותינו אל שסובר' שהנשמו נבראו קודם בריאת
 העולם דכתיב ורוח אילים מרחמת על פני המים ודרשינן ות
 רוחו של אדם הראשון ויש אומרים זה רוחו של מטיח דכתיב
 ונחה עליו רוח ה' ור אלעזר אומר אחר וקדם צרתני אחר
 למעשה בראשית וקדם למעשה יום ששי דעתו כי הנשמות
 נבראו ביום ששי בבקר דכתיב תוצא הארץ נפש חיה אמר
 ד אלעזר זה רוחו של אדם הראשון דכתיב והי האדם לנפש
 חיה והנה לדעתו של ר אלעזר נבראו הנפשות ונשמות שאר
 בעלי חיים בבקר יום ששי ואחרי כן נופות בעלי חיים ואחר
 הכל נוף האדם וחלילה שיסבור ר אלעזר שנשם האדם באח
 מן הארץ כי מקרא מלא כתיב ויפח באפיו נשמת חיים
 וכתבינו הנשמת אדם אבל הוא סבור כי הארץ היא הארץ
 הרמוזה בפסוק הראשון והאמת כי שם פורחות הנשמות
 כמו שרמז הרב אל בפי והי זה ביום ששי או נאמר כי הוא
 סובר שנשם חיה היא נפש התנועה שכאדם שנברא בתחלת
 יום ששי אבל דעת האגדות כלם כרבותינו אל וכן אמרו נעשה
 אדם בפי נמלך נמלך בנפשות של צדיקים וברא את העול שני
 אמר עם המלך במלאכתו ישנו שם עם הקבה ישנו נפשותיה
 של צדיקים וברא העולם וזה שכתוב הידעת כי אז תולד כי
 דבר על האור הראשון דכתיב אי זה הדרך יחלק אור וכן
 דעת ר' יהודה הלוי אל שכתב בפיוטיו תכן נשמות עם הראשים
 תחילת דבר ה' וכן כתב הרמב"ם אל בתשובה לקרובו הר'
 יונה אל ולכן אנו סבורים בכל יום שלא עשאני כותי ושלא
 עשאני עבד ושלא עשאני אשה כל הנשמות שנבראות תחלת
 כל דבר ואינן דומות זו לזו והן פדרגות ואינן ממקום אחד כי
 נשמתו של ישראל הן קדושות יותר מן האומות ומן העבדים
 הכנעניים הפחותים ואפילו מן הנשים ואם הם שייכי במצות
 והן מורע ישראל אין נשמתן כנשמת הזכר השייך בתור וכלל
 המצות עשה ולא תעשה והוה מאמרם אל בפרקא קמא דע'
 זה ספר תולדות אדם מלמד שהראה הקבה לאדם דור דור
 ודרשינן דור דור ופרנסיו וכן דרשו מים יצרו פלג'
 שהראה הקבה לאדם וכו' וכל זה רומז לנשמות ולכן אין אנו
 סבורים שלא עשאני בהמה שאין כל הנשמות שבגוף האריות בגוף ויש
 אומרים כי נוף הוא מקום עליוני על זה אמר אחר וקדם
 צרתני אחר על הגוף וקדם על הנשמה וכן באה ביו
 הפרשה שאמר בה בריאת האדם אחר שהזכיר כפרשה של
 מעלה ענין החיות והבהמות כמו שדרש ר שמלאי כשם שקד'
 במעשה בראשית ענין הבהמות והחיות ואחר כך ענין האדם
 כן ספר בוז הפרשה ענין האדם אחר בעלי חיים פליאה
 דעת ממני כלומר יצירת העובר הוא פכוסח ממני נשגבה לא
 אוכל לה כלומר לא אוכל לחשיג בהריאה כי הוא פלא גדול
 וחוש מן הטבע ולולי שאדם רואה את זה הענין לא יאמין כי
 יסופר ואמר כי זו ראייה למעשה אלדים כי כל ענינו חוש מן
 השכל וכבר הביא זה הענין רוצה לומר יצירת העובר
 וכבר כתב הרב רבינו משה אל בספרו בחלק שני פרק עשירי
 והמשיל משל לאיש ואשתו שהשליכם חסמניה באי רחוק
 מן הישוב ולא היה אדם שם והיו חיים שם מהעשנים והפירו'
 ונתעברה שם האשה וילדה זכר ומתה האם אחר שהניקוד'
 אותו ולא הכירה וזה הנער נתגדל והיה חריף ושאל לאביו
 היאך יושבין שניהם לבד ואם יש מהמין הזה יותר או אם
 שניהם לבד אמר לו האב יש כמה אלף אלפים אמר
 ליה היאך אנו שנינו בכאן ספר לו המעשה היאך
 היה חוזר ושאל לו אלו הכריות היאך הם נולדים אם כשכתיים

תוריע ומצורע

שעושין סלע שלי פומבי אלא שפסרי חיים אותי ומחתימין אותי בעל כרחי וכן הוא אומר העבדתי בחטאתיך הונעתני בעונותיך כי הוא עשאנו ולא אנחנו וכרא בנו כונניות דכתיב הוא עשך ויכוננך ועל זה אמר ונפשי יודעת מאד כלום החכמ יודע זה כלומר נפשי המשכלת מכרת חכמתך מה שאין כן בשאר בעלי חיים שאין בהם שכל ואני מבשרי אחזה אלוד ויש לבעלי האמת ענין כמלת יודעת כתבו החכם ר אברהם בן עזרא זל שהוא מן יודע אלדים שהוא כלשון חבור ולכן נקרא חבור האדם לאשתו והאדם ידע את חוה אשתו וידע אלקנה את חנה אשתו ויש בו ענין נגלה ונסתר הנגלה כי הספדה הזאת היא ממקום קדוש ממשכן הנשם מן המוח וכן הסכימו גם כן חכמי המחקר שיש מהם מי שאמר שהוא סכל האיכרים כמו חקצף בפי הסוסים וכבר נסתר אותו הדעת דאם כן קטע יוליד קטוע וסומא יוליד סומא וכבר הוכח האדם בסוחו ולא יוליד יותר וזהו דעת גדולי היונים והנסתר יש בו ענין גדול וקדושה גדולה בחיבור המצוה ולכלד בישראל שהם קדושים ולכן הוזוהרנו שלא להוציא שכבת זרע לבטלה ואמרו כאלו מביא מבול לעולם שהוא מעשה היצחקה וקייץ ולכן נאסרו הבעילות האסורות ואפילו המותרות שלא לצורך אלא אם היא מצוה כמו עונה או לפריה ורבייה או בדרך הרפואה והיו טומאת שכבת זרע היוצא מן האישה לפי שאינו ראוי לקבל רוח חיים ואשה כי ישכב איש אותה שכבת זרע בעבור הנפילט שאינו מקבל רוח חיים וכן בספר הכוזב כי העובר נוצר מן הודן והכרוז שבו והשאר יוצא והוא מספר רובע ישראל והיו ארתי ורבעי זרית ועל זה אמרו זפרם לברכה במסכת יבמות לא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו לפי שהביאה החיא אין בה תועלת אלא נזק ומוציא שכבת זרע לבטלה ומסכו זה לפסוק אל תסג גבול עולים ובשרי יתומים אל תבא פירוש עולים כמו עולם כי הוא הולד אשר בבטן נבדשה יתומים אל תבא כמו בשדי שהם השדים עולם כי פה למעוברת ובשרה רמז למנותקת והוא צחות לשון זכאת כי פה שכתב הרב רבינו גרשה בר מימון זכר לברכה ושכא דברי היונים באשרו כי זה המימוש הוא חרפה לנו הוא אמת מצד אחד כשנעשה שלא למצוה כמו שאמרנו ומשל הובל שהביא הוא הנכון לזה הדרך אבל לא כדעת היונים כי אומר כי כל המעשה הוא חרפה כי לפי תורתנו הקדושה כשנעשית בקדושה ובטהרה היא קדושה גדולה ולכן באה מצות פריה ורבייה ומצות עונה ואמרין בבראשית רבה והוא ימשול כך יכול מכל צד פירוש שלא יקרב אליך תלמוד לומר לא יחבול רחים ורכב פירוש אשה משל לרחים תשחן לאתר אשתי אמר התרגום חירושלמי לא תמשכנן ריחיא ורכבא ארום צרני גפשתא אינן ולא תאסור כליון ותתנין ארום כל דעבר אילין בפר בעלמא דאתי ופירש רי זכר לברכה שאם אירש אשה לא יביתנה זמן גדול באירוסין כלמד מזה שאינה חרפה ואילו היה חרפה לא כראש השם כלי המשגל וכתיב הוא עשך וימננך וכבר אמר את אשר כבר עשוהו הוא ובית דינו נמנו על כל אבר ואבר וכו' והראייה מאדם ואשתו כי קודם החטא לא יתבוששו מאלו הכלים והן בידים ובעינים כי בהשתמש האדם בהם במצוה הם קדושים ואם בעבירה בניגבה או בהסתכל בערוה הם טמאים ולכן נאמר טהור עינים מראורן ברע וכן הלשון ושאר האיכרים ועל כן אמר שלמה אשר עשה אלדים האדם ישר וגומר והנה החיבור בדרך קדושה הוצא נכבד והיא סוד הדעת והוא מאמרם זכרם לברכה איש ואשתו בתן יד פשמתחברין בקדושה השם ביניהן ואם לא מסתלק מהם יד ונשארו אש אש ואש וזהו סוד הכרובים כמען איש ולוית ואמרין במסכת נדה שלש שותפים נאות

או באילנות או כיצד אמר ליה כך וכך ספר לו היאך מודקק האדם לנקבה שהיא בצורת כך ואותה הטיפה נעשית צורה קטנה והולך ומתגדל בבטן הנקב וניזון שם וצומח והוא חי שם זמן כך ולסוף יפתח לו שער בבטן האם ויצא העובר והוא ישא עוד אם כשהוא בבטן מתנשם ויוצא רעי לחוץ אל לא והבן מכחיש זה ממה שרואה בעיניו והשכל מחייב ואו היאך זה הנ אס ישב אדם במקו סגור בלי נשמה ימות מיד ואם ילע אדם צפור חי או זבוב באיצטומכא ימות מיד ואיך ישב העובר תשעה חדשים או יותר בלי נשימה ולא ימות ואם יאכל אדם ולא יצא לחוץ ימות לאחר זמן מועט והיאך העובר הזה לא יצא לחוץ תשעה חדשים ואם יקב הבטן מאחד ממנו ימות והיאך יהיה זה טיבורו פתוח ולא יפתח מן ועיניו ולא יפשוט ידיו ורגליו כמה זמן ואיכרין שלימי היה אומר לו מלן הסתירו כמה בדרך השכל והטבע אבל האמת עם האב אף על פי שהשכל מכחיש זה כן יקרה לנו עם חכמי הטבע אבל עמנו האמת אנחנו בני התורה אמר חכם אחד אלו היגד לחכמי המחקר ענין החלום הצורך מן בשקוט החושים ינבא האדם יכחיש זה וכי יש אבן מעל לחב כמים ותככהו ביסמן יכחישו יהיה האדם טמית האמעה וריר האמעה טמית האדם ועשב אלביש הוא סס המות לבעלי חיים וזמון לאחרים וצדק חכם היונים בזה שאמר כי שכלינו באלו הדברים בעיני העטלף שלא יוכלו להביט בשמש מחולשת הראות כן שכל האדם ילאה להשיג אלו הענינים לא שאינן בתכלית הביאור אלא מפני חולשות שכלינו על כן יש לנו להשען על מי ששרתה עליהם רוח קדוש והשיגו האמת מצד הנבואה כי החושים שהמילוסופים השיגו אמיתת הנמצאים ההווים הנפסדים כל שכן הנצחיים הם שועים שיש בדבריהם ספקות רבות עד כאן דברי החכם הרב רבינו משה בר מימון זל בספרו בחזור לעניינינו כי יצוה העובר הוא פלא גדול וכמו שאמר זל אין צור כאלדינו אין ציר כאלדינו אם אדם לוקח פונדה ופיה למטה המעות נופלות והאש הולכת ופיה למטה והעובר פתקאם ועל זה אמר מליאה דעת פמני חזר ואמר אחר שכן הוא כי העוברתך עלי בבטן אמי בשכתי ובקומי ובמהלכי שטאמר אנא אלך מרוחך ואנה מפניך אברח אם אסק עמיים שם אתה בלומר אם אחשוב לעלות וכו' ואציעה שאל הנך אפי' שאחשוב להסתר ולשי' שם יציעי אשא כנפי שחר אפי' אחשו לעוף כשחר ייחס לשחר כנפים בעבור התפשטותו במהרה ממורח למערב אשכנה באחרית ים אפילו אלך לקצוי ארץ גם שם ידך תנחני ותאחוזני ימינך ואומר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני כלומר הלילה יאיר עלי כי אין לפניך חשך ויש מפרשים אור מלשון רבותינו זל אור לארבעה עשר והם מלות שונות ואמר גם חשך לא יחשיך ספך כלומר הכל הוא אור לפניך כי אתה קנית בליותי לומר אין יסתרו פתשבותי מסך ואתה עשית כליותי ובראתם כמו קונה שמים וארץ ואמר כליותי כי הן חדרוי המחשבה כמן שאמרנו זל כליות יעוצות ויש מפרשים כי הזכיר כליותי שהם תחלת בריאת האדם והם כמו סדני הגלגל תסוכני בבטן אפי' ואיך לא תדע כליותי ואתה סוכתני במקום החשך בעצמות וגידיים אורך על כי נוראות נפלאותי נפלאים מעשיך חזר לפרש גוראות היצירה שהם נפלאי מאד ונפשי יודעת מאד פסו מאד יודעת או נפלאי מעשיך מאד ונפשי המשכלת יודעת מעלתך בכריאת איברי שהם לתועלת גדול ואין בהם אבר לבטלה ואף על פי שכן הוא בכל בעלי חיים אינו כן בכריאת האדם כי אינו שבע לבד אלא בהשגחה ונפון ובחותמו של הקבדה כמו שנאמר בנידי צור אתה חותם תכנית הוא כנגד הבטן העליון וצמור זל על תבניות האסורות לא ידע לרשעים

אכיו ואמו והקכה ואין השם יתברך משתתף בדבר הרפדה ואיסור ובכרואית רבה ויש אליה אל הדרך רמו למלאך הממונה על התאוה ונולדו תאומים כי חפץ השם באותו חיבור ולכן אמרו בספספת כתובות כפרק המדיר עונת תלמידו חכמים מערב שבת לערב שבת ואם היא חרפה לא ייחדו לו עונת שבת והוא אמרה שבת לפני הקב"ה ולכן הזהירו חכמים אל לעשות המעשה בקדושה ולא יקל ראשו בה ואמר מגיד לאדם מה שיחוו אפילו שיחיה קלה שבין אדם לאשתו ואמרין במצבת גדה לא יספר עמה בתחלת הלילה רמזו לפסוק ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה והוא סוד והמן היה ירד כאותה שעה והיינו חצית לילה אקום להודות לך' ויש מפרשים טעם זה בעבור כי באמצע הלילה המזג בינוני לא חם ולא קר ויהיה הולך ממוזג וכמו שאמרה חנת ונתת לאמתך זרע אנשים ודרשו אל לא אובסם ולא חזיר לא אירך ולא גוף כי זה גורם המזג הבינוני ואמרו שזה הטעם מה שאמרין בכרורת הנותן משתו בין צפון לדרום שהיא ממוצע מזון כי צפון קר ודרום חם ובהיות כן יהיה העובר ממוזג בינוני והזכר מתהווה כן המזג בינוני ולכן נאסרו מיני בעלי חיים הטמאים כי המזון הטוב והטהור יוליד הדם הנקי ולכן החיה האוכלת הסנדל מולידה חומר הנקי כי זרע הפולים אינו מוציא עדישים והאדם לא יוליד סוסים ולכן באה פרשה זו כי תוריע בין המאכלים האסורים ובין הנגועים כי אם יזהר במאכלים יבא הזכר חכם ושלם ואם לא ננעים ומכות ואסרו הרחור באשה אחת לפי שהרחור יש לו ענין גדול בזה המעשה כירוע מן המקלות ורבי יחנן דיתבי בשערי סבילה וכמעשה דאיתיה אשה וכו' כל זה כתב רבי אברהם בן עזרא אל והאריך הרבה בזה וכתבתי זה לפי שהוא ענין מלת יורעת מאד חזר וזמר לא נכחד עצמי ספך ופירשו בו שני פירושים: האחד עצמי במקץ חטף כמו כח ופירש אפילו הדברים שהיו ביבבת ולא יצאו עדין לפעל כזקן תנועה והדבור שהוא נכח הלשון הכל ידעת טרם יצא אל הנוצל ויש מפרשי עצמי כמו בפתח בלום גופי כאשר עויתי ורוקסתי באשר התחתון רמו לרחים כמו והנה אופן אחד בארץ וענין עושתי כמו הלא כחלב תתיכני ורבותינו אל פירשו על אדם הראשון ואמר גלמי ראו ענין פירוש הטעם קודם שיצויירו בה האכרי והיתה חתיכה כמו גולמי כלי עץ ראית הכל קוד' הציור ורבותינו אל דרשותו כי השפ' באה לפי' לנזר עליו מה שיהיה נכור או חלש גוף או ארוך או אובסם או לכן כמוזכר במסכ' נדה ועל ספרך כל' יכתבו כלומר כל האיברים קודם שיצויירו ימים יוצרו כולם בימים רבים יוצרו ולא אחד בהם כלומר לשם יתברך ברנע אחד נודע לו ולא בא"לף פירוש לא היה אחד מהם נכחד לפניו כי הכל ידע ורבותינו אל דרשוהו ועל ספרך כי הוא זבית דיני נפשו על כל אכר ואכר ימים יוצרו כנגד ימות החמה שהם ששה ימים וכן מנין הגידים ולא אחד מהם כלם נוצרו ביחד ולא היה נמצא אחד מהם בלי חברו ולו ב"ו כלומר מכלם עולה ייחודו ואם הם רבים והכל אחד בלוי ובאלף:

כתרונגולת לבד בהתמלש באפר ומתחממת ואין הפרש בין הכצים הנאים ממנה ובין הכצים הנאים מכה התרונגול אלא שאלו מוציאין אפרוח ואלו אין מוציאין כן באשה ואמרו בעלי זו הסברה שבכר נתעברה אשה מעצמה בלי חבור ונוצרה ברחמה חתיכה והיו לה צירים וחבלים וילדה חתיכת דם כי חסר הצורה ואחרים כתבו שהעובר בא משינס מורע הזכר ודם האשה והוא דעת גדול הרופאים והוא דעת רבותינו זכרונם לברכה אולי שמעו מהם אמרו במסכת נדה שלשת שותפין הן באדם ביצירת העובר אבי מוריע לזכר וכו' ובמדר' מפרש אחר וקדם מאיש ואשה פירוש מדם האשה ולזכר האיש וקרא לאשה אחר שנבראת אחרונה לאיש וקרא לאיש קודם שנברא קודם לאשה או על ענין שני מוציין ותית עלי כפכה הנשמה שנתן השם בו דכתיב ושכתי כפי והקדים האשה כדעת רבותינו זכרונם לברכה אשה פורעת תחלה יולדת זכר ויש דעות אחרות בהם אין צריך לכתובת ועוד חילקו ביצירת הזכר והנקבה מה היא הסיבה יש אומרים כי כשיודמן שיבוא זרע האיש וזרע האשה מצד הימין שהוא מצד הכבד שהוא חם יהיה זכר ואם מצד השמאל שהוא קר תהיה נקבה ואם הזכר יזרוק מן הימין והנקבה מן השמאל יהיה זכר נקוב כלומר דומה לנקבה בחבורו ובעניניו ואם בהפך נקבה גברית כלומר גבורת לב וזריזות ויש אומרים כי ביצודי הרחם היא הסיבה שאם יפלו הזרעים בצד הימין הוא זכר ואם בצד שמאל נקבה ואם באמצעות שומטום או אנדרוניוס יש לחם סכרות רבות כתבתי קצתם אבל גדול היונים נטה לדרך אחת דומה לדעת רבותינו אל אמרו שאם כח זרע הזכר חזק וכא זרע הנקבה חלש ומנצח הזכר לנקבה הולך זכר ואם בהפך נקבה שנצחה דם האשה וזה הוא אשה תוריע וכמו שכתבתי למעלה וכן פירש החכם ר אברהם בן עזרא זכרו לברכה בפירוש משלי וזה הוא מרבים בנים שאמר הכתוב שהיו משהין עצמן על הבטן כדי שתזריע תחלה ויהיו זכרים וזה הוא אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב ואת דינה בתו תליה הבתוב הזכרים בלאה והנקבות ביעקב ובאמת כי הכל סתום וחתום והכל ענין אליו וכמו שאמרין במסכת יומא הרבה עשו כן ולא הועילו לא יבקש אדם הבנים מהשם יתעלה שהכל כיוו דכתיב הנה נחלת ה' בנים והוא תלוי בשכר ובעונש דכתיב שכר פרי הבטן ואינן מול ועל זרע אמר דוד ולי מה יקרו ריעיך אל מה עצמו ראשיהם:

אספרם מהול ירבון הקיצות ועודי עמך' חזר ואמר כנגד הרשעים הכופרים על השגחת השם ופלאותיו וניסיו אבם תקטל אלוה רשע כלומר אם תורגם ואנשי דמים יסורו מן העולם א יר ימרו למוימה והוא חסר אלף כמו ולעמשא חסרו כלומר הם מדברים בנפלאותיך כפי מוכתם ומחשבותם כלומר הם מוליכין ענין אלהותך במחשבה ובשכל לבר אומרי שאין דבר בעולם חוץ מסב' השכל או ימרוך מן האסירך היום כלומר הם מנשאים אותם באמרם שאין השגחתך בתחתונים ומרוב עילויך ומעלתך אינך משיגה בתחתונים:

שוכני בתי חומר והם חושבים כיוו היא מעלתך כפי מומתם ואינו כן חלילה י או פירש למומה זה העילוי הוא זמה ותועבה סג' זמה היא נשוא לשוא כמו ונשאו את כלימתם כלומר עריך שהם אויביך מנשאים אותם בנו המעלה שהם חושבים לשוא כלומר היא מעלת שוא ויש מפרשים שמך נשוא כפיהם לשוא והראשון נכון לענין הלא משנאיך ה' אשנא ובמקומיך אקוטש' תכלית שנאה שנתיים לאויבים היילי:

אמר כן על אלו המדברים בהשגחה שהם שנואי השם ואויבים 9

אחרי מות וקדושים

לי בבית זה צלמו של מנשה דכתיב והנה מצפון הכוזב סמל הקנאה ההיא בביאה וצוה הכהן ופנו את הבית דכתיב ויקח את אוצרות בית ה' וצוה הכהן וחלצו את האבנים זה חורבן הבית ולקחו אבנים אחרות וגו' זה בית שני ואם ישוב הנגע ופרח בבית זה שנאת חנם שהיה בבית שני צרעת ממארת היא שיש לה מארה בבית ונתן את הבית חורבן בית שני לגברי ואם בא יבא הכהן זו חזרת בית ג' לעתיד לבא כתיב הכא ואם בא יבא וכת' התם כי בא יבא ולא יאחר הכהן הוא אליהו הנביא הכהן וטהר אותו כי נרפא הנגע זה בנין בירו המקדש לעתיד לבא שירפא הנגע והוא היצר הרע דכתיב ואת הצפוני ארוחיק מעליכם וכת'ב והיסירותי את לב האבן ולקח לחטא את הבית וזו קרבן העתיד הכתוב ביוחזקאל וחטא את הבית וכפר על הבית וטהר וכת'ב וכפרת על הבית כן יהי רצון שיתקיים בנו מקרא זה ומקרא שכתוב ונתתי לכם לב בשר ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרותי את לב האבן מכשרכם וגומר:

אחרי מות וקדושים

תקלת חכמה יראת ה' ודעת קדושים ציפס:

(פסלי ט)

תחלת חכמה
 שלמה המלך ע"ה הודיענו בזה הכתוב חמש מעלות שיש כאדם השלם והם יתרונו על שאר בעלי חיים ואלו חמשה מעלות כנגד חמשה שמות הפיזיכים לנפש המשכלת והם נשמה ורוח ונפש חיה יחידה ואלו החמשה מעלות כנגד הה' אורים המזכירי בפרש' בראשית וכנגדן אמר דוד ברכי נפשי ח' פעמים ואלו הם הח' מעלות דעת בינה חכמה קדושה יראת ה' והדעת היא שכל האדם המוטבע שהוא יתרונו על שאר בעלי חיים שבו משביל מושכלות הראשונות ובו מבדיל בין טוב לרע והוא שאנו אומרים אתה זונן לאדם דעת והוא שלימו האדם ועל זה אמרו בירוש' כי בקושי התיירו שלא לומר זו הברכה בשבתות ובמועדים כי תמיד היה לנו חוכה לאסרה יוע"כ אמרו שאם התחיל בשבת גומרה י ואמרו אל במסכת מגילה גדולה דעת שנתנה בין שתי שמות דכתיב כי אל דעות י ואמר דעה קנית מה חסרת ואמרו דדא ביה כולא ביה דלא ביה מה ביה וכנג' השכל הזה נצטוונו במצות השכליות כרצוהו וניאוף ונכנה ועדות שקר וגו' וזוילת וכיוצא בהם שאם לא נכתבו ראויים היו לקיים כי השכל מורה עליהם והבינה הוא השכל הנקרא בינה וכנוהו לאדם אחר שצמלו בתורה ובחכמה ובהוציא דבר בתוך דבר זה אינו בכל אדם שונה אלא הוא מדרגות מדרגות כל איש ואיש לפי חכמתו וידיעתו וכנגד זה השכל נצטוונו בקצת מצות שאין השכל הטבעי מורה עליה כגון ציצית ותפילין ולולב ואיסור חמץ ומצה וזולתם שאין אדם יכול לעמוד על טעמם אלא בעטל התורה ובלימוד ובהוצאת דבר מתוך דבר והם נקראים עדות והחכמה הוא השכל הנאצל שהוא מסוגל ביה וחסנו השם ליראיו וגלה סודו אל עבדיו הנביאים וכנגד זה השכל באו הכצות הנקראים חקים שיצר הרע מקטרטג ואומן העולם משיבים עליהם כשעיר המשתלח וכפרה אוימה וכלא' וכשר בחלב כי טעמם עמוק לא יושג אלא בשכל הנביאי כי הם חוץ מכל שכל ועליהם אמר דוד נטיה לבי לעשו חקך לעולם עקב כי הם צריכין להטות הלב אחריהן כי הן חוץ מהלב ועל עדות אפר נחלתי עדותיך לעולם כי ששון לבי המה.

שנאי השם ואוביו ומתקוממים עליו אמ' שונאיך ומתקממך כי היו ארבעה כתות חלוקים בהשגחה האחד חושבים כי ההשגחה בעליונים לבד ואינה מגלגל הירח ולמטה והכל מקרה נמור והיא דעת חכם היונים וסיעתו' והשני היא מכרת ומקיימת ההשגחה אפילו בבעלי חיים שאינן מדברים ואפילו בשרצים ואומרים כי החתול שטרף עכבר או העלדה שנפל מהאילן הכל בהשגחה ובגזירה אלדית כמו שכתב הרב רבינו משה בר סיימן ז"ל והשלישית הושבת שכל הנעשה תחת גלגל הירח היא גזרת הכוכבים ואינה מקרה כדעת הכת הראשונה והרביעית היא קשה מכלם והיא דעת אפיקורס האומרת כי אין לעולם כנהיג כמו שאמרו כחשו בה ויאמרו לא הוא ועל זה אמרו תחת שלש רגזה ארץ ותחת ארבע לא תוכל שאת ואמר כן שלמה אלו הארבעה כתות אמר דור אביו יקלל ואת אמו לא יברך כנגד הכת הראשונה כמו גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית כמ"ש ר"ל וזהו יאבד יום וגו' רגם איוב האיקונין וקלל השלשון מות הרחמים ומדת הדין מנהיגי העולם השפל וזהו ביום עשות האלדים ארץ ושמים דור טהור בעיניו וגומר כנגד הכת השנית החושבת לקיים ההשגחה והם חושבים לקיימה קיום חזק והיא יותר פחותה מהראשונה לכל בעל דת וגם הפילוסופים ריחקו אותה שהיא מבטלת האופשרות וכל מבטל האופשרות מבטל הבחירה והרצון לאדם והמבטל הבחירה מבטל הדת והמצוות והשכר והעונש כי סן הנמנע הוא שיצונו השם דבר שאין בידנו לעשות ואנו מוכרחים שלא לעשותו או בהפך חלילה לאל מרשע והחורה צווחת ראה נתתי לפניך היום וגומר וכמה מסוקים מורים זה הפנה רוצה לומר הכחירה והרצון ורבותינו ז"ל אמרו אין גזרין גזירה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולין לעמוד בה ראה כמה הפליגו בזה לא רצו לגזור גם רטבע האפשר כי אם באפשר על הרוב וההומצואתו לא רחץ דור מה רמו עיניו ועפעפו ינשאו כנגד הכת השלישית הנתנת הנחמה השפלה למזלות וחושבת שאין שליט עליהם כי אם היו חושבים שהוא יתברך אלהא דאלהיא אינו רחוק כמו שאמר דניאל בגזירת עירין פתגמא ובמימר קדישין שאלתא וגזירת עליאה היא והוא יתברך משנה הכחות כרצונו וזהו מפורסם בדברי רבותינו ז"ל ורמזו בתורה ויוצא אורו החושה צא מאצטגנינות שלך ועל זה הדור אמר משה ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח וגו' וזהו דור מה ראו עיניו דור הרבות שיניו ומאכלות מתלעותיו וכנגד הרביעית הארורה האומרת לית רין ולית דיין ועל אלו הארבעה כתות אמר דוד הלא משנאיך ה' אשנא תכלית שנאה שנאתים חזרו ואמר חקרני אל ודע לכבי בחגני ודע סרעפי כלומר חקור לבי אם יש לבי כלשוני שלא יחשוב שום אדם שאין פי ולבי שוין בחגני ודע סרעפי וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם כלומר אם אתה רואה בי שום מרי כפון והמה מרו ועצבו ואין פי ולבי שוין המיתני מיד וזהו ונחני בדרך עולם כמו אנכי הולך בדרך כל הארץ כי הולך האדם ב' בית עולמו אמר זה יהודיע שאמנתו קיימת בהשגחה ומין ולבו שוין ואם לאו הוא מקלל עצמו שיצאנו מן העול' כל זה לקיים דבריו שזמנה גדולה בדת ושיאמינו כל אדם ולכן האריך בזה וחקר זה הסומור על זה' והנה סיימנו בזה דברינו ונסיים במדרש אחר לרבותינו ז"ל בענין נגעי בתים אפרו בויקרא רבה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם זה בית המקדש דכתיב הנני מחלל את מקדש גאון עוזכם ובא אשר לו הבית זה הקב"ה דכתיב יען ביתי אשר הוא חרב והגיד לכהן זה ירמיהו דכתיב כן הכהנים אשר בענתות כנגע נראה

אחרי מות וקדושים

רש"י זכרוננו לברכה פרושים מן העריות ומן העבירה אבל הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל פירש הקדושה הנזכרת כאן אינן על הזהרות העבירות שכבר הוזכר למעלה אבל הקדושה בכאן אפילו על הדברים המתורפים וכתורת כהנים כשם שאנו פרוש כן תהיו פרושים והענין כי התורה הוזהר בעריות ובמאכלות אסורות והתיר הביאה איש ואשתו ואכילת בשר זיין ואם כן נמצא שלא הוזהר שלא לשטוף בתאוות לחיותו בסובאי יין וזוללי בשר ושטוף במשגל ולדבר כרצונו נבלות דפה שלא הזכיר בו איסור וזנה יהיה הכל ברשות התורה לפיכך בא הכתוב הזה אחרי אשר פרט האסורין וצוה עתה שנהיה פרושים ואפי' מן המותר וימט במשגל כענין שאמרו זכרונם לברכה שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולים ולא ישתמש בו אלא כפי הצורך בקיום המצוות ממנו וקדש עצמו מן היין במיעוטו כמו שנקרא קדוש הנזיר ולזכור התורה הרעות הבאות ממנו כגון וכלוט וכן ישמור פיו ולשונו מהתגאל בדברי האכילה הגסה וכן הדבור כענין שהזכיר הכתוב וכל מה דובר נבלה וקדש עצמו בזה עד למרישות שאמרו על רבי חייה שלא שח שיחה בטלה מיכיו ואמר אני ה' אלדיכם כנגד אנכי ה' אלדיך ואומר אני ענין מוסף אינו יוצא ממלת אנכי שיש הפרש בין מלת אנכי למלת אני בשם ואמר גם כן ודבר אלדי' כידוע לחכמי האכתי' ואמר אל תפנו אל האילים כנגד לא יהיה לך והוסיף אפי' דיוקנאות עצמן ופירש רש"י זכרוננו לברכה אל תפנו אל מדעתכם כלומר העשוי מרצונכם ומלת אל לרעתי שימוש בכונן את' והכלל שלא לחלוק להם שום כבוד וכבר הזכיר ושם אידים אחרים לא תזכירו כלומר שלא יחלוק כבוד לעבודה זרה.

ואסרו הגאונים ז"ל שלא יקבל אדם שבועת שקר שלהם אבל יש מי שכתב שאין זה עבודה זרה וזהו שמזכירין בו שם שמם אף על פי שמזכירין לשם עבודתם כיון שכונתם לשם עושה שמים וארץ לא חשיב עבודה זרה וכן נהגו על פיו היתר בדבר ואפילו שבועת עבודה זרה לא אכרו אלא שלא יעשה שותפות עמו לכתחילה ולא יגרום שבועת עבודה זרה אבל אם גודמן לו שבועת עבודה זרה נשבע לו כך כתב רבינו תנ"ך ז"ל וראוי להחמיר כדעת הגאונים ז"ל שאסרו כל שבועת שקר שלהם כל זה נכלל בפסוק אל תפנו והרמב"ם ז"ל פירש מלת אל קודש' אל תפנו אל מדעתכם כלומר לא יהיה לנבכבב גנוי אפילו רגע מהל' יתברך כמו שוית' ה' לגנדי תמיד' ואמר לא תשבעו בשמי כנגד לא תשא והוסיף בכאן הכננין כדררשו ז"ל בתורת כהנים מנין לרבות כל הכננין תלמוד לומר ולא השבעו בשמי בכל שם שיש לי ואמר את שבתותי תשמורו כנגד זכור ושמור וכלל עוד במלת שבתותי מועדי' הנקראים שבתות ואמר תשמורו שעיקר השבת היא השמירה לא הזכירת כלבד ועוד להזהיר על ההמתנה להוסיף מחול על הקדש בשבתות ובמועדים וזהו ש"ל שמוך מן ואביו שמר את הדבר כלומר המתין' ובדבריהם ז"ל בברכות במר קמא ושמר לי על המפתח' ואמרו במדרש זכור ביום שמור ביבשה מירוש כי ביום הכל אורה שאין לו מחצות ואילנות ודומה לו יום גדול ואין מקדשין היום מבעוד יום כי אומרים הן עוד היום גדול ועדיין שחות ביום לקדשו אמר זכור ביום לקדשו מבעוד יום שמור ביבשה מ' כי ביבשה יש צללים מן הבתים וההרים והאילנות ודומה לילה ופוסרין השבת קודם זמנו ולכן שמור ביבשה וכדרך שאמרו ז"ל היא חלקי עם מנסיי שבת כשבראי ועב' מוצאי שבת ביצרי כי שבראי עמוקה ודומה ללילה ומקדשין שבת מבעוד יום וציפרי מדליא כצפור ודום' ויום גדול ופוסרין שבת עם חשיכה גדולה' ואמר איש אמו ואביו תירא' כנגד כבוד את אביך' וחקדים האפלאב ביראה פמורש דל'

בי ששון לבי דמה כי הם כמו נחלה והם ששון הלב ואמר כי ששון לב כי השכל מורה עליהם אבל החקים הם החכמה ולכן אמר כי"י תן חכמה והקדושה היא הפרישה ואפילו מן המותר במאכל ומשתה ובשאר ההנאות ואפילו בדיבור כמו שזכר בזאת הפרשה בצויו קדושים תהיו וכמו שנפרש' והיראה היא המדרגה העליונה כשהיא באה מאהבה ולכן נזכר בעקידה של אברהם שהיה עובד מאהבה כמו שנקרא אברהם אוהבי ונאמר לו בעקידה כי ירא אלים אתה כי היראה הם שתי מדרגות' היראה שהוא מצד פחד ועונש במי שעובד המלך מצד שהוא ירא שלא יזיקהו בממון או בגופו היא עובד הטובה אבל אינה שלימה כי עבודתו על מנת לקבל פרס ולהנצל מן הייסורין בין בגופו בין בממונו בין בנפשו' אבל היראה הנאה אחר אהבת השם שהוא ירא ממנו כחמת מעלתו ומעשיו שהוא משיג זו היא עבודה סעולה והיא היראה שהזכיר כאן באברהם וזו מעלה אינה אלא בשלמים וקדושים המשיגים מעלת השם יתעלה ומעשיו יורא וחרד ונרתע ממנו לא פחמת עונש אלא פחמת כבודו ומעלתו ועל היראה הזאת היה מזהיר אנטיגנוס איש סוכו והוא מורא שמים עליכם לאחר שהזכיר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב וכו' וכבר פירש הרב רבינו משה בן מייסון זכרוננו לברכה ההפך שיש בין שכר ופרס והחכם ר' אברהם בן עזרא פירש מלשון פרוסה וכוונתו ידועה למקבלי האמון ועל זה בא בנו הפרשה וחי בהם' ודרשו ז"ל וחי בהם לעולם הבא' וכתב הרמב"ם ז"ל על זה כי חיי האדם במצות כפי הכנתו בהם שהעושה המצות שלא לשמן על מנת לקבל פרס בעולמו יהיה בהם בעולם הזה ימים רבים בעושר ונכס' וכבוד ועל זה נאמר בשמא' עושר וכבוד ואשר הם מתעסקים במצות על מנת לזכות בהם לעולם הבא והם העובדים מיראה וזכ"ס בכוונתם להנצל ממשפט הרשעים' ונמשש בטוב תלין' והעוסקים במצות מאהבה כדין ובראוי הם עסקי העולם הזה בענין הנזכר בתורה בהרשת אס בחוקתי והשיג לכם דיש את בציר יזכו בעולם הזה לחיים טובים כמנהגו של עולם ובחיי העולם הבא זכות שלימה שם והעושים ענייני העולם הזה ואינן משיגין עליו כאלו אינן בעלי גוף וכל מחשבותם כלבד בבוראם באשר היה הענין באליהו וכידוע ממנו בקבלה' וכמו שבא במדרש כהנוך ובבני העולם הבא העומדים שם בתחית המתים בגוף ובנפש ולכן יאמרו הכתובים בשכר המצו' ולמען איריכין ימיד' למען תחיה והארכת ימים כי הלשון יכול החיים כלם כפי הראוי לכל עד כאן' ויש בדברי רבותינו ז"ל בהגדות ראי' גדולה בזה בענין רבי חנינא בן דוסא ורבי אלעזר בן פרט שהיו דחוקים ורבי אלעזר בן עזריה ורבי אלעזר בן חרסוף שהיו עשירים טושפעים ואלו הן המשהי מדרגות שהזכיר שלמה בזה הפסוק וכשתעיין באו הפרשה ובפרשת קדושים תמצאם כלם' והתחיל בזה הפרש קדושים תהיו התחיל במדרגות הקדושה ואמר אל כל עדת בני ישראל' לפי שנאמרה בהקלה כי כן ראוי לפרשה הנזכרת כזו שרוב גופי תורה הלוינה בה ואמר בו לשון דבור ואמירה שחוב דברים קשים ורבים כמו שאמרין ביבמות פרק החולץ הגר הבא להתגר אומרים לו רבות וקשות וכמו שאם דוד שמעוני אחי ועמי' וכמו שאמרו זכרונם לברכה שסאל דוחה וימין מקרבת' ורבותינו זכרונם לברכה אמרו שהדבור לאנשים והאמירה לנשים כדרך שעשה במתן תורה כה תאמר לביית יעקב ותגד לבני ישראל לזכרים דברים קשים כנידים יוכן הזכיר בזה הפרשה עשרת הדברות והוסיף קצת ביאור בכל דבור ודבור התחיל קדושים תהיו קודם כמו שהקדים בסיני נאחס תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וזו הקדושה פירש

אחרי מות וקדושים

בייחוד לאדם אחד אפילו בלא קדושים יותר ועוד דרשו זכרונם לברכה זה המשיח בתו לזקן שהוא גורם להזנותה והזכיר בזאת הפרשה קצת העריות והביאות האסורות שהם בכלל לא תנאף שלשון נאוף כולל כל ביאה אסורה וכתוב ותנאף את האבן ואת העץ ואמר בענשם חלוקים בקצתם אמר כרת לכו והיא המיתה קודם ששים כמו שבא במועד קמץ רב יוסף כי מטא לשתן ענד יומא טבא לרכנן אסר פלטי מכתת אמרו לו אי מכתת דשני פלט מר מכתת דיומי מי פלט דאמר מר בת בשלש ימימי זה כרת זוהי אם דגולגלנבורות כמוזכר שם אבל בירושלמי מ' כרת קודם חמישים וראיתם דכתי' אל תכרתו הכתוב בליים וזהו שלא יפוטו קודם חמישים כי לאחר חמישים כבר כתיב ומנן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד והצריכום זה מפני כי שמואל הנביא פת בן חמישים ושנים אבל התלמוד שלנו סובר שאות המיתה היתה שקצר השם שניו שלא יראה במיתת שאלו היה הענין בפירסוס ונזרקה בו שיבה דכתיב ואני וקנתי ושבת כמו שכתו במסכת תעניות והכריתות הם שלשה מינין הלוקין האחד שנאמר בו כרת ונכרת האיש ההוא השני שנאמר בו ונכרתה הנפש ההיא ונכרתו הנפשות העושות השלישי שנאמר בו הכרת תכרת הנפש ההיא ואמר כיום הכפורים והאבדתי ואמרו בספרא אין כרת אלא אבדן אבל ר' אברהם בן עזרא כתב כי יש הפרש בין כרת לאבדן וכבר פירש הרב רבינו משה בר מיימון אל דעתו ופירש הרב אל שהראשון שבכריתות הוא כרת הגוף לבד והוא הצדיק שנבר יצרו עליו ואכל הלב כי אין כרת בנפשו אלא כשבו תלין אבל יכרת קודם זמנו ומי שרובו עונות ויש בו איסור כרת בכלל עונותיו כרת הנפש ולא הגוף והוא יש רשע מאריך ברעתו והכרת הכרת הוא בעבודה זרה ומגדף לבד ורבותינו זכרונם לברכה הסיפו הפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית אמרו כי דבר ה' כזה זה הפורק עול ומגלה פנים בתורה ואת מציות המפר ברית באר והוסיף בקצת עריות ערירים יהיו ערירים ימותו שזהו כרת עצמו ורעו וכמו שאמרינן ביבמות יש לו בנים קוברן אין לו בנים הולך ערירי וזהו ערירים יהיו כל ימיהם ואמר בקצתם לעיני בני עמם כלומר שיהיה הכרת בנוער בענין שיראו הכל ויכירו כי זה עשתה זאת ואמר בקצתם עונם ישאו שיהיו חיהם הקצרים בתחלואי רעים ומעטיהם לא יצילו וכמו שאמר סימן לעבירה הדרוקן והחסיר בנדה כרת בהעראה בלבד אפילו בלא גמר ביאה כמו שכתוב את מקורה הערה שענינה גדול וכמו שרמזנו בפרשת כי תזרע ולפי שהשם שלא התיר הכתוב ייחוד אשתו אלא למצוה ולקיום המין וידוע כי מרס הנדות לא יתהודה הולד כי הוא סם המות לכל אדם ואם תתעבר האשה מרס הנקי יוזן ממנו ימיתו ואם יתערב מזה הדם באחר נקי יוליד בעובר חוליים רעים ואבעבועות ועל דעת רבותינו זכרונם לברכה אם יש לו מזה הדם בעובר יהיה מצורע וכבר כתבו הרופאים ענין גדול כי בתחלת זובה אם תניש כפראה זכוכית בהיר ותאריך בראיה תראה כפראה וגם יראו אחרים טפות דם שיפסיד האויר אפילו בהבטה והנה היא כאפע המסית בהבטה כל שכן שתזיק לשוכן

וכבר ידעת שמנהג קדמון היה שלא היתה הנדה קמה מקום אחד כי אמרו שעפרה שהלך עליה מיק ודבורה מיק וזהו כי לא אופל לקום מפניך וגומר ולכן החמירה התורה כל כך ורבותינו זכרונם לברכה אמרו גדריש בזה כמו שידענו בדבריהם ואפילו בימי ליבונה כמו שבא באותו תלמיד המוזכר במסכת שבת ונראה שהכרת מפילו בימי ליבונה ולעולם עד שתטבול ותטהר

כמו שכתב רש"י זכרונם לברכה כי הכן אינו ירא לאב כמו לאב ולכן הקדימה והוסיף בזה הפרשה כבוד חכמים והזקנים בפסוק מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ופירש שיבה במסכת קדושין פרק קמא כל שיבה ואמ' זקן אשמאי שחייב לקום מפניו כבוד ימיו ואריכות שניו כי הקב"ה מאריך ימיו על ענין כמו שנאמר ואת יתוסיף ימים וגו' או שמוסיף לו משלו כדברי רבי עקיבא כלומר שמגיעו למספר ימיו בזכותו ואין בו עון שיקצר נזרת ימיו או שמוסיף לו כרבנן דכתי' הגני יוסיף על ימך חמש עשרת שנה אנדרינוס שחזיק עצמות ראה יהודי אחד וקן שהיה נוטע נטיעה קטנה ודקה אמר ליה כמה ימי שני חיך ואתה חושב לאכול מזו הנטיעה אמר ליה אם אצכה אוכל ואם לא יאכלו בני אמר ליה אם תזכה הביא לי מעירותי כשהביא פירותיו לקח מהן שהיו תאני ומלא סל אחד ובא לו לפתח המלך אמר לשוער אמר למלך יהודי וקן עומד על הפתח ורוצה לדבר עמך אמ' המלך יבא כשבא אמר לו המלך מי אתה אמר לו אני הוא היהודי שעברת עלי ואמר לי וכו' קם מפניו וכבדו וצוה לקחת התאנים ומלא סלו זהובים ונתן לו אמרו לו עבדיו ול יהודי אתה עושה כך אמר להם בוראו בחר בו ומכדו ולמה לא אכדנו וזכמי התלמוד היו מכבדין לסני ארמאי כדאמר אביי הוה קאיב מקמי סבי דארמאי רבא הוה עביד להו הדור וזקן אשמאי היינו שאינו רשע אלא בור הא רשע אסור דכתיב שאת פני רשע לא טוב והדרת פני זקן זה שקנה חכמה ואפילו יניק וזכים וכמו שאמר תפיש היה לשב עניו לשכלו ושניו ומדע שאמר והדרת הוא סמוך לתקום כלומר תקום והדרת והיא קימה שיש בה הדור והוא מקיב ארבע אמות שיראה שהוא עומד בעבורו וזה אפילו ל שאינו רבו מובהק ואם הוא רבו מובהק מלא עיניו ואמרו בלא הן הלוקין במכות כמה שפשיאי הני גברי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא דהתורה אמרה ארבעים יכנו וזכמים אומרים חסר אחד ומדברי סופרים לעמוד בפני כל תלמיד חכם אפי' שאינו רבני ובירושלמי כתבו שהאב חייב לכבד בנו חכם ולקום מפניו דאמרו שם אימיה דרבי נחוניא קבלה עליה בי מדרשא פירוש גתרעמה עליו דלא מוקיר לה ר' נחוניא ברה אמרו לה במאי אמר להו דלא שביק לי דאסחי רגליו אמרו לו כבודו של אדם רצונו הנח לה ותעשה צוה עוד בירושלמי גדול מה שנאמר בכבוד אב וספה שנ' בהקב"ה דאלו בהקב"ה כתיב כבוד את יי' מהוזהר אס נתן לך ממון עשה צדקה בית עשה מזווה סלית עשה ציצית ונאב ואס כתיב כבוד את אביך ואת אכך אף על פי שאין לך השכיר עצמך וכבדס וזונס ואמר לא תעמוד על דם ריעך כנגד לא תרצח והוסיף במלת לא תעמוד שכל היכול להציל חיירו בין בטמונו ובלשונו ועומד ואינו מציל הוא עובר על לא תרצח ועל זה הזהיר שלמה התרפית כיום צרה סר כחך כלומר אם התרפית עצמך על צרת אחיך ולא עזרת בכל כחך השם מסיר כחך או כמונך באותו דבר שהיית יכול להצילו מדה כנגד מדה וכנגד לא תנאף הזכיר רוב הפרשיות בזה הפרשה ואיסור אשת איש ואשה נדה וזכור ופירש רש"י אל והרמבם אל שהכתוב הזה הזהיר לאב שלא יסור בתו בלא קדושין לשום אדם אפילו בייחוד שאינו מפקירה כי חיתיו אומר כמו שנתן הקב"ה רשות לאב למכור בתו שיכול לתת לזנות ועל זה אמר אל תחלל את בתך לזנות וזה היא הפלגש האמורה בתורה ולדעתם אסורה להיות והרמבם אל ואחרים כתבו שלא בא הכתוב להזהיר אלא שלא להפקירה לזנות לכל אדם והיינו ומלאה הא"ץ וזה שלא תרע ממינתעברה ואדם נושא בתו ואחותו שזה להזנותה כמו קחי כנור סובי עיר זונה נשכחה אבל

נא אחרי מות וקדושים

יודע שלא יקבלו ממנו או שמסרב עמו שיאכל ויודע שאינו אוכל והוסיף עוד בכלל לא תגנובו לא תעשו את ריעך ולא תגזול והגזול הוא הלוקח ממון חבירו ממנו בזדון דכתיב ויגזול את החנית מיד המצרי והעושק הוא שכא מסון חבירו לידו בדעת הבעלים וכשתובעין ממנו אינו מחזירו אפר לא תכחשו ולא תשקרו כנגד לא תענה והוסיף במלת לא תכחשו הכובש ערותו זו היא פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה והיא ואהבת לרעך כמוך כמו שאם הלל להוא גבר שבא להתגיר ואמר ליה על סנת שתלמדני כל התורה כלה על רגל אחת ואם ליה דעלך פני לחברך לא תעביד ואידך פרושא הוא זיל גמור ועיקר מצוה זו אינה שיאהב אדם לחבירו כמוהו כו היאך יתכן שתצוה תור' מה שאינו טבע ולא יתכן והנה כתוב עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו והנה האדם יתן ידו וזרעו בעבור גופו וכמו שדרשו רבי עקיבא אומר חיין קודמין לחיי חבירך אבל מירוש המצוה שלא יזקקו בגופו ובממונו ולא יגרסו לו שום נזק ויהאב מפון חבירו כשלו כמו שבא באבות יהי מפון חבירך חביב עליך כשלך וכמו שלא היה רוצה נזק בו ובממונו כן לא יזיק את חבירו וזהו דעלך סני לחברך לא תעביד ולכן כתוב לרעך כלומר מה שלרעך ולא אמר ואהבת את ריעך ואפי' אם הזיקו לא תרצה לקחת נקמה ובירושלמי כתבו מי שהכה בידו יקים ויחוק ידו מי שהכה או סימא עינו בידו יחוק ידו כך ואהבת לרעך כמוך וכן כתב רבי אברהם אל שיאהב השוב לחבירו כמו לנפשו ואי שהלמד כלמד לאבנר וזה יכלול לא תחמוד ולא תתאוה ופירש הרב רבינו משה בר מיימין אל שהחמדה היא כשהימיר ולקוח דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך וכתוב וחמרו שדות וגזלו והתאוה היא בלב אף על פי שלא קנה והוא שני לאוין ולפי דברי החמיר נכית מאשת איש ורבי אברהם אל פירש כרבינו משה אל ועשה שני לאוין ועוד אמרנו כי דבו לא תחמוד הוא תשיעי ולא התאוה הוא עשירי וסקרא בלא כתיב לב חורש פחשבות און וכתוב השיכה יי לטובים ורשי אל פירש שהכל אחד וכן פירש אנקלים שתרגם לא ותאוה לא תירגו ותרגום נחמד למראה דמרגנ למחוי בכלל זה לא תשנא את אחיך והיא אזהרה לשנאת חנם שאל שורנסורופוס לר עקיבא בית ראשון נחרב על עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים וגלו שפעים שנה בלבד וזכית שני לא היה בו אלא שנאת חנם ועדיין אתם בגלות אמר לית היך בר נש דאכיל יקיא והדר אכיל יקיא סרעית הכרין יכול אסוי ואכותינו התווין לעונם והומו מעבירו שכיד ונתקן להם והשיבם ואנו לא די לנו שלא חוונו אלא אנו אודקין בשנאת חנם יותר מאבותינו ופירש שלא תשנא את אחיך בלבבך היכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא כל' לא תכסה שנאתו בלבך אם יגיד לך עליו שום דבר אלא הוכיחו מדוע עשית לי ככה ולא תשא עליו חטא לכסור שנאתו בלבך ואפר בלבבך כי השנאה היא כלב וכמו שאמר הכתוב כמים הפנים לפנים כן לב האדם באדם כלומר כשם שהאדם רואה פניו במים שהם פנים לפנים כן רואה האדם בלבו מה שבלב חבירו עליו ואמרו הלכות במראית ואמרו מה דבליבך על חברך בליביה עלך ובכלל זה לא תקלל חרשי ופירש רש"י אל לאפוקי מי שאינו בחיים מדברי רבותינו זכרונם לברכה אבל לפי המשט אמילונה שאינו שופע ולא ישיב ויתקצף בקלתו ואין צורך לומר בשומעים שיתביישו ויחר להם כן פירש הרב רבינו משה בר נחמן אל והוסיף בזאת הפרשה מצות רבות בענייני הכשוף וענין אוב וידעויה שהם מדרכי עבודה זרה ואביא מהם שני בתובים אל תפנו אל האובות ואל הידעונים ולא תאכל על חסד ואמרש תחלת

הטור' ומה שאמר באשת אח נדה היא פרוקת היא כי זיתכן שתהיה מותרת אם ימות האח ותהיה זקוקה לו ואמר באחותו חסד הוא פי בו חרפה הסודא וכן פן יחסך שומעי זרבותינו אל דרשוהו כמשמעם כלומר אם קין והבל נשאו אחיותיהם חסד הוא שעשיתי עמהם ולהשיב העולם כי לא תונו בראה והו שכתוב אמרתי עולם חסד יבנה ואין ספק שאיסור עריות יש בהן ענין גדול ועל דרך הקבלה הוא סוד מסודות התורה והתורה לא גלתה אותו כשאר פעמי המצות הגדולים ורמו לו בתורה באלו המצות שאמר חסד הוא והכל הוא ואמר דרך כלל שארה הנה זימה היא מלשון השארות כמו כל הנשאר בציון קדוש יאמר והכלל כי כל הבא על אחת מכל אלו העריות הוא מכחיש במעש' בראשית כמו שכתב ר' אברהם בן עזרא אל שלא להשיב דבר הנפרד לרשו והענין לעיקרו שהאחים שנבראו בששת ימי בראשית הן דוגמת שבע המעיינו ולכן הותרו בתאופותיהן והו חסד הוא כמו שדרשו אל חסד עשיתי וכרמלת תבל שמבלבל הענין והורע הבא מהם אין לו השארות כי לא יצלה ואין תועלת באות הביאה אלא זימה כלומר מחשבה רעה כי כוננת המסגל לקיום המין והשאר מאוס ורחוק וזוה סוד העיבור והיתר היבמה ועל דרך הפשט כתב הרב רבינו משה בר מיימין אל ורבי אברהם בן עזרא אל באיסור העריות שהוא למעט המסגל כי הקרובו הללו שאסרה התורה הם מצוות תמיד והוא נסתר עמהם ותהינה מוזמנות אצלו והדברים שהם רבי המכשולות צריכין עונש גדול לייסר מהן ולכן אסרה תורה וכן אמר בכלם וכבר כתב הרב רבינו משה בר נחמן אל שהוא חוץ פכבודם כי טעמם חלוש כי למח איסור התור' זה ויתיר ליקח האדם נשים רבות למאות ולא לפים ולמה לא יקח האדם בתו ככני נח וישיא האב בתו לגנו ויקח שתי אחיות כיעקב אבל אין ספק שיש ענין גדול בזה והוא מכלל סוד העיבור כמו שרמזנו וכתב הרב רבינו משה בר נחמן אל כי מענין הכריתות יבין האדם קיום הנשמות והשארותן כי הנפש החושאת אמרה תורה שתכרת סקרב עמה ואמרו בספרא ועמה שלום כי הזכות תהינה קיימות ונהנות מיו העליון כי הנשמה שהיא פהשם שנפחה בנו לא תמות כי אינה מהיסודות שתפסד ולכן לא הזכיר בתורה שכר הנפשות שמובן הוא אבל הכרת שהוא חוץ מטבע הצורך לכתוב כענין הנכרת מן האלוין שסמנו יהיה שרשו וכן כתב הרב רבינו משה בר מיימין אל והוא נכון והנה דברנו בזה הדבור כל הצורך ואמר לא תגניבו כנגד לא תגנובו והוסיף בלא תגנובו גניבת ממון כי לא תגנובו גניבת נפש דבר הלמד מעניינו וכתב הרבי ישעיה אלו המתרגמן לא תרצה לא תקטול נפש טעות הוא כי ידוע הוא שאין הריגה אלא בהוצאת נפש ובעל נפש אבל בתחלה להם בלא תגנובו שתרגמו לא תגנובו נפש והנה הם לדעת רבותינו אל ג' גניבות גניבת נפש וגניבת ממון וגניבת דעת הבריות ואמרו חכמים אל אסור לגנוב דעת הכריות ואפילו דעתו של גוי ואף על פי דכתיב הכא איש בעמיתו היינו בשקר ובכחש אבל לא תגנובו יש בו אתנח שהוא עומד בפני עצמו ואמרו אל פ' קמא דמסכת נדרים ושום שכל זה מיסוק טעמים ואמרו אל במשעא בריש אי זהו נשך לא תגנובו על מנת למיקש ועל מנת לחזור בן בנ אופר לא תגנובו את שלך מאת אחרים לא שבור שיגין וקח שלך ואמרו לו שלי אני נוטל ואמרו אל שגניבות דעת קשה מכלל ובעבור זה נענש אבשלום שגנב ג' גניבות לב אביו ולב בית דין ולב כל ישראל לפיכך נתקעו בלבו ג' שבשים כן הוא בפוסה והו גניבה גדולה וסקרא מלא כתיב ויגנובו אבשלום את לב אנשי ישראל וכתוב ותגנובו את לבבי ובכלל זה המרבה בתקרובת

אחרי מות וקדושים

ענין אוב וידעוני אוב הוא שמעלין הפת בכישוף ויושב ב'ן
פרקי הככשף או בן שיחיו ומדבר בקול גמון דכתיב והיה
כאוב מארץ קולך ידעוני זה שמניח עצם חיה כפי ששמד
ידוע ומדבר מאליו וכתב רבינו שמשון ז"ל בסדר זרעים שזאת
החיה צומחת מן הארץ כמו הקישואים והדלועין ורבל גדול
יוצא מן הארץ והוא מחובר משיכורה ויש לה צורת אדם
בפנים וגוף וידיים ורגלים ואין כל בריה רשאה ליקרב אליה
כמלא החבל ששורפת והורגת ובמלוא החבל רועה סביבותי'
וכשבאים לצודה מורים חצים לחבל מרחוק עד שתפסק
ומתה מיד וכן יש בירושלמי דכלאים גבי אבני השדה פירש
אבני השדה בר נש דסור והוא חיי משיכוריה אימסיק שיכוריה
לא חיי עד כאן ויש מחלוקת בין המפרשים ז"ל אם היא מותרת
באכילה שיש אומרים שהוא שרץ ואסור לאכלו ויש אומרים
שהוא צמח האדמה ומותר לא תאכלו על הדם מדרשים
רבים דרשו מזה הכתוב כמו שאמרין בסנהדרין שלא יאכל
אדם מבהמה קודם שתצא נפשה ושלא יאכל אדם קודם
שיתפלל על דמו והסנהדרין שלא יאכלו יום שדנין בו דיני
נפשות אבל לדרך המשט הוא מין ממיני כשוף שהיו מאספין
דם בגמא אחת והשדים מתקבצים שם כפי דעתם ואוכלים
על שולחנם להגיד להם העתידות וכאשר היו ישראל עם
שאוול במחנה ההוא היו מתפחדים מאד מן המלאכים ולא
היה שאול עושה דבר בלי שאלת אורים כמו שנ' ויאמר אל
הכהן נקרבם הלום אל האלדים והעם היו שואלין בשדים או
בכשפים לדעת דרכם ומעשיהם ואוכלין על הדם לעשור
המעשה ההוא ולכך אמר הכתוב יגידו לשאוול לאמר הנה העם
חוטאים לאכול על הדם ויאמר בגדתם גולו אלי היום אבן
גדולה לומר הנה השם עושה לכם תשועה גדולה ואחם
שואלים ללא אלדים בנידה היא זו וזה הטעם כתב הרב רבינו
משה ז"ל באיסור אכילת הדם בעבור שהיו אוכלין אותו הרוצים
להתחבר לשדים ולכך אמר ונתתי פני בגפוש האוכלת אדם
הדם כמו שאמר בנותן מורעו מולך שהוא מין על ולא נאמר
כן בטעות אחרת וכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל שאלו
הדברים הם מיושבים אבל לשון הכתובים לא יורו כן שהם
יאמרו תמיד בטעם האיסור כי נפש הכשר בדם הוא כי
נפש כל בשר דמו בנפשו הוא והחזיר במשנה תורה רק חזק
לבתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם
הבשר והראוי לפרש בטעם איסורו כי השם ברא כל
הנכראים התחתונים לצורך האדם כי הוא לבדו מהם מגיד
בוראו ואף על פי כן לא התיר להם מתחלה באכילה רק הצמח
לא לבעלי הנפש כאשר בא בפרשת בראשית שנאמר הנה
נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וכאשר היו במכול שניצולו
בזכותו של גז והקריב מהם קרבן והיה לרצון לו התיר להם
השחיטה כמו שאמרו כל רמש אשר הוא חיי לכם יהיה לאכלה
וגו' התיר הכשר לצורך האדם ואסר הדם שהיא הנפש ואמר
שתיה לבשר שאין ראוי לבעל נפש שאכל גפוש שהנפשות
כלן לאל כמו שכתב ורוח אחד לכל כמות זה כן מות זה והוא
מאמרם במספחים עם הארץ אסור לאכול בשר שאינו ארוב
על האמת ואין לו מותר על שאר בעלי חיים שידחה ממנו
שהדומם נשתעבד לצומח והצומח למרגיש והמרגיש לשכלי
ולא נשתעבד למי שהוא בהמי כמוהו שהוא עם הארץ ועל
דרך הייגים נפש הבהמה היא ניצוץ מן השכל המועל והנה
היא נפש גמורה בצד מן הפנים ולכן יש לה דעת לברוח
מן הגוף וללכת אחר ההנאות ויש להן הכירא גדולה בבעליהן
כמו לכלבים שיש בהם אהבה והיכר לאדוניהם וכן ליונים
דעת והיכרא ועוד כי הנאכל ישוב בגוף האוכל ואם יאכל
נפש הבהמה ידבק בגפשי עוני ונסות ובהמות ותשוב נפשו

קרב לנפש הבהמה היורדת למטה לארץ כל זה מלשון
הרמב"ן ז"ל וכבר האריך הרמב"ן ז"ל בענין השדים וענין
בראותן ומציאותן בפרשה הזאת באחרי והביא דעות רבות וכן
ז"ל הבאמתים מציאותן ואותה מימרא שיש דברים נאמרו
בשדים וכו' והוא ולא יזכרו עוד את זכריהם לשעירים כי נקראו
כן על כי רואיהם ישתערו ויסתמר שערת בשרם ועוד שהם
גזאים כמות שעירים והוא סוד שיעיר המשתלח הכא בזו
הפרשן כמו שהאריך הרמב"ן ז"ל בזה ובענין שליחותו שאינו
שלוה קעמנו אלא מהשם יתברך כמו שהביא מבבל הסעודה
להשלים אתנו אויבנו והמקטרג עלינו וכן אמר במדר ברצות
ה' דרכי איש נם אויביו ישלים אתו ודרש ר' עקיבא זה נחש
ויש בו שני משמעויות במדרש נחש ממש מעשה בר חנינא
בן דוסא בערו וכו' כמוכר בברכות ויש אומרים שם זה שר
של עשו לנחש הקדמוני והוא סוד עוזאל והוא מפורש בפרקי
ר' אליעזר בענין סמאל והוא מענין שמאל מצדן תפוח
הרעה והוא שר אדום ולכן כתיבתם לצד שמאל כי שם שרשם
וכתב וכתבין מן השמאל אל הימין כי שם יצר הרע ואמר
שם ר' טרפון אומר זה יצר הרע שהוא אויב באמת והכל עולה
לדרך אחד ושמה האריכו בענין לא תאכלו על הדם לא
תנחשו אמרו חכמים זכרם לברכה אלו המנחשים בחולדה
ובעופות ובכוכבים וקשיא לן בעופות ענין רב עילש שנחש
בעופות כמוכר בניטין ויש מפרשים דוקא יונה דמתילא
לכנסת ישראל אבל שאר עופות אסור והיינו דלא אשגח
בעורב והרב רבינו משה בר נחמן ז"ל אמר שלא אסרו ענין
ניחוש במסכת שבת פרק שביעי וכתוספת שבת הנקרא פרק
אמוראה גבשלהי פרקא קמא בגמרא דידן ואמר הרמב"ן ז"ל
שלא אסרו לא המנחש בקפיצת העופות ובהליכתן ובעמידתן
ובפרישת כנפיהם אבל המכיר עצמו בהן היא חכמה גדולה
שמשותבחין בו חכמי ישראל ושלמה המלך שאמר ויקץ
שלמה והנה חלום חמור נוער יודע מה אומר צפור מצצף
יודע מה שאמר והנה חלום על כנו וההומקד על זה אינו
נחש ובכוכבים קשיא לן מעשה דר' עקיבא המוכר בשבת
פרק מי שהחשיך דאמר לו כלדאי וחשיש לדכריהם ועוד
אמרו שם כמותו פרק עצמו האי מאן דמתיליד בגוה כן
ליהוי וכן ליהוי אלא שהסכימו אין כול לישראל ורצה לומר
שהמצוה והעבירה מוטל גזרת המזל ועוד קשיא לן כי במקום
אחר אמרו מנין שאין שואלים חזוים בכוכבים בכלהיים דכתי'
תמים תהיה עם האלדיך ולא הכיאו זה הכתוב לא תנחשו
והיה להם לו ופשוט לא תנחשו שהוא לאו והנכון בזה מזה
שכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל מה שאסרו בכוכבים
דומיא דעופות שאמר מסרצוצין או מנוונן שהוא מילתא בלא
טעמא אבל מה שניכר ממולדותיהם וחשבונן היא חכמה
גדולה וכמו שאמרו ז"ל כי היא חכמתם ובינתם זה חשבון
תקופות ומזלות שהיא חכמה גדולה ואין זה ניחוש לא משום
תמים תהיה שהוא אסור לשאול בהם אבל אם ראה בחכמתו
או אמרו לו כלדיים דבר מבחיל ראוי לאדם לחוש לדבריהם
ולהתפלל לאל ולעשות צדקה שינצל הגזרה כמו שעשה ר'
עקיבא וזה טעם גבון ויש לרבינו משה ז"ל בזה הדרך ענין אחר
ובאמת כי היא מדת חסידות שחיתת בו ולא תעוננו אמרו ז"ל
אלו המביטים בעונות באומר אל תחיל כי מציא שבת הוא
שחרית הוא יום ראשון הוא ודוקא אלו שהם דברים בשלים
ואין בהם טעם אבל מה שנהגו שלא ישא אדם אשה בחסרונה
של לבנה אומר הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל שאין זה נחש
אלא סימא בעלמא בזמן מילואה של לבנה שיהיו להם בנים
מליאים בתורה ובמצות השם ברחמי יקיים בנו מקרא שכת'
ואתם הדבקים בה' אלדים חיים כלכם היום ו
פרשת

פרשת אמר

בית ישראל ברכו את ה' כית אסרן ברכו את ה' כית הללו ברכו את ה' וכלו ה' ברכו את ה' (תולס קים)

בית ישראל

וגם הכתובים הללו אמרן דוד המלך ע"ה ברוח הקודש ורמז בהם שני עניינים גדולי ונכבדי' האחד שחלק בית ישראל לארבעה כתיב: והשני שהוכיח בכל כח וכת ברכו את ה' וקודם שנפרש אותם נקדים ענין הברכות ואחר כך נדבר על ענין הכתוב כדי לעמוד על עיקר כוונת הכתובים ידוע כי השם ית' כרא כל הנמצאים עליונים ותחתונים וחלק אותם לשלש ראשים תחתיים שניים שלישים החלק העליון חלק המלאכים משרתי' עליון הקדושים והם נהנין כזו שכונתו כמו שאמרו ואתה מחיה את כלם • והחלק השני מדור התיכון שבו הנגלים והכוכבים וגם הם נזונין כפי השנתם מזיו השכינה בלי שום יגיעה ועמל והמדור התחתון השפלים והזכיר מוזנותם בזאת אדם ובעמל ולכן חיי העליונים לעולם והתחתונים יש להם קצבה ועל זה אמרו בכראשית רבה על פסו' והארץ היתה תוהו ובוהו משל למלך שקנה שני עבדים שניהם באוני אחד ושניהם בטימי אחד מ' אוני שטר פירוש טימי סך • על אחד גזר שיהא נזון מסמיון מ' אוצר ועל אחד גזר שיהא יגע ואוכל ישוב לו תוהו ובוהו אמר שנינו באוני אחד ובטימי אחד זה נזון מסמיון ואני יגע ואוכל עד כאן • פירוש כי השמים והארץ לדעת זה המדרש מחוזה אחד נבראו דכתיב קונה שמים וארץ ולפי קבלת רז"ל גרם זה עזר אדם הראשון שיהיו חיי השפלים קצרים ומוזנותם בעמל וטורח עד יבא הארון אשר אנחנו מקבשים ויחזור הדברים להייתן כמו שנהג עמנו במדבר במן ובשלו ובכאר שהטעימנו מעין העולם הבא כמו שאמר היום לא תמצאוהו כשדה אבל לעולם הבא תמצאוהו והנה בהיותינו באשמתינו ולא השהרנו ממנו נצטינו לברך השם על הפקת מחייתנו ועל טובו הגדול שהוא מטיב לנו ונצטינו בשלש מיני ברכות ברכת המצות וברכת השבת וברכ הנהנין כנגד שלש עולמות אלו ברכות המצות כנגד העליון • וברכות השבת כנגד האמצעי • וברכת הנהנין כנגד עולם השפל • ועל הפקת מוזנותינו להיעיד על ההשגחה שהוא יתברך המוציא מזון השפלים ולכן אמרו במסכת ברכות אסור לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה ואמרו כלו גזול להקבה וכנסת ישראל שגזול אכיו ואמרו אין פשע חבר הוא לאיש משחית • ופירוש ההגדה הואת לפי הפשט שגזול את ההשגחה כאלו אין אנו מודים כי ממנו הפקת כל מוזנותינו אלא מן השמים והמולות • וגזול לכנסת ישראל הפירות כי בעון זה נפסדים ומתמעטים כמו שכתו כי נתת אפס הובישה חורתם ונז' לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו ותירושיו במועדו • ולפי הפשט הזה הברכות הם לצורך הדין ולא לצורך נכוה כי הוא יתעלה מקור הברכות וכל הברכות משתלשלות ממנו מה יועיל לו ברכותינו אם נברכהו כל היום וכל הלילה לא נחשה מה יתרבה בכך או אם נחשה מה יחסר בכך אין הרבני והתועלת אלא לנו כמו שאמר אליהו אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח אם חשאת מה תעל לו ורבו פשעך מה תעשה לו • אמנם יש דרך אחרת בזה הענין נכבדת והוא סוד גדול מסור לחכמי האמת כי הברכות אינן צורך הדין לבד שיש בהן צורך נכוה וכמו שבא בכתוב וברכת את ה' אלהיך ואין בכלל התורה פסוק שיצוה הקלה שנברך לשם ית' אלא

בוה המקום ומוז למדו כל הלביאים והמדברים ברוח הקדש כמו שאמר בכל יום אברכך ואמר אלו הכתובים שהתחילו ומוז אמרו רבותינו ז"ל פרק קמא דברכות ישמעאל בני ברכני ואמרינו בכבא מציעא פרק המקבל בענין בעל חוב ושכב בשלמתו וברכך ולך תהיה צדקה וגו' פשי שצריך ברכה דהיינו הדין יצא הקדש דאינו צריך ברכה וקאשינו ולא והא כתיב ואכלת ושבעת וברכת אלא ולך תהיה צדקה יצא הקדש דאינו צריך צדקה ואמרו במסכ שבת משה אין שלום בעירך אמר לפניו רבונו של עולם כלום יש עבד גותן שלום לרבו אלא מה היה לך לסייעני והוא ענין הברכות ואמרו עוד שקבלה מתאוה לתפלתן של צדיקים ואלו לא היתה התפלה והברכה כי אם הוראה לבד למה יתאוה לתפלתן של צדיקים המועיטין יותר מכל שאר עמים רבים והלא כרב עם הדרת מלך אלהים ודאי לשון ברכה אינו הוראה לבד אלא הוא תוספת ורבו והוא מלשון כריכה הנובעת מן הסקור ולכך אנו מזכירן בתפלותינו תתברך ותתרוםס ובנוסח הקדוש תתברך וישתבח ויש לך לדעת כי מה שאמרו אסור לו לאדם ליהנות בלא ברכ' לא על האכילה בלבד אמר' לא גם על שאר חושים הראו' והטעם והשמיעה והריח כי המשוש הוא בכלל הטעם הראות הם השמש והלבנ' כחדוש' והים הגדול וכיוצא בהם המזכירים בפרק הרוואה • הריח כמו שאמרינו כל הנשכה תהלל יה • השמיעה כגון שמועות טובות או שמועות רעות וכבר שאלו למה לא תקנו ברכה על שמיעת קול כגור ועונג שהנשמעה נהנית ממנו דכתיב השמיעני את קולך כי קולך ערב והתשוב' כי הקול אין בו סמיות כגוף הפרי ממש ואם תאמר יש בכגור או בעונג ממש או באדם אינו דומה כי הריח יוצא מנוף הגרי והקול אינו אלא מן האויר המנוע כהבל היוצא מן הפה והגרון ולא תקנו במישוש ברכה שהוא בכלל הטעם ועל זה כתי' חסר לא יאכלון ולא ירחיקו ולא ישמעון ולא יראון שהוא מנגה העבודה וזה בהן שהן שלמות האדם ובאו השלשה שהם רוחניים בה יורא וישמע וירח ובאו אלו החמשה חושים כנגד חמשה אורים וחמשה מעלות הנפש וחמשה נפלאות השם כי נוצרו חמשה אצבעות באדם כל אחד לשמש החוש שלו הגדול לקנח הפה • האצבע תוך הנחיריים • אמה לחוש המישוש שהוא ארוך שנכולו למישש כל חלקי הגוף • קמיצה לקנח העין • זרת לקנח האוזן • ופחמס השבע שכל אחד הולך לחוש שלו שלא בכוונה ואמרו בכתובות שכל אחד מאלו האצבעות נתייחד למצו' זרת למדידת החסן • קמיצה למנחת כהן • אמה לכלי המשכן והבנין • אצבע להזאה • גדול לבחן אהרן והמצורע וכל זה מנפלאות תמים דעות ית' • הגדה הרחבנו בענין הברכות על אלו הכתובים שהזכיר דוד בכל כת וכת ברכו את ה' וצעתה נבאר למה חלקם ברוך כתיב ונאמר ידוע הוא גם כן כי השם ברוך הוא חלק כל ברואץ לארבעה מדרגות כפי קבלת תורתנו וכלפי האמת ונרא אותם מדרגות מדרגות וסיבת המדרגה שיש לכל נברא על חביו הוא כפי מה שקבל כל אחד מן הנביאים משה חסד • השופע עליהן כל אחד ואחד כפי כחו ואין אנו יודעים למה נזרה חכמתו כך למה חנן לאדם דעת בינה ולא לשור ונתן לארי כח וחזק איברים ולא לכבש • ולבעלי חיים התנועה ורוח חיים ולא לעשבים • ולאילנות כח הגידל והצמיחה ולא למחצבות ולמתכו ואין אנו יודעין למה כמו שאין אנו יודעין למה כרא האדם אדם ולא בראו מ' אלא • והשאלה בזה היא בשלה כי לא מחשבותינו מחשבותיו ולא דרכיו דרכינו כי כנבוה שמים על הארץ אכן ידענו ידעה אמת' שהכל כיושר ובמשפט בלי עוות משפט שאין נמצא מן הנמצאים זה הוא מאמר הנביא כי אני ידעתי חסד משפט וצדקה בארץ • חזק

הזכיר דברים נכבדים שהוא עושה עם הנמצאים האחד חסד כלומר גמלתי לכל הנמצאים חסד גמור בהמצאי אותם לא נמצא אחד מהם בחיוב אלא בחפץ פשוט כי הוא יתבר לבדו מחוייב המציאות וכן כתוב עולם חסד יבנה השני משפט שלא עיות משפט שום נבא מן הנמצאים ולא גרע חוקו של כל אחד ואחד אלא נתן לכל נמצא חוקו מהמציאות והיו משפט השלישי צדקה כלומר שלא יחשוב אדם כי לאחר שהמצאתי כל הנמצאים שאינן צריכין לי וכל אחד יעמוד מעצמו לאחר שנמצא כמו שנמצא כן בממצאים אחרים כי הנבאי לאחר שבנה הבית והמציאו יכול לעמוד הבית וולתו ואין צריך לו בעמידתו אבל השם אינו כן כי נמצאו אינן יכולין לעמוד אצלו ברנע אחד בלעדיו יתברך לולי חסדו ורחמי השופע להם והשגחתו בכל צרכיהם ואם בארץ ולא אמר בשמים ובארץ כלומר גם בארץ לא כדעת האופרים עוב האת הארץ ולא הוציך לומר בשמים שהכל מודים ואפילו הכופרים שהשגחתו בשמים שהם אישים קיימים ולא באדה המחלוקת אלא באישים התחתונים ההווים הנפסדים ועל זה הוציך לומר בארץ ונחזור לעניינינו כי מצינו הנברא' מדרגות וכלם חלוקים לארבעה מדרגות העליונים והתחתונים נתחיל בתחתונים נבראו ארבעה מעלות והם דומם צומח מרגיש מדבר וכל אחד מעולת על חבירו הדומם אין בו כח הצומח והצומח אין בו כח התנועה וההרגש והמרגיש אין בו כח הרבוז והמדבר יש בו כלן כח הצומח והמרגיש והדיבור הנה הנבראים השגלים ארבעה מדרגות ולמעלה מאלו הם ארבעה היסודות והם העפר והמים והרוח והאש כי העפר הוא הכבד שבכלן והמים הן קלין מן העפר ולכן עולין עליו והאוויר הוא קל מהמים ולכן הוא עליון עליהם והאש היסודי הוא קל שבכלן ולכן עולה על כלם וכן הגלגלים חלקו אותם חכמים לארבעה מדרגות כמו שכתב הרב רבינו משה ז"ל והוא רמז בדברי רבותינו ז"ל באסרם ארבעה מעלות דיו בסולם ואף על פי שיש באמרם ז"ל זה ענין עמוק יותר גם זה בכלל דבריהם והם חלקו אותם כך לגלגל הירח וגלגל השמש וגלגלי הכוכבים הנכובים שהם אחד וגלגל המזלות הקבועים וכתב הוא ז"ל כי מול הכוכבים הקבועים מושל בארץ רוצה לומר ביסוד הארץ ולכן הוא כבד מכלן וגלגל הירח במים ולכן יש תוספת במים בתוספת הלכנה וחסרון בחסרונה וגלגלי הכוכבים החם שהם הנכובים מושלים נאייר ולכן הוא קל כי תנועתם קלה וגלגל השמש מושל ביסוד האש ולכן הוא קל מכלם כמו שתנועת השמש קל מכל הגלגלים והוא מאמר חכמי המחקר גוף השמש אינו לא חם ולא קר אלא מהתפשטותו ביסוד האש שסניעו וכקברו אלינו מניע חום האש אלינו וברחקו אינו מניע כל כך והאוויר הוא מתקרר וכמו שכתבנו בפרשה שעברה מדברי בעל ספר חכונר והנה כל זה ארבעה מדרגות וסוף המלאכים ארבעה מחנות מחנה פוכאל ומחנה גבראל ומחנה רפאל ומחנה פניאל ואלו הארבעה מחנות סובבים כסא הכבוד ולמעלה מזה מחנה יחזקאל שהשיג ארבעה חיות האחת צורת אדם והשני צורת אריה והשלישי צורת שור והרביעי צורת נשר

שחלק להם התחיל במלאכים שהם מניעים הגלגלים והם עושים שליחות השם כענין סנחריב ומשה אמר וישלח מלאך ויצאינו מסצרים ומלאך פניו מושיעם והם גבורי כח עושה דברו ואמר אחרי כן כל צבאו על הגלגלים והכוכבים והם משרתיו עושי רצונו בתחתונים ממגד תכואות שבש ומסגד נרש ירחים בפרקא קמא דחולין אין לך עשב ועשב מלמטה שאין לו מול ברקיע ומכה אותו על קדקדו ואומר לו גדל כמו שכתוב הידעת חקות שמים אם תשים משטרך בארץ ואמר כל מעשיו על בעלי חיים מדברי ואינן מדברין והצומח והדומם שהם חייבין לברכו כל אחד לפי מדרגתו ואם יש בהם גופים ממים משכחים השם יתברך יותר מן האדם על עניינם או כחותם הם משכחים כאמור בפרק שירה ואמר בכל מקומות כפשלתו כי יש מהם ביבשה ובמים ובאוויר ויש במדרש דרך אחרת ברכו ה' כל מלאכי אלן החכמים והנביאים דכתיב וישלח מלאך י' וכת' ויעל מלאך ה' בן הגלגל והוא פנחס י' וכת' ויען הגי מלאך ה' גבורי כח שהם מבטלים הגזרה כמו שאמר צדיק מושל יראת אלדים אכרו פי מושל בני צדיק עושה דברו לשמוע בקול דברו שהקדימו עשייה לשמיעה דכתיב נעשה ונשמע כל צבאו אלו ישראל שנקראו צבאות דת' והוצאתי את צבאותי כל מעשיו אומר העולם ושאר בעלי חיים שאינם מדברים והצמחים והמקורים כן במדרש אבל הענין הראשון הוא פשוט הכתוב כי כן דבר למעלה בשמים הורו הענין הראשון נשר בעופות ואדם בחיים והוא הם ארי בחיות חזק בבהמות נשר בעופות ואדם בחיים והוא על כלם דכתיב ורוזו בדת הים ובעוף השמים תמשיחו במעשה ידיך כל שתה בדת רגליו והשם על כלם דכתיב כי גאה גאה כתרנוסו ארי אתנאי על גיותנאי ובאלו הכתובים שהתחילו פרט לבית ישראל ועשה מהם ארבע חלקי להודיענו שאנחנו וכל בית ישראל הכלל והפרט חייבין לברך השם על החסד שעשה לנו על כל האומות והלשונות כי אם כל האומות מהללים על החסד שעשה עמם מהצרכים והמונות ויבא ענייניהם כלם כן אנו שגבר עלינו חסדו לא כל שכן ועוד אמר רבות עשית אתה האלדי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אלך אגידה ואדברה עצמו מספר ואמר ישעיהו הנביא חסדי ה' אזכיר תהלות ה' כעל כל אשר גמלנו ה' רוב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמי וכרוב חסדיו כי הגדיל לעשות עמנו ובתורה שנתן לנו ונצונו המשכן וכמה חסדים אחרים וירא השם חייבין לברכו יותר כי הם עוסקים בתורה והלומדים אותה על הטוב והחסד שגמל עמם לתת להם חכמה כמו שכתוב כי ה' נתן חכמה ספיו דעת ותבונה והם היחידים והם חייבים יותר מהאחרים שאינן באותה מדרגה ואחריהם בית הלוי שהם קדושים יותר והם סובלדין משאר ישראל ולכן הוזהרו במצות יתירות המזכורות בזה הפרשה ואחריהם בית אהרן שהוא קדוש ה' והובדל מלבט הלוי ונצטוו במצות יתירות כמו שבא בפרשה והם כ"ר מצות שהם יתרים על ישראל כמו שקבלו רבותינו ז"ל ולכן זכו לכ"ד מתנות כהונה עשרה בנבולין עשרה בירושלם ארבעה במקדש ולכן הם חייבים יותר לברכו בפה שחנן להם מעלות יתירות כי הם בפרט ישראל כמו המזבח כמו שכתוב ואכלו אותם אשר נופר בהם ודרשו רבותינו ז"ל הכהנים אובלין וחבעלים מתכפרים וכמו שהשרים הנפולים פרס מהמלך כל אחד חייב לעבוד כפי המרס המגיע לו ממנו כן אלו הארבעה כמות חייב כל אחד לברכו כפי החסד המושל עליהם חפשי יתברך ולכן ייחד בכל כת וכת ברכו את ה' וכן מצוינו כי גוף האדם נקרא עולם קטן ויש בו ארבע מדרגות האחד הנשמה שמהנה כמות גלגל ונבולות כפי קבל רבותינו ז"ל כי מהנה בראש ושבאמצע

עוסקין ביישוב העולם כי כך היתה כוונת הבריאה כי לא תהו בראה לשבת יצרה וכמו שאמרו בפרק קמא דחולין ובפרק גיד הנשה ליבעון רחמי אתכליא על עליא דאלמלא עליא לא מתקיימא אתכליא והכל צריכין אלו לאלו ואין קיום לזה בלא זה וכלם עם ה' וחלקו וגם חכמי המחקר בתבנו זה וקראו לזה חכמה מדינית : וכמו שכתב הרמ"ל כי האדם מדיני מוכרח וכבר כתב חכם אחד כי קיום האומה בד' דברים הא' בהיות בהם חכמים יודעים ומשכילים דרכי הציאות כרי שיבינו וישכילו בהנהגת בני דורם והשני להיות להם מלך למשול על ארצו ושיהיה מוראו על כל בני מלכותו שאם לא יהיה כן אוכלים האלמים לחלשים וכזה יתקיים המלכות והג' להשיב פרנסים ושרים בכל עיר ומדינה להנהיג בני המדינה ולהציל עשוק מיד עושקו והד' צריך להיות בהם עובדי אדמה חורשים וחורעים ובעלי מלאכה שהם קיום המציאות ואמר והנה השם יתברך עשה בגוף האדם הקרא עולם קטן רמז לזה הנה באדם המוח שבו השכל עם איברי הדבור הנשפלים לו כנגד החכמים והלב המושל בגוף הוא כנגד המל' ההרגשות כמו השרים הפרנסים ושאר האיברים הפנימיים וחיצוניים בעלי מלאכת הגוף כנגד בעלי מלאכה והחורשים והזורעים הנה הפליג לומר קרוב לדבריני - ונחזור לדבריני ונאמר שזה הסדר מן הכתות הד' שבישראל הם מעלה גדולה בהם שאינה צריכה שום מעלה מחוץ מהם כמו שכתבו ססנו פנה פסנו יתד ממנו קשת ממנו מלחמה ואמרו ל' ממנו כהניו פמנו לוייו ממנו סנהדרין ממנו מלכות ובהיות הדבר הזה הפך פן שאר האומות כי לפעמים צריכין להסליך להם מלך כמקום אחד ולכן צותה לנו תורתנו הקדושה לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא ובאמת יש כת אחרת בעם והם מעט מוער לא נתן לחשבון והיא כת הליצים שאינן עוסקין ביישוב העולם ואין צריך לומר שאינן בתורה ובמצות והם יושבי קרנות בעלי לשון הרע ואינן ראויין לעלות בסניין אדרבה מצוה לאבדם פן העולם והם כנגד השער והצפרנים שהם מותרות בגוף ולכן בא מצות צפרנים בדברי חז"ל בפרק ערבי פסחים אמרו זורקין רשע שורפן חסיד קוברן צדיק רמז לזו הפת הארורה שמיחין חיים העולם הבא והעולם הזה ועל כן המניחן זורקין בין האחרים רשע והשורפן חסיד שמאבדן שלא ישאר מהם זכר כמו שכתוב ובליעל כקוף מונד כלהם כי לא ביד יקחו וכתבי ואיש כי ינע בהם ימלא ברזל ועץ חנית ובאש שהוף ושרפו בשנת והקוברן שנוער בהם ומסמירן בבית האסורים ובמקום שלא יראו צדיק מעתה תוכל להבין כי בסדר הנכבד שהוא בריאת האדם יש רמז לכל מה שביארנו וכשהאיברים סכוונים לעזור אלו לאלו או טוב לגוף ושלוח ובריאות כן באומה כשכמוכונים לעזור אלו לאלו כל אחד על מקומו יבא בשלום כי כמו שהאיברים צריכין זה לזה ומשתלשלין זה מזה הקטן בגדול והגדול בקטן כן האומה הזאת אחדים ומשתלשלין וצריכין לעזור הגדול לקטן והקטן גשמע לגדול והגדולים סובלין לקטנים כמו שכתוב אלופינו פסוקים אין פריץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו ועל זה אמרו כל ישראל ערבים זה לזה וסמכו אותו לפסוק וכשלו איש באחיו וכתבי איש את רעהו יעזרו ואפילו שיפסיד משלו כמו שכתוב בספר אלכזר ב' אדם מקו זרוע להועיל לגופו ואם לא יקו לפעמי' יאבד הגוף ואמרו ל' למה נמשלו ישראל לשה טה שה כל זמן שאחד מאיבריו חולה כי כך הוא טבעו ששוכב ארצה ואינו יכול לקום כך ישראל אם אחד חוטא כל ישראל נכשלין על ידו וכן הוא אומר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה משל לכני אדם שהיו באים בספינה קם אחד והיה קודם

ובסוף והשני ההרגשות החמשה והם הראות וה"מע והריח והטעם והמשיש והשלישי עמודי הגוף וגידולי האיברים באי צטומכ' והכבד והטחול שהם עיקר הגוף בטחינת הכאכל ובחילוק פרס לכל אבר ואבר והד' איברי הסבל כידים ורגלי' והכתמים ושאר איברי הסבל כנגד אלה הארבעה כתות כמו שכתב בעל המלמד והחבר כתב למלך הכוזר קצת וביאר יותר והעולה מדבריהם וממה שכתבו וזולתם בזה והוא מנפלאות תמים דעות כי הנשמה היא כנגד בית אהרן שהוא כחיי ישראל והמכפר עליהם וכמו שהכתב נחלק לשלשה חלקים כהן גדול וסגן וחדושי' כן הנשמה בשלשה מקומות המוח והלב והכליות וכבר תמה מלך הכוזר על החכר כשהזכיר לו הכליות ועל מאכרם ל' כליות יועצות ואמר ליה אני תמה מזה שהיה הכליות אם נוטלו מת והם האדם מת והם כלים שמשיב כמו האי צטומכא והכבד כי פעולתם להוציא תמצית הדם והוא השמן ואינן כמות והלב שהם ארונים ובהם המחשבה ואם לקו ואין צריך לומר אם נחלו אין אדם יכול להתקיים אפילו שעה אחת והיאך הם חררי המחשבה והשיב לו החכר אל תתמה אם יש בכליות כח בהטחנת העצה כי אנחנו רואים כמו זה בביצי' שהיה חסריס' יותר חלושי השכל מהנשי' ספני שגערדו הביצים חסרו הזקן והעצה הנכונה וכן אמר דוד אף לילות יסרוני כליותי' תסוכני כבשן אמי כל זה ראייה נמורה שבכליות כח סן הנשמה ואף על פי שאמרו ל' בשרימות שאם ניטלו הכליות מן הבהמה כשרה יש הפרש בגטולה ובלקיות שאם לקתה הכליא טרפה וכבר בדקו מי שלקתה הכליא שלו והיה מטורף דעתו והגה כי הנשמה משכנה בשלשה מקומות נכבדים וכן הכהנים שלש מעלות כמו שאמרנו ושכינה בשלש מקומות עולם העליון והאמצעי והשפל ועוד מצינו כפוח שלש מקומות האחד באמצע המוח לקבל כח העליוני ורוחני והוא כמקור וכמעין לשנים אנשים והשני הוא לפניו שיש בו כח הציור והמחשבה להבין דבר והג' לאחוריו ובו כח הזכרון ולכן בשאדם רוצה להשכיל ולהבין משה ראשו שיבא בו השפיע מן האמצעי וכשרוצה לזכור דבר מגביה ראשו למעלה להשפיע אליו מן האמצעי והם ההרגשות ויש לכל אחד מעלה על חבירו כח הראות גדול מכח השמיעה ולכן אדם רואה יותר שיעור ממה שאיגו שומע וזהו ענין הברק שרואה אותו האדם קודם שישמע הרעם והרעם יוצא קודם הברק אלא שחוש הראות יותר דק ורואה קודם השמיעה וכבר כתבו חכמי המחקר שיש אדם שרואה לרחוק מאד פרסאות ומכניסים אותן בספינה במצרי' להיותו צופה ושומר וכן השמיעה גדול מכח הריח והריח מכח הטעם והטעם מכח המישוש והנשמה עושה פעולותיה ההרגשות וההרגשות האלו אם אינן בכוננת הנשמה פעולתן אינן פעולה כאשר ידוע בחכמת הטבע כי לפעמים יעבור אדם לפניו ואם לא יתכוין לא יראנו כלל וכן כל החושים ואלו הה' חושים הם כנגד הלוים ולכן היו הלוים נחלקים לה' מעלות מהם משוררים ושוערים ושומרים וחכריהם : והג' שהם איברים הפנימיים איברי המאכל באי צטומכא והכבד ואיבריהם והם עמודי הגוף ויש מהם שוחנים ויש מהם דוחים הדם ממקום למקום והם כנגד יריאה' העוסקים בתורה שהם עמודי עולם והם עיקר בית ישראל ואפילו אלו האיברי' עושים ככח הנשמה צריכין מחשבה כי כבר כתבו הרומאים שאם אוכל אדם בלי כוונה אינו מועיל כלל ומזיק ומעלה חלאים רבים אם כן כל כחות הגוף צריכין אלו לאלו ואם יתכוונו כל אחד או ינוחו האיברים ויעשו פעולתם בשלימות שיהיה הגוף בריא שלם והד' הם כנגד בית ישראל בעלי המלאכות ונושאים ונותנים ביישוב העולם וחורשים וחורעים ונוטעים כרמים

קודת בסקדת תחתיו אמרו לו מה אתה עושה אמר להם ומאי איכפת לכם והלא במקומי אני עושה אמרו לו סוף שתצוף עלינו המים ונאבד כלנו ותטבע הספינה וכן אלו הכתובות ציינות כל אחד ואחד לעזור לכל כת וכת וגם כן צריכה לשבח לשם יתברך על כל אחד ואחד למי בעלתו שנתן בו השם ית' יותר מכל האומות ולכן הרבה להם תורה ומצות כמ"ש ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה וגו' ויראי השם יותר מן השאר כי הם קרובים יותר אליו והלויים יותר מהם כי נתן להם יותר מצות ולכן באה בזה הפרשה כמה מצות יתירות על ישראל כמו שכתוב צמור אל הכהנים וגו' וכתב רש"י ז"ל אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים כלומר שלא יטמאום בידיים לא שאנו מצווין להפריש וכן בכל איסורים שבתורה ודרשו חז"ל בדרך דרשה כי נסמך עם פסוק שלמעלה דתניב ואיש או אישה כי יהיה בהם וגו' ואמרו שהראה הקבה למטה דור דור ודורשו וכשהגיע לענין אוב וראה כי שאל המלך נענש על זה תמה ואמר לו אמור אל הכהנים כלומר על עסק גוב עיר הכהנים כר איתא במדרש ר' תנחומא ומה הוזהרו בזה הפרשה במצות יתירות ותחלה על טומאת המתים ושללא יטמאו אלא לאלו המוכרחים בפרשה ואפילו בזמן שהו מטמא לאלו לא יטמא לאחרים שלא יאמר הואיל ואני מטמא לאבי או לאמי אטמא לאחרים אינו רשאי ולכן כתב הרמב"ם ז"ל שאפילו בזמן הזה כהן שמת לו מת שישים קברו בראש בירת הקברות שלא יכנס בבית הקברות שאף על פי שמטמא למתו אינו רשאי לטמא בבית הקברות האחרים ורבינו תם מתיר כמו שכתב הרמב"ם בספר תורת האדם ועם כל זה הוא מכריע כדברי הרמב"ם וראוי לחוש והוזהרו גם כן בנשים דתניב אשה זונה וחללה כו' ממה שאמר ואישה גרושה מאישה למה לי לא כגון שגירש ישראל אשתו ונתן לה גט ואמר לה הרי את גרושה ממני לכו נגט זה ותהיה אסורה לכל העולם וזהו ריח הגט שאינו אוסר בבת ישראל והיא מותרת לבעלה שאין זה כריתות אבל אם פת זה הבעל אסורה אשתו זו לכהן שריח גט זה מוסלת לכהונה ולא אסר הכתוב להדיט אלמנה לא אלו חז"ל המוכרחות בפרשה ולכהן גדול אסר אלמנה דתניב והכהן הגדול מאחיו וגו' אלמנה וגרושה וחללה זונה וגומר כי אם בתולה מעמינו וגו' והיה נראה מדברי יחזקאל שלא הותרה אלמנה לכהן הדיט אלא אלמנת כהן דתניב והאלמנה אשר וגו' וחז"ל מירשו הכתובים כי והאלמנה אשר תהיה אלמנה לכו ולא יהיה בה איסור אחר מזונה וחללה וגרושה מכהן יקחו מקצת כהנים יקחו או חוץ מכהן גדול יקחו ההדיוטים ור"ק ז"ל מירש בדרך הפשט כי בזמן יחזקאל לא הותרו ההדיוטים אלא באלמנת כהן ולא בשביל איסור אלמנה כי כהן הדיט מותר באלמנה אלא בשביל איסור זונה שנאסר בה כי באותו זמן היו ישראל תועים מעל השם ולא היו בני ישראל נזהרים בנשותיהן שהיו מזונות וצוה הנביא לכהנים ההדיוטים שלא יקחו אלמנת ישראל פמני חשש זנות ולא התיר להם אלא אלמנת כהן שהיו נזהרים בזנות ויפה מיר' למי הפשט והוזהרו גם כן להיות שלימים מכל מום כמו שבא בזה הפרשה והזהיר תחלה בחסרון האבר ובקטנותו ואמר איש עור או פסח ואחרי כן בגידול האבר או חרום או שרוע ואחרי כן בשכרון האבר אף על פי שאין בו חסרון ואמר אשר יהיה בו מום שבר יד או שבר רגל ואחר כך בכיעור האברים או גבן או דק שבגרות עיני שוככות או דק דוקין שבעיני נרעיני לובן או תכלול שבכל השחרות לבן והוא בולל הכל ואלו ה' מומין נמשכין למלת בעיניו או גבן או דק או תכלול בעיניו ואחר כך הזהיר על כשרו שיהיה חלק ונקי ואמר או גרב או ילפת ואחר כך הוסיף מי שביצו נפוחים אף על פי שהוא חולי זה בקטנים בלא שהיה

מלאך השם וצריך להיותו נאה והדור כמו שאמרו כי הכהן צריך דברים כח וגו' ועושר וחכמה דתניב הכהן הגדול מאחיו שהוא אוכל על שולחן גבוה ולכן הוא צריך להיות מופרש מן הטמאות כמו שבא אחרי כן ונא השמש וטהר כי הוא אוכל לחם אלהים ואוכלין ובעלים מתכפרים לכן הכהן צריכין להיות קדושים ונקיים מכל מום כי הקריבות והמקריבין אותם לפני ה' אין צריך להיות בהם מום ולכן הזהיר אחרי כן שלא יקריבו קרבן בעל מום עורת או שבור וגו' ומעוד וכתורת ומה שאמר ובארצכם לא תעשו ככר למדו חכמים ז"ל מכאן שאסור להשחית כלי הזרע בין בכמה חיה או עוף בין טמאים בין טהורים בין באדם בין בארץ בין בחוצה לארץ ומה שאמר ובארצכם לא תעשו ז"ל כל שבארצכם לא תעשו והמסרס הנקבה פטור וכן המשקה כוס עקרין לאשה שלא תתעב פטור ומותר וכמו שבא במעשה דיהודית אשתו של ר' חייא כמוזכר ביבמות אבל באיש אסור ואסור לומר לגוי לסרס שום זכר אבל אם סרסו הגוי מעצמו לוקחין ישראל אבל חכמי ישראל היו מחמירין על עצמן ומחליפין זה כזה כשלקחו מן הגוי וזו פדת חסידות ואם הערים בזה קונסין אותו ומוכרין אותו לישראל אחר כל זה טהרה גדולה בישראל ונשוב לענינינו כי הכהנים הם קדושים וצריכין אנו לקיים כמו שכתב וקדשתו ואמרו ז"ל בנישין בפרק הניקוזין וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח בבית הכנסת ואפילו יש שם גדול מסנו וכמו שנהגו שכמו ששינו אלו דברים אמרו משום דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי וכו' ואמרו אין שם כהן נתפרדה חבילה וימ שלא יקרא לוי שני אבל קורא רביעי או חמישי או ששי וכן היה נוהג הר' אהרן הלוי שהיה עולה ששי ולפי הפנימיות הענין הפירוש הראשון הוא יותר נכון כי אם אין כהן אין לוי כלל כי ה' דוגמא והם זה כנגד זה ימין ושמאל ואם אין ימין אין שמאל והם הפכיים ולכן הכהנים אסורים להתעס בעבודת הכהנים ועבודת הכהנים כפרה ולכך העם במדתן ומקבלת ואילך מצותן ואין להם עסק בפחיתות ולויים על השיר והריב והמשפט והשנים אין מוסלין בפרזנים ופוסלין בלויים והממוין בהפך נמצא הכשר בלויים פסול בכהנים כדאית פרק קמ' דחולין או גוכל לומ' למיר השני כי מאחר שאינו עולה שם לכהן במקומו הראשון שהוא הדוגמא אין בכך כלום אם יעלה במקו אחר שאינו צפוני ולכך ראשון וליטול מנה ימ ראשון כל זה קדושה להם ואסור לשום זר לאכול לחמו וכפר' לחם הפנים שהוא יותר קדוש כמו שבא בזה הפרשה והיתרה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש וצריך לשאול היאך אכל דוד פלחם הפנים והיאך נתן לו אחימלך הכהן ממנו שאמר לו כי אם לחם קדש יש אם נשמרו הנערים אך מאשה וזה ענין מירשו אותו במנחות כי כשאמר לו אחימלך שלא היה לו לחם כי אם לחם קדש יש והוא אסור כו' אם לא נשמרו מאשה לפחות וזה מאמר לו אך מאשה כלומר לזרים אסור כל שכן שאתנונו לשמאים אפר ליה כי אשה עצורה לנו כתמול שלשום כלומר אננו נשמרים מאשה מיס שנמרדנו מבית המלך היום ג' מיס בצאתי ויהיו צלי הנערים קדש טהורנו עצמנו בצאתנו והוא דרך חול כלו' הלחם משנסתלקו חבויכין והוקט הלבונה והוסר הלחם מעל השולחן הוא חול ונסתלקה הקדושה ואין בו מעילה ואף כי היום יקדש בכלי כלומר גדולה מו' אני אומר שאפילו יהיה הכלי שהוא הכוין על הלחם שהוא אסור לזרים תוכל לתתו לנו שאנו מסוכנים ברעב ואין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אלא על ג' וע' ושד' כמו שאמר במי שאחז בולמוס ביום הכפורים מאכילין אותו מיד ויתן לו הכהן וגו' ויש מפרשים כי לא נתן לו לחם הפנים אלא לחמי תודה שאין קדושתו בקדושת לחם הפנים כי הם נאכלים לבעלים ולכל

אדם טהור כמו שבא בפרשת צו וזהו כי אם לחם קודש יש אם
 נשמרו אך הנערים מאשה ולכן אמר אם נשמרו שאסורין
 לאכלן בטומא ודוד ענה כי אם אשה עצורה דאם לחם הפנים
 היה אפי' נשמרו מאשה אסור דכתבי והיתה לאהרן ולבניו וגו'
 והוא אסור לזרים ועל זה השיבו כי טהורים הם כלם כי כלי
 הנערים קדש תמיד כי כן דרכו לאכול חולין בטהרה כל שכן
 דברי קדש והוא דרך חול כלומר אפילו בדרך חול אני נשמר
 ואף כי היום יקדש בכלי כלומר דרכי הוא ליוהר בחולין ואף
 כי אשם המקודש והיה יקדש כמו אם יגע טמא נפש באלה
 היקדש לשון טומאה וכן ביצני כי כן היה מנהגו לאכול חולין
 בטהרה כמו שבא בענין דוד ושאל ולא דבר שאול מאומה
 ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי מהור הוא כי לא טהור
 יש מפרשים דילמא יסתאב כמו שאמרנו מירש אני נשמר
 אפילו בדרך חול אפילו כי היום הייתי אוכל קדש בטומאה
 לטמא בכלי מיד ויתן לו להכהן קדש שלא היה שם לחם אחר
 כי אם לחם הפנים כלומר זה לא נתנו לו כי הוא אסור לזרים
 אבל לחם תודה נאכל לכל אדם טהור ולנקבות כזכרים וזה
 לחם הפנים אינו נאכל לזרים ולא לנקבות הכהנים דכתבי
 והיתה לאהרן ולבניו וזו היתה שעות המקלל שנסמכה ענינו
 לפרשת לחם הפנים כמו שכתוב במדרש כי כבר כתב רש"י על
 ענין טפיכת המקלל לענין הלחם והביא ענין ההגדה של פת
 שזוננת וענין ההגדה של הדגלים כמו שכתוב בפירושו על ויש
 במדרש כי תולדותיהם היו על לחם הפנים כי זה רצה להגביר
 כח האם ואמר לא יאכל לחם הפנים לנקבות כמו לזכרים
 דכתבי בו ולבניו ולמקלל לא היה משפחה אב אלא משפחה
 אם והישראלי ענה כי זה כמו קרבן קדוש ואינו נאכל אלא
 לזכרי כהונ' והמקלל ענה תניח קרבן הבא לכפרה דכתי' ואכלו
 אותם אשר כופר בהם והכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים
 אבל לחם הפנים שאין בו כפרה לא והישראלי ענה כי אף זה
 בכלל ויצא מחוייב מביט דינו של משה גלגלנוכל זה על ענין
 קדושת הכהנים והלויים וחלוקת הד' כתות ומצינו במקומות
 אחרים שכתב דוד שלש כתות לבד אמר ישראל בשח בה'
 בית אהרן כמחור בה יראי ה' בטחו בה וכן יברך את בית ישראל
 יברך את בית אהרן יברך יראי ה' וכן יאמר נא ישראל יאמרו
 נא בית אהרן יאמרו נא יראי ה' והוא ענין נסתר רמוז במרכבה
 ולכן אמרו האבות הן הן המרכבה והם ג' והם ד' שהאבות היו
 ג' אברהם מדת החסד מימין יצחק מדת הדין מצד צפון ויסמו
 הגליות והקטרוגין והוא נעקד ובעקידתו נעקדו צרינו
 ומקטרוגינו והוא העומד לנו בכל הגליות כמו שנאמר כי אתה
 אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו אתה ה' אבינו
 גואלינו פעולם שמך ולא הזכיר יצחק כדאיתא בהגד במסכת
 שכתב שאמר לו יצחק כמה שנותיו של אדם וכו' כי אברהם
 לא ידענו שכתב בגליות כשהודיע השם לאברהם הבין הגליות
 בבין התחיים כמו שנרמז במסוק והנה תנור עשן ולפי איש
 אשר עבר בין הגזרים האלה ואמרו על כי אברהם נחר בגליות
 יותר מכנייהם דכתבי אם לא כי צורם מכרם ויעקב גם כן
 בענין הסולם לא עמד לנו כדרשו חכמים על והנה במרכבה
 אברהם מימין ויצחק משמאל ויעקב קו האמצעי מכרע בנתים
 ולכן בשמו וא' ואלו יעקב ונולד תאום לענין נכבד ועוד
 יש רגל רביעי והוא דוד והוא בכלל יעקב המתאם ולכן דוד
 אדמוני עם יפה עינים והנה הם ד' והנה הם ג' ולפעמים
 מזכיר דוד ד' כתיב ולפעמים שלש וכולל בית הלוי בבית אהרן
 כי השמאל בכלל הימין דכתבי שמאלו תחת לראשי ועיקר זה
 באותיות היסס כי הוא כפולה והיסס ג' אותיות שהם עיקר
 הארבע כי הוא הראשונה חכמת אלדי והאחרונה חכמת
 שלמה ושניהם כאחד כל זה נרמז באלו הכתובים שהתחלנו

ובהיות בית קדשנו ותפארתינו על מכוונתו אלן הד' כתורה
 חלוקין בעבודתן כלן עבדי השם כהנים בעבודתן לזים בדוכנים
 יראי ה' יחיד הדור מכל שבט ושבת במעמד ושאר כל ישראל
 במקומות יצאן כמו שאמר את קרבני להכי אפסד קרבנו של
 אדם קרב ואינו עומד על גביו התקינו נביאים כד' משמורת
 וכד' מעמדות והיו המעמדות מתקצין בכל יום בנתיב נסיוות
 ומתפללין על כל ישראל ומתענין בכל שבוע ד' תעניות יום
 ב' ג' ד' בראשון לא היו מתענין מפני השבת כי קשה לאדם
 לצאת מדבר עונג להפכו ובששי לא היו מתענין מפני כבוד
 השבת והיו מתענין יום שני על יורדי הים וכתבי והיה מבדיל
 בין מים למים יום ג' על חולכי מדברות דכתי' ותראה היבשה י
 ויום ד' על אסכרה שלא תפול בנינוקות שבו נבראו המאורות
 דכתבי יהי מאורות חסר ווי' יום ה' על עוברות ומניקות שלא
 יפילו ויגדלו בניהם וכו' נאמר פרו ורבו וישאר אחיהם כל
 ישראל שבכל עיר ועיר מספקים מים ומזון לאחיהם ומתקצין
 בעתות הפנאי ומתפללין ומודים לשם יתעלה ועתה בעונותינו
 שחרב מקדשנו ונתפרדה כחילה צריכין אנו להתעורר כפי
 אלו כי בית ישראל שהם העיקר והם העוסקים בכלאכה
 ועובדי האדמה הם מיישבי את העולם דכתי' אתוהו בראה
 ואלמלא עליא לא מתקיימין אתבלאי ולכן הקרישן דוד ושאינן
 יכולים לכא בכל יום ערב ובקר צריך לעורר עצמן לכא כימי
 הפנאי לבתי כנסיות בימי החול וכימים הקדושים ויש שהם
 ימי פנאי להתפלל ערב ובקר וצהריים והם כנגד ישראל וישאר
 העם שאינן בעלי מלאכה או שמלאכתן נקלה ובעיר והם כנגד
 אנשי המעמדות שישכימו ועירבו לבית הכנסת ולא יחסר
 להם שעה ערב ובקר וצהריים שלא תאבד שעת התפלה ולכן
 תקנו הראשונים בברכות פרק קמא ובמגלה בפרק קמא י'
 בטלנין לבית הכנסת ואלו ואלו שאינן יכולין להתעסק בתורה
 שיצמחו דברי תורה בשבתות ויש או שיתעסקו הם אם יודעים
 לקרות באלו הימים שהם מקראי וחידושים שבדור החכמים
 צריך לקבוע להם מדרשות שהם כנגד שבט לוי דכתבי יורו
 משפטך ליעקב וכתבי ואת עמי יורו וגו' והתלמידים צריכין
 שיתעוררו ללמוד ולקבוע שעות לתורה וזה חיונו על הציבור
 להושיב מלמדים בכל עיר ועיר כפי חכמת בני העיר מברא או
 תלמוד וזו היא מתקנת הנביאים הראשונים כי בשביל הכל
 פיהם של תינוקות מתקיים העולם ולהושיב בנידים ללמוד
 ומעלה עליהם הכתוב כאלו קבלו התורה בסיני דכתי' והודעתם
 לבניך ולבני בניך וסביך ליה יום אשר עמדת לפני י' אלדיך
 בחורב וגדולי החכמים והגדולים היו כוליכין בניהם לבית
 הספר והיו אומרים מי זוטר מאי דכתי' יום אשר עמדת כדאית'
 בפרק קמא דקידושין ר' חייא בר אבא אשכחיה לר' יהושע בן
 לוי דהוה שדי כיסנא על רישיה פירש היה מכסה ראשו כמה
 שנמצא בידו וקא מפשי' נוקא לבי בנישתא אמר ליה אמאי
 כולי האי אמר ליה מי זוטר וכו' הנה שלש כתות שאמרנו כנגד
 בית ישראל וכנגד יראי ה' וכנגד בית הלוי והיורדים לפני התיבה
 הם כמקום הכהנים מקריכי הקרבנות וצריך שיאזו חסידים
 ואנשי מעשה ויתפללו ככוונה כמו שהקרבן היה צריך כוונה
 והכהנים עובדים והבעלים מתכפרים כן שלוחי צבור הסודריש
 התפלות הם במקום כי התפלות הם כנגד הקרבנות וינקו
 מחשבתם בשעת התפלה ולא יעשו תפלתם קבע רמי שעליו
 משא כבד ומטהר להסירה מעליו אלא תחנונים ודברי ריצוי
 הנה לנו ד' כתות בגלותנו כנגד ד' כתות המזכרים בדברי דוד
 וכשאנחנו מתנהגין על הדרך שאמרנו נאמר עליו אשרי העם
 שככה לו כי אפר למעלה מזה הכתוב אלוהינו מסובלים אין
 פרץ ואין יוצאת ואין צוהה כרחובותינו כלומר בזמן שאלופנו
 מתעסקין בתורה ונסעות והאחרים מסובלין במלאכתם
 וקובעים

בהר ובחקתי

לחשוב עצמו כאלו הוא בלא קרובים ועוזרים וכאלו הוא נעזב ויבטח בשם ית' והב' שמתאמת אצלו שהוא ית' משגיח כבוד שאמר הכתוב כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב וגו' והשלישי שמתאמת בנפשו שהוא בעל היכולת הגמול לא ימנענו מונע לא כשאר העוזרים שהוא מסתפק אולי יגבר אחר עליו וימנענו או צריך להכנות כלים ואין בידו הוא שכתו' הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו וגו' כדי שיתאמת אצלם שאין המניעה ביד שום אחר שהכל בידו וזה נסיון גדול לעם רב בארץ תלאכות רחוקי היישוב לא ינתן להם המזון רק דבר יום כיומו ומשליכין המותר כדי שיתאמת אצלם הבטחון הגמור וכי הוא יתעלה לא ישגיגו מקרה כשינה וטרדת המלאכות וזולתם הוא שאמר אליו הנביא שהתל בנביאי הבעל קראו בקול גדול כי אלדים הוא כי שוה וכי שיג לו' והרכיבי שמתאמת אצלו שיש דבר יקצף השם וירצנו ובשמשותל כמה שירצה הנורא הוא עמו והמקצפו מרחיקו ממנו שאם כן למה יבטחו בו שיצילו מזולתו ואין רצונו דבק בו מזולתו הוא שהכתוב אומר או הנסה אלדים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי ואמרו זל עם מקרב גוי לא גאמר אלא גוי מקרב גוי אמרה מדת הדין למני הקבה מפני מה אתה מאבד אלו מפני אלו הללו מגדלי בלורית והללו מגדלי בלורית הללו אוכלים שקצים ורמשים וכו' נתן להם הקבה שתי מיצות דם פסח ודם מילה דכתיב ואקבור עליך וראך נת' וססת בודמך וגו' הנה לך ד' מדות שהם בבטוח בשם ית' עיקר התורה שהוא נמצא משיאות גמור בכל מקום וזמן ושהוא משגיח ושהוא בעל היכולת לא ימנענו מונע מאשר בשמים ובארץ ולא תמנענו סיבה ומונע ומקרה ושהוא ית' יש דבר יקציפנו וירצנו והוא כולל התורה כצוה או ענינה ואלו הארבעה החקרים נצטוו בהן כמתן תורה באנכי הודיענו שהוא נמצא ובאמרו אשר הוצאתיך הודיענו שהוא משגיח ובאמרו לא יהיה לך ולא תעשה לך פסל הודיענו שהוא בעל היכולת כי לא יצא לנו שום הצלה מזולתו שהוא שליט על הכל ובשאר הדברות הודיענו שיש דברים שיקציפנו או ירצנו הנה לך ארבע מדות הללו שהם חזקים בלב הכושט בשם ובעבור כן הבטחון הוא ענין גדול והבטוח גם כן צריך להתנהג בארבע דברים האחד להשתדל להדבק במת שירצה בוראו ולהתרחק ממה שיקציפנו כי לולא זה לא ידבק רצון העוור בנעור אפילו שירגיש בעצמו שאינו ראוי להצלה אל ישנע עצמו מן הבטחון מצד החסד והחנינה דכתיב והבטוח בה' חסד יסובבנהו' והשני שלא יחשוב שתבא ההצלה על כל פנים כי יצא מזה לקרא תגר והוא מה שאמרו זל על כתוב צדקה תרומם גוי ודרשו אלו ישראל וחסד לאומים חסאת אלו אומות העולם שכל חסד שעושים חסאת הוא להם ית' הם אינם עושים לא כדי שתמשך מלכותם והקישו בנפרא מליק קמא דראש השנה ובפרק קמא דבבא בתרא ומאן דעבד הכי לאו מעליהא הוא והתנן האומר סלע זו לצדקה שבביל שיהיה בני הדין צדיק גמור ותיירצו לא קשיא הא בישראל הא באומות העולם ישראל אינם קוראין תגר אומות העולם קוראין תגר' והוא שחנניה פישאל ועוריה אביר והן לא אתי אלהנא די אנחנא מלחין יכול לשייכותנא וגו' והן לא ידעו ליהו לך מלכא די לאלהך לירא אנחנא מלחין ולצלם דהבא די הקימת לא אנחנא סגדין' וה' שיוכור הנסים שנעשו לנו במצרים רבים ובחסידי ישראל בחנניה מישאל ועוריה ודניאל כי בזכרונן יתחוק הבטחון והוא שאמרו אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים ועל זה כתיב כי תאמר בלבבך הניס הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם' והד' ההודאה אחר ההצלה גי' מה עזע שאין הצלתו דרך מקרה אלא

לקובעים זמן למצות כמו שאמר בתלמוד יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ וכתי' טובה חכמה עם נהלה ויותר לרואי השמש במסכת ברכות פרק היה קורא אין פרץ לא תהיה סיעתינו כסיעת דוד שיצא ממנו אחיתופל' ואין יוצאת שלא תהא סיעתינו כסיעת שאול שיצא ממנו דואג' ואין צווחה שלא תהא סיעתינו כסיעת אלישע שיצא ממנו גחזי' ברחובותינו שלא יצא ממנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבי' כאותו האיש בסיעת יהושע בן מרחיא' ועל זה נאמר אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלדיו' ובתוספתא גורסין גרסא אחרת אין פרץ לא תהא סיעתינו כסיעת שאול שיצא ממנו דואג' פירש שעשה פרצה בנוב עיר הכהנים' ואין יוצאת לא תהא סיעתינו כסיעת דוד שיצא ממנו אחיתופל שגרם לאבשלום לבא על פילגשי אביו ולצאת לתרבות רעה' ואין צווחה שלא תהא סיעתינו כסיעת אלישע שיצא ממנו גחזי' פירוש וטמא טמא יקרא' ברחובותינו שלא יצא ממנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים' ולתאי גרסא אתי שפיר אין מרץ ואין יוצאת ועל זה נאמר אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלדיו' :

פרשת בהר ובחקותי

ברוך סוכר אשר יבטח בה' והיה ס' עכטמו' וסיה כעץ סקול עץ עים ועל יוכל וסלם טרשוו ולא ירלה כו' יכל חוס וסיה עלכו רעכו ובשכט כנורת לא ידלג ולא יתום עשמות טרו' (ירמיהו יו')

ברוך הגבר

אלו הכתובים אמרם ירמיהו הנביא עליך השלום על ענין הבטחון וכצינו כי כל הנביאים והמדברים ברוח הקדש שדברו בו המדה ודוד הסליך ע"ה אמר זה במקומות רבים בספרו גם שלמה בנו כלם חזרו וזה הענין פעמים רבים בעבור שענין הבטחון הוא מנה גדולה והיא כוללת כל יסודות האמונה לפי שלא ישלם הבטחון עד שיתאמתו בנפש הבטוח ארבע הקדמות האחד מציאו תבואה יתעלה שהוא נמצא מציאות אמתי בכל מקום ובכל זמן ובכל עת ובכל שעה ואינו נעדר לעולם ואינו כן בשאר העתרים כי המלאכים והנריבים למעשים יהיה העוור בים והנעור ביבשה או בחמד ובעבור כן אין בטחונן שלם ועוד שהם נעדרים וישגם מקרה נמות או זולתו שירוד ממעלתן ואין הבטחון שלם רק בשם ית' והוא שאמר דוד א' תבטחו בעושי קובנול אל תבטחו בנדיבים וגו' אשרי שאל יעקב בעורו וגו' עושה שמים וארץ כלומר שהוא נמצא בכל זמן ונמצא לעולם והוא אמת הישוער אמת לעולם' ואמר מנה אלי וחנני כי יחיד ועני אני ואמרו וכי יחיד היה דוד והלא מלך היה עם חיל רב ושבעה אחים היו וכי עני היה והלא כתיב הכינותי לבית אלדי' הוהב להב והכסף לכסף והנחשת לנחשת והכרזל לכהרז' והעצים לעצים אבני שוהם ומלואים אבני פוך ורקמה וכן אכן יקררה ואבני שיש לרוב ועוד בבית אלדי' יש סגולה והכסף נתתי לבית אלדי' למעלה מכל הכינותי לבית הקדש שלשת אלפים בכרי זה מזהב אופיר ושבעת אלפים ככר כסף מזוקק לטוה קירות היתה לוהב לזהב לכסף לכסף ולכל מלאכה ביד חרשים ויש קביו היה יוצא ונכנס באוכלוסא אלא שהיה עושה וחושב עצמו כיוחיד ועני שלא היה בושט בעמו וכעשרו אלא בשם ית' הוא שאמר איוב אם שמת' זהב כסלי ולכתם אמרתי מבטחי אם אשפח פי כב חלי' ופי כביר מצאה ידי כי ראוי לכל אדם

זה שגזח גדולה ופצד החנינה ופמו שאמרו אל בברכות מרן
 דיוא ארכע צריכין להודות הולכי מדברות ויורדי הים
 וחולה שנתרמא וחקוש שיצא קבית האסורי כמוכרי במזמור
 יאמרו נא גאולי ה' והנה ב' הוואת רמו גדול על הכשתון והוא
 ענין השמיטה שיהי השם יתברך שנשמיט כל הארץ ולא
 נעבוד בשנה השביעי שיה וכרס וגם המירות שיצאו מעצמם
 שלא נאסוף אותם לבית כדרך שאר השנים כמו שאמר שדך
 לא תזרע וכרכך לא תזמיר יאת ספיח קצירך לא תקצור ואת
 ענבי נזירך וגו' הספיח הוא הצומח מאיליו בשדה בלא
 זריעה שהוא נספח אל הקציר שעבר מניחת ונספחו על בית
 יעקב והענבים הכאים מן הגפן עצמן יקראו נזיר מן וינזרו
 מקדשי בני ישראל וכן אמר אנקלים ענבי שבך אל הגפן או
 הכרם שלא יזמור ולא יערר נקרא נזיר מפני שהנזיר אמור
 ביינו ובענבים והנה אמר הכתוב כי הספיח והענבים לא יקצור
 ולא יבצור כלומר שלא יקצרו ולא יבצרו לעצמו וכד כשלו
 אלא שתהיה המקר לעניים ולעשירי וידו עם יד כל אדם שוח
 בו וגם הכהמות והחיות כמו שאמר וליכהפתך ולחיה אשר
 בארץ תהיה כל תבואתה לאכול כל זמן שחיה אוכלת מן
 השדה אוכל הוא מה שאסף לבית אותו מעט וכשכלה לחיה
 מן השדה כלה לכהמה שלו מן הבית והוא כי עור שביעית
 שאמרו אל והביעור לדעת הרמבם אל הוא שריפה וצבדן אבל
 חרמבן אל אמר להוציאם מן הבית ולהקירו לכל ושיבטו
 בשם כי לא יחסר לחמו בהפקיר לחמו ויינו ושמונו ופירותיו
 זכמו שכתו וביאמרו מה נאכל בשנה השביעי וגו' והוא כמו
 בסופה כלומר וכי תאמרו בשנה השביעית מה נאכל בשנה
 השמינית שהדאנה היא על השנה השמינית כי כיון שתחלת
 השנה מתשרי יאכלו פירות השנה הששית שהקציר הוא
 בסוף השנה ואכלו בשביעית וכן דרך העולם אבל בשמינית
 שלא זרעו בשביעית ומה שזרעו בשמינית לא יבא להם עד
 סוף השנה ולכן אמר וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית
 ועשת את חתבואה לשלש השנים פירוש לששית ולשביעית
 ולשמינית והנה יסיק חישן ג' השנה הששית וזתורף
 בהנים לשלש השנים לשביעית וליוכל ולמוצאי עובל כי
 הכוסח בה הסד יסוככנו וגם בענין יוכל מורה בשחון גמור
 להחזיר הקרקעות אדוניהם ולשלוח העובדים ובשמיטת
 הכספים כמוכב במשנת תורה כל זה בשחון ונדביות וכן בענין
 זבי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי
 עמך הוא בשחון ונדביות להחזיק בו קודם שיפול והיא
 המדרגה העליונה של צדקה מן השמונה מעלות כמו שמנאם
 הרמבם אל בזרעים בהלכות מתנות עניים ובהיות המצוה
 הזאת רבה ונדולה החמיר עליה וחייבה הגלות הראשון ומשם
 ואילך לא פנו יוכל וקודם החורגן ארבעים וששה שנים
 שגלו עשרת השבטים שלא היו כל יושביה עליה דכתיב לכל
 יושביה ולא מנואובל בבית שני אלא שמשות לכל זה כתב
 הרב רבינו משה בר מיימון אל אבל רבינו תם כתב כי כבוד שני
 קדשו יובלות ורמיזה החזיר עשרת השבטים ויאשיהו שלך
 עליהם כמו שאמר רבי יוחנן בערביך ואבן כן גלו עשרת
 השבטים לכל וחזרו הכל שבט ושכטוכל וישיבה קרינן ביה
 וכבר כתב רש"י אל כילות בכל שהיה שבעים שנה הן כנגד
 ארבע מאות ושלשים שנה שביעסו בארץ למקום שהן בין
 שמיטין יובלות שבעים כמו שכתב במירושי כל זה מורה
 חומר המצוה וגלגלו כל זה על ענין הכשתון כי היא מטעמי
 המצוה והנה דברנו הצריך בענין בקצרה מפני שהיא מנה
 גדולה באמונה ועתה נחזור לפרש הכתובים שהתחילו
 אמר למעלה כה אמר ה' ארור הנבר אשר יבטח באדם ושם
 כשר זרעו וכן ה' יסור לבו יש בכאן שתי שאלות האחד היא

ענין אלו הכתובים כאלו התוכחו שהיה מוכיח הנבא לשרא
 על ענין עבודה זרה כמוכר כון הפטרה ויהשנית למד
 הקדים הקללה ארור הנבר ולא הקדים הכרחה בסדר התורה
 שמקדים תחלה הכרחה ואחר כך הקללות כמו שבא בזה
 הפרשה ובפרשת כי תבא וקודם שיתחיל הקושיות נפרש
 המסוקים אמר כה אמר ה' ולא התחיל ארור הנבר כי מלת כה
 מורה על קיום גדול כמו שבא כה יהיה זרעך כה חברכו ויש
 לבעלי האמת ענין כה המלה גרמו במלת כה אמר ה' כחצוה
 הלילה והנה לא שמעת עד כה ארור הנבר לשון ארירה הוא
 חסרון דכתיב ואחותי את ברכותיכם ואמר באדם בבירא
 הידיעה ולא אמר אדם להורות כי אמר לאדם ידוע ומפורסם
 במעלה וביכולת ארור הנוטח בו בדרך אל תבטחו בנדיביכם
 ואמר באדם ולא אמר באיש להורות על ענינו שהוא עפר מן
 האדמה ואיך יבטח בו וכתיב תצא רוחו ופועל לאדמתו ואמר
 ושם ולא אמר ועשה לכלול כונה והיכור ופועל שהוא נכלל
 במלת ושם ולא במלת ועשה וכן ה' יסור לבו אבר יסור כמו
 פיישום אלם שהוא כמו ישיים ולא אמר אלא הכסיר לבו מיי
 נמשים בשחוני באדם אבל הנוטח באדם ואינו מסיר לבו מיי
 ית אינו בכלל הארירה אלא כמו שכתוב ובחליו לא דרש את
 אלהים כי אם בהומאים האם דרש אלהים ובטח בנאף על
 שהיה בוטח ברומאים לא היה מאשימו ואמר כהרעו בערבתי
 ושם פרשים יחידיו כן מנה אל תמלת הערער ויש מפרשים
 בערבתי והוא אילן כסין קוף והוא גדל במקור היובש ופירותיו
 סם המות וקורין לו עבכיות בתלמוד וכתב רב האי אל שהב
 כמו האלכרונאן שחזורים כן הערער שהזכיר דוד מנה אל
 תמלת הערער דמה ישראל בגלות לאותו אילן שאין בו רטיב
 ואנחנו יבשו עצמותינו בגלות ואמר הנבוא כי המסיר בשחוני
 מהשם הוא כזה האילן שלא ירגיש בנא הטוב לעולם שהב
 הנשמים והוא שונן כחרמם במדבר כמו ועצמי יתייה
 ובמדבר שהם במלת ערער חורבן הבית דכתיב ביה ערו ערו
 כלומר ער ער חור ואמר כרוך הנבר יש אומרים שהוא כמו
 שמש ירח ראובן שמעון אבל על האמת הוא ענין כפי עצמו
 ולא רצה הנבוא לכלול ולקשר הכרחה עם הקללה והיה ה'
 מבטחו פירשו בו במל ענין או הבטחה כי הנוטח בשבט
 יהיה השם מבטחו ומתא אותו לעץ שתול לענין כלומר אמר
 יבואו צרות לעולם לא ירגיש בהם כמו שכתוב בשש צרות
 יצילך וגו' ברעב מדך מסות ויהא קיים ולא יבול כעלה רענן
 שהוא קיים ויהנו בני אדם ממנו וזה לא ישיש מעשות מפי
 שלא יבא לידי עניות שאין בכל היסורין כשה מעניות הוא
 שבחר איוב ביסורין ולא בעניות בשאמר לו השטן במה הוא
 בוחר הנא שאמר לו איהו בי על זה בחרת מעוני ויעשה מפי
 בעולם ממעשי טובי שיחונ בני אדם וכן דמה דוד הצדיק
 לעץ דכתיב ותיח כעץ שתול על פלגי מים והכתוב אומר כי
 האדם עץ השדה ולכן נתלה אבשלום באילן וחקמי ישראל היו
 עדים גם כן לחכמים השלמים באילות וכמו שבא במסכת
 תעניות כשהיו מברכין לחכמי היו ממשיכין אותם באילן כמו
 שבא שם באותו שרצה לכתך לרבו אמר אסור לך משל למח
 הדבר דמה לאדם שהיה מלהך ברוך והיה רעב ועיף וצמא
 קצא אילן שפירותיו מתוקין ועלו נאה נאמת המי עובר תחתיו
 אבל שפירותיו ושתה מימיו וישב בצילו כיון שבקש לילך אל
 אילן אילן במה אברכך שהיו פירותך מתוקין הרי פירותיך
 מתוקין שהיא צילך נאה חרי צילך נאה שתהא אמת המים
 עוברת תחתיד הרי אמת המים עובר תחתיד לא ה' רצון שכל
 נשיות שיטענו ממך שהיו כמותך אף אמה במה אברכך
 בתורה הרי תורה בעושר הרי עושר בכנים הרי בנים אלא יהי
 רצון שכל צאצא מעיך שיהיו כמותך ויש בדבר זה ענין וזהו

האמרם אל לא שכ יב שבת ברי לא דקץ תאיתא בלא זמנה ועוד אמרו ד קולות יוצאין מסוף העולם ועד סופו ואינש נשמעין ולא הן עץ עוש פרי כסקוצצין אותו והנחש כשפושט עורו והאשה כשמתגרשת מאישה והנשם כשיצאה מן הגוף ויש לכל זה ענין ועתה נחזור לבאר מה ענין אלו הפסוקים עם הפסוקים שלמעלה שאמר הררי בשדה חילך וכל אוצרותיך לבו אתן ו ישמטת ובך מנחלתך בעבור כי גלו בית ראשון היה בעבור שלא קיימו מצות השמים והיובלות שהוא ערות גבור על חרוב העולם ועל האדות ונקרא שבת כמו שבת בראשית ולכן נאמר בכאן וסבתה הארץ שבת ליי שהוא רמז ליו שכלו שבת כמו שאמרו ב"ז היו אומרים מומור שיר ליום השבת ליום שכלו שבת וסנוחה לחי העולמים והוא האלף ה' והוא מאמר רב קטינא ו' אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב וכו' ונשגב השם לבדו וגו' ולכן אמר רבוע אל וסוד ימות עולם רמזו במקו הזה וכן כתב בן גבירול אל לגל עולם ומשקע לכתו ו' אלפי ודעת הרמב"ם אל כי אמרו וחד חרוב מורה כי אין זה העדר המציאות לגמרי ומורה על השארות הזמן והוא מאמר יחיד והוא על צורה ע"ב נראה מדעתו שישאר המציאות כלו למי זה הדעת ויהיה חרב מעסק העולם ויתעסקו בידעת הא' ית' והו' ונשגב ה' לכוו' ביום ההוא ועם כל זה הוא דברי יחיד ויש לחכמים ענין עמוק בזה וכבר רמז זה הענין הרמב"ן אל בזאת הפרשה ובהיות זה הענין חמור מאד נתחייבנו גלות על עברינו מצות השמיטה והיובל ולכן נרמז בזה הפרשה 'פעמים לרמזו על עשנה של גלות בכל שהם שמיטות ונרמזו בפסוק אז תרצה הארץ את שבתותיה את אשר לא שבתה בשבתותי כשבתה עליה כל ימי השמה תשבות והארץ תעוב מהם וגו' תמצא בכאן 'שבתות ויש בענין היובל ענין גדול רומז לזמן השכר הגדול והתענוג הגדול וכי ישוכו הדברי כולן להיותן הראשונה אין שטן ואין פגע רע והצדיק הקכה עושה להם כנפים ועולין למעין הגדול ויובל מן יובילו שי למורא וי' מן יובל ישלח שרשיו שהוא המעין ורשי אל פירוש מקרן היובל והכל אמת ונצטיינו למימי שנים ושמישים כמו ימי הספירה והשבועות ואנו מקדשין יום החמישים שהוא רמז ליובל הגדול וסופרין כ"ט יום כמו מ"ט שבועים והו' עד כמחרת השבת השביעית תספורין יום והקרבתם כלו זבובים הנ' והקרבתם והוא סמוך והקרבתם לתספור ובהיות ענין שמיטה המורה כמו שאמרנו החסירה תורה שלא לזרוע ושלא לקצור ושלא לעבוד שוב אדם אלא שתישבת הארץ ולכן כתוב בפרשה כלליה ופרטיה בסני וכן כל המצות שקבלו ר"ל בתור שכלליה ופרטיה מסגי וכבר כתב הרמב"ן אל טעם למה נכתבה זו הפרשה בכאן שאין זו מקומה כמו שהארץ אל בפירושו ובהיות ענין השמיטה דומה צוהת התורה לאכול הספיה והפרי ולאכלו בקדוש ולא לעשות בהם סחורה כמו שדרשו לאכלה ולא לסחורה ואמרו אל הספיהין לבד ומי שהיו זורעין ואוכרים שהוא ספיה ומי שלא היה בוטח בשם ועושה עושר ולא במשפט היה בא לידו עניות כמו שדרשו מסמיכות הפרשיות אמרו במסכת קדושין בא וראה כמה קשה אבקה של שביעי אדם נושא ונותן בפירו שביעית בתחלה מוכר משלטיו כמו שכתוב בשנת היובל הוואת תשובו איש אל אחוזתו וסמך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך דבר הנקנה מיד ליד לא הרגיש לסוף מוכר שדותיו דכתיב וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו וגו' לא באתה לידו לסוף מוכר ביתו שנ ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה ואמרין והם מאי שנא התם דאמר לא הרגיש זמאי שנא הכא דאמר לא באת לידו כדרב הונא דאמר כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא איפא נעשית לו פהתר בתחלה לא הרגיש ולכסוף אפילו הרגיש אין מספיקין

בידו לעשות תשובה וזהו לשון לא באת לידו כלו' לסוף מוכר בתו דכתיב וכי ימכור איש את בתו לאמה ואע"ז דבתו לאו בהא ענינא כתי קא משמע לן דליזנן איניש בריתה ולא לזויה בריתה מאי טעמא האי מגרעה ונפקא והאי פוספסה ואולה לא באת לידו לסוף ליה ברבית דכתיב כי ימוך אחיך וגו' לא באת לידו לסוף מוכר עצמו שנ כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך ולא לך אלא לגר ולא לגר צדק לא לגר תושב ולא לגר תושב אלא לגוי שנ משפחת גר או לעקר משפחת גר זה הגוי או לעקר זה הנמכר לעץ עצמה כל זה גורם אבקה של שביעית שמכיא לנכשל בה לידו עניות וגורם לו מכשול עבירות ללוות ברבית ולמכור עצמו לישראל ולגר ולגוי ואף לעץ עבירה גוררת עבירה כי אם אין האדם נזהר בעבירה הקלה גוררת לו עבירה חמורה ולכן באו שני הכתובים האלו בפרשה זו שנראה כמו תרי מלות והם צריכות לידרש והם ואם לא תשמעו לי ולא תעשו אם בחקותי תמאסו ואם את משפטי וגו' ודרשו לו אם לא תשמעו לי כלו' אם לא תרצו לשמוע דברי תורה סוף שלא תעשו וסוף שתמאסו האחר העושים והיינו אם בחקותי תמאסו וסוף שתמאסו החכמים והיינו תנעל גפשיכם וסוף שתמנעו אחרים פלעשות והיינו לבתי עשורת וסוף שתהיו כופרי ולכן אמר מצותי את כל מצותי כלו' שתכפר בהם שלא צויתם ולכן אמר מצותי ולא אפר דמצית וסוף שתהיו כופרי לעיקר ובכל התור' ברית מילה דכתי להפרכם את בריתי והו' שאמר התנא הו' רץ למצוה קלה ובזרע מן העבירה שמצוה גוררת תצוה ועבירה גוררת עבירה וכן היא אבקה של שביעית כמו שאמרו כי חמדתו שסוחר פירות שביעית שאינו מקיים המצוה שנצטוה בה מביאו להתמוסט שהוא לא בטח בשם ית' ואובד ממונו וגו' ולכן סבך ירמיהו ענין הכפחון לשמטה ואמר קורא דגר לרמוז לזה הענין כי הקורא מאסף ביצי עוף אכזר ובחממן וכשיצאין האפרוחים הולכי להם כן עושה עושר ולא במשפט וכן זה חסודו פירות שביעית ולא במשפט בחצי ימיו יעובנו ודרשו אל זכה כחצי ימיו יעובנו לא זכה ובאחריתו יהיה נבל כלום אם זכה הקב"ה מענישו בעה' לא זכה באחריתו יהיה נבל וסמ"ל"ה בסא' כבוד כלו' נפלא מכסא הכבוד והוא מוכה דכתי' ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו כלו' שמענישו לע' ה' יום נבל ר"ל נבל הכרמל זו היא הדר האחר שהכניח השם לישראל וכי תאמרו מה נאכל וגו' וצוית את ברבתי וגו' והם לא בטחו בו ולכן סמך כה אמר ה' ארור הגבר ומוה יצא לנו תשובה למה הקדים ארור הגבר בעבור שקדם לפסוק ושפטה שהוא מדבר בשמטה ויש לר"ל ענין אחר בסמיכות הכתובים עם מה שלמעלה שהם סומכין אותה למה שאמרו בתחלת ההפטר שירמיהו הוכיחן על ענין כמו שכתוב ה' עויו ומעויו היע' לו אדם אדם והמה לא אדם וכן פי' לו הכתובים שהם דברי קנטורין כמו שידענו שירמיהו היה מקנטר גדול ודבר קטגוריא על ישראל אכר ה' עויו אתה ולא אירא משום אדם כלו' האמת אתה הוא ה' האמתי ולסוף אליך גוים יבואו ואיך ישראל שהן קרוין אדם עושה להם אדם ועובדים לשרים העלוינים והמה לא אדם להם כי אם לאומות דכתיב אשר חלק ה' אלדני אותם לכל העמים אשר תחת כל השמים ומשיב להם לכן הגוי מודיעם בפעם הוואת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה' מודיעם וראו ירמיהו באו קצת מן האומה להדבק בישראל וכשכאור וראו ירמיהו עובדין על כהם אמרו כמונו כמותו וחזרו על זה קנטרין ואמר לך גוים יבואו ואמר חטאת יהודה כתובה בעש ברזל וגו' וי' כמדורש בעש ברזל זה ירמיהו דכתיב ואני נתתיך היום לעיר מבצר וגו' כצפורן שפירזה יחוקאל דכתיב כשמי חזק מצור נתתי מעורך לא תירא אותם ולא תחת מפניהם וגו' כוכר ביניהם

פזכנותם ונז תרגם יונתן כמדברא ביניהן בין אנוריהן כלומר
 וזבינן להם מזבחות כשזוכרין אותם כמו בניהם ויש כפרשים
 מלשון אזכרתא שהיו מעבירין ביניהם באש וכמו שאמרו
 בסנהדרין פרק ארבע מיתות כי אחו רצה להעביר חזקיהו
 באש אלא שסכתו אמו סלמנדרא והיא חיה הנוצרה מיסוד
 האש כשמתמידין להבעיר אש בכבשן זמן גדול נוצרת זאת
 החיה ונונת מיסוד האש וכן במדרש מצינו כי ארבע בעלי
 חיים נזונין מדיסודות הפשוטים והם סלמנדרא מיסוד האש
 והעוף הנקרא גמליין מיסוד האויר ומיסו המים דג אחד ויש
 אומרים שהוא דג הנקרא ארנני ולכן אין לו מעים ואינו
 מסריח ונחש עפר לחמו הררי בשדה חיליך וכל אוצרותיך
 ונז הררי אמר על ישראל שהיו עובדין על על ההרים ואמר
 חיליך וכל אוצרותיך שגלו מן הארץ וישמשו נחלתם בארץ
 וגלו משם כל זה תוכחה הנביא לישראל ומה שסמך אורח
 הגבר דרשו אל שהיו בישראל בזמן ימיהו ד' כתות פתועים
 חלוקים בדיעותיהם חת האחת היתה סוברת שהעולם
 קדמון ועניני האדם מקרה ולא היו סאמינים בנביאים כשחיו
 מנביאים להם עתידות וכשהיו אומרים שיבואו עליהם רעות
 לא היו נרתעים ומפחדים שחיו אומרי שאין דבר בא על שכר
 ועונש והכת השנית לא היו כל כך רעים וחטאים כי היו
 סאמינים בהשגחה בשכר ובעונש אבל היו סומכין בזרועם
 ובממונם שישכרו למרעה נכה ולמלך מלשטים ולזולתם
 והכת השלישי היו חפמים להרע יודעים בהשבעת שדים והיו
 בוטחים שישכבו לירושלם חומות אש וחופו מים והיו אומרים
 מי נוחת עלינו כל מי הוא זה שיבא עלינו לסוב העיר כי אנו
 נסוב אותה בים הגדול או באש והיו מאמר הנביא כי אמרתם
 כרתנו את מות ברית ועם שאול עשינו חוזה שוט שוטף כי
 יעבור לא יבואנו כי שמנו כוב מחסינו ובשקר נסתרנו אמר
 להם אחי אשר יתנו אותו אל ידע ספר לאמר קרא נא ספר
 ואמר לא ידעתי ספר כי נסך ה' עליכם רוח תרדמה ויעצם את
 עיניכם את הנביאים ואת ראשיכם החוזים כסה ותהי לכם
 עוורת הכל כדברי הספר החתום כי תשיעו את שם שר של
 אש אני אעבירנו ואמנה אותו במיני המים ואומר אין זה שפי
 ולחו כי חתום הוא ושל מים אמנה אותו על האש ואמר אין
 זה שמי וזה לא ידעתי ספר וזה יאמ להם התמהמהו ותמהו
 השתעשעו ושועו שכרו ולא יין נעו ולא שכר על חלוף השרי'
 העלויני וכמו שאזל המלאך אין לו שם ידוע לא כמי שליחותו
 כמו שמצינו במלאך של יעקב ובמלאך של פנוח כתיב והוא
 בלא על שם שליחותו מן הנזירות דכתי' איש כי יליא לגדור
 נדר נזיר וכמש' אל על מסוק ואחלל שריקדש הגני מסב את
 כלי המלחמה ונז' אל כי הם שמנת שהיו בידם שהיו יודעים
 לחשביעם והן היו כלי מלחמתם שהיו בוטחים בהם והסירים
 מהם והגת חד היו מראין עצמם כשרים וכי ידם עם הנביא
 ולא כן בקרבם אלא היו מפתנין פה יהיה ענין אלו הד' כתות
 וחיה שם כת אחד חמישית חסידים שומעים לנביא והיו בוטחים
 ב' לא בחכמה ולא בגבורה וכנגד אלו ה' כתות אמר הנביא אל
 גמסוקים אמר כנגד החסידים על חכמתם והושבים שהעולם
 מקרה ואינם חוששין לדברי הנביא אורח הגבר אשר יבטח
 מאדם כלו בחכמתו וכנגד הבוטחים בשרים אמר ומי יסור
 לבו וכנגד האחרים המרמין לנביא במיהם אמר עקוב הלב
 מכל ונז' וכנגד החרש והכספר אמ' ברוך הגבר אשר יבטח נה'
 גלבסוף התפלל רפאני ה' וארפא כלו שירפאוהו השם מזה
 החולי כלומר מלו האמונות הרעות כי היא רפואת הנפש ויש
 שיקבלם בתשובה שזו היא הרפואה השלימה הנה ביארנו קשר
 החכמים בשתי פנים ולמי זו הדרך השני באו אלו הכתובים
 והיה כעץ שתול על מים והיה בערער בערעה ולא יראה ונז'

ובאותה משנה דאבות בפר' עקביא בן מהללאל שנינו שם כל
 שחכמתו מרוב סמקעשו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרובין
 ושרשיו מועטין ונז' וכל מי שמעשיו מרוב מחכמתו למה הוא
 דומה לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין אפילו כל רוחות
 שבעולם באות ונושבו בו אין מזיין אותו כמקובו פי' הששנן
 כך הוא כי מי שסומ' על חכמתו ואינו מאמין לא במה שהשכל
 פחייב או שפירגיש חשוו כחכמי דמדברך והאזהאם זרכם
 שאינן כאפינין בכמה שהוא חוץ לשכל בכל יעודי ותודה
 והנביאים מתחייב דמת' וביאת הגוף וענין העולם הנא והוא
 מלעין על הביצות השמעיית שדם חוץ לשכל כש' על דברי
 הקבלה שהוא התלמוד ואינו מקיים דמצו' ואינו בעל בעשים
 נחכפתו מרוב סמקעשו ככו האילן שענפיו מרובין על זה נאמר
 אורח הגבר אשר יבטח בחכמת אדם האדם לבד ובשכלו ויש
 בשר ורועו שאין סאמי' לא מה שחושיו הגופני' משיגי' והיה
 פקוער בערבה שלא ירא בטוב בחי' חשם שהוא אינו סאמי'
 בטוב כלו במעשה בראשי' דכתי' והנה טוב מאד לכן לא יראה
 בפה רב טובך אשר צמנת וזהו לא יראה כי יבא טוב ושכן
 דורים כמדבר זה גהינם לשון יבש ארץ מלודו לא תשב לא
 יקום בחתייה ובעהב שהוא אינו סאמי' בטוב ולא יראה בטוב
 אבל מי שסומך ובוטח ביי' יהיה כעץ שתול על מים שרשיו
 מרובין שהן הביצות וחזו עושה אותן כי העיקר הוא המעשה
 ולכן יש לו עיקר וקיום ולכן בא בו חרש'אם בחוקותי הלכו
 הם המצות השכליו' והבטיח על זה שכר העה' והעולם הבא
 הבטיח תחלה ונתתי גשמיכם בעתם שהיא ברכ' כללי' שבהיות
 הנשמים בעתם האויר טוב ומתוקן והוא סיבת הנביאות לא
 יחלה אדם לא יהיה בו עקר ועקרה ירכה שגר הצאן והבקר
 מרובי הצמחים ותיקון האויר לא יהיו שכולות ועקרות ירבו
 המונות ושובע בעולם והנה בברכת הגשמים תלוין בני חיי
 נמוני ולכן הקדישם ואחרי כן הבטיחן בימות המשיח דכתיב
 ונתתי שלוש בארץ שהוא הזמן דכתי' ביה ולא ישא גוי אל גוי
 חרב וישיבת יחיה רעה מן הארץ דכתי' וגר זאב עם כבש וגמר
 עם גדי ירבע ופרה ודוב תרעינה וגו' והוא לדעת רבי שמעון
 שאם משיבת' שלא ייקו וזהו פלא גדול שיהיו הבתמו' והחזק
 המיניות באותו זמן יחדש בקרבם רוח חדשה שלא ייקו בן
 ליריבי רבי יהודה שאמ' מעבירין מן העולם אינו כל כך דבר נס
 אלא הוא כפשוטו שלא יבוא חיות רעות בארצם כי בהירצ
 השובע וברכות הטובה והיות הערים מלאו אדם לא תבואנת
 החיות ביישוב וכמו שאמר ר' שמעון לר' יהודה ונז' כמו שכתוב
 בפירוש הרמב'ן אל בוז הפרשה וכן נראה משמעות הכתובים
 שיהיו בעולם זאב ואריה ודוב באותה ההבטחה והרמב'ם אל
 מפרש בר' יהודה שהעולם כמנהגו נהנה וכמו שכתוב באגרת
 תחנית הפתים והורה לנו דעתו בכל אלו הענינים ואמר שאין
 דעתו לשום התורה והשכל שני קצוות סותרים זה את זה
 ולהוציא דבר זה מן הסופל ולומר שהוא מופת בקדעת רבים
 אבל הוא משתדל לקבץ מן התורה והשכל להנהיג הדברים
 על דרך טבע וזלתי כמה שהתבאר בו שהוא מופת בקריעת
 ים סוף ועמידת השמש ושאר המופתים וכמו שאמרו אל עולם
 כמנהגו נוהג ולדעתו אלו הכתובים שכתוב בישעיהו וגר זאב וגו'
 ואריה כבקר יאכל תבן משל תבן רשעי אומותינו שיהיו
 בתשובה ונהיה כלנו עובדי השם ומורה על זה סוף המסופ' כי
 מלאח הארץ דעה את י' כמים לים מכסים ואמר שם התיאן
 ואתם קהל ישראל שהאריה בזמנינו זה מורד ולזה הוא שורף
 ואז יעשה תשובה וישוב לאכול תבן והנה הוא משל לפי דעתי
 כמש' בספר שופטים והוא כמו כתובים אחרים רבים שאנו
 בדברי הנביאים אז ירננו עצי הער ונז' נהרות ימחאו כפ' כש
 המורה ב' כש חלק שני והוא כת' כי זה הענין גם כן הוא משל

בהר ובהקתי

כמו שאמרנו וכן פירשו אלו הפסיקים בן נקטילה וכן בלעם ואישר לפירוש כי כהיות היישוב גדול ותשמן הארץ יסעו נזק בעלי חיים בהתקרב קצתם אל קצתם וכבר כתב זה ראש היונים בזכרו הסיבה נקצת בעלי חיים שהם מעטי נזק ואם הוא מופת יהיה בהר הבית לכך כמו שכתוב לא ירעו ולא ישחתו בכל הר קדשיו וכמו שאמרו ז"ל פ' בעשרה מאמרות לא הזיק נחש ועקרב בירושלם והנה לדעת רבי יהודה כי בהיות היישוב רב ושמן לא יבואו החיות המזיקות בארץ והדברים בשוטרן והרמב"ן ז"ל סובר כר' שמעון ואומר שהוא הנכון שתהיה ארץ ישראל בעת קיום המצות כאשר היה העולם בתחלתו קודם חטאו של אדם אין חיה ורמש כו' כמו שהאריך בפירושו בואת הפרש ועוד האריך בזה באגרת תורת התמימה כשכתב שם כי כל עניינינו ומעשינו כלם נסים נסתרי והברכו והקללו אין בהם טבע כלל וכלם נסים עומדי' משנוי הטבע והתולדות כי אם נצוץ השמש אינו לח בהעלות האור מן הארץ לא יבא המטר אם יעשו כל מצות שבעולם ויצומו ואם הוא ראוי להוריד המטר לא ימנע בהשתחוות לצלם ולכן אמר הכתוב בתוכחות והיו בך לאות ולמופת ונזרעך וגו' ובברכו' וראו כל עמי הארץ וגו' ולכן כאו התפלות על הגשמים ועל רמזות החוליים ועל צרכי האדם כשהאדם הוא מתפלל הוא מאמין בנסים ובשנוי הטבע כי אם הכל תלוי בטבע לא ימות אדם בעונו ולא קם מחלו' בזכותו כמו שכתבו וחתמו קצ' מאוכתינו ואם הם מעט מזער השם יכבד בעדם ואמר באותה אגרת ועל כן נתמה מן הרמב"ם ז"ל שהוא מנרע הנסים זמנביר הטבע ואמר כי היעודים של ישעיהו נגר זאב וגו' הן משל ובפי' אמרו מזמור שיר ליום השבת למשבית מוקין מן העולם וכו' וכן הוא אומר נגר זאב ושעשע יונק וגו' עתיד תיניק מישראל שויטיש ידו לתוך גלגל עינו של צפעניו ומוציא מרה מפיו וכתבו רז"ל בסנהדרין בפרק חלק שזה היה מקללת אדם הראשון מחטאו כמו שכתו' וילמד לטרף טרף אדם אכל כמו שהאריך בפירושו באותה אגרת ולדעתו לא זכינו לזאת הברכה עדיין בכל ארץ ישראל אלא בירושלם לבד כמו שאמרו באבות לא הזיק נחש וכו' כי ההבטחה היתה בכל הארץ דכתיב והשבת' חיה רעה מן הארץ כי לא זכינו להיות כלנו חסידים כמו שאמרו ז"ל בסנהדרין הוא עדינו העצני על שמונה מאות חלל בפע' אחת שהוא מעורר חניתו על תת' חלל והיה מצטער על סאתים יצאתה בת קול ואמרה רק בדבר אוריה החתי ולזמן המשיח נזכה לזאת ההבטחה ועל זה אמרו לעתיד לבא תינוק מישראל מושיש ידו וכו' ואמר ונתתי משכני בתוככם רמז למקד' העתיד ולא תנעל נפשי אתכם רמז לקיום הנשמות בעולם הבא' והתהלכתי בתוככם רמז לגן עדן הנה הזכרו בקיום המצוות שכן העולם הזה והנא ברמו ונסתלקה הקושיא שהקשו רבים שלא הזכרו בתורה בשום מקום שכן הנשמות ועונשן בעולם הבא אלא שכן העולם הזה ועונש העולם הזה כמוכר כאן

ופרשת כי תבא וכבר תירץ בזה הרמב"ם ז"ל במדע דרך אחרת והרמב"ן ז"ל יש לו דרך אחרת בפירושו במקום הזה ובמקומו אחרים בפירושו ומה שאמר בכאן וירדפו ככם חמשה מאות וגו' יש שואלין כי החשבון אינו כמנון כי לפי החשבון שהתחיל היה לו לומר ותק' מכם רבנה ירדפו והיאך אמר ומה פכס ורש' ז"ל תירץ שאינו דומה כרובין המקימין התורה לכוועטין ויש מפרשים בדרך הפשט כי באה ככם רצה לומר וכארה כמכם הראשון שהוא חמשה רצפה לומר חק' כי למה חזר פעם שנית כמכם אלא כמכם הראשון שאמר וירדפו ככם חמש כאח ולא התוכחות שבזו הברש' רש"י ז"ל לבל מה שאירע לנו בחורבן בית ראשון והתוכחות שבמשנה תורה רומזין לחורבן בית שני ולגלותינו ולכן הם חמורין אלו ואין מפסיקין בהם כי בכאן היתה שכינה ולא בבית עני' ונאמרו בלשון יחיד ומה שאמרו ז"ל משה כפי עצמו אפרן אינו כמסמנו כי אין בכל התורה אמילו אות אחת שאמר משה מעצמו אבל בכאן הוא וכיר' דינו וזהו מפי הגבורה אפרן ובמשנה תורה כפי עצמו לבר וידוע מה הוא מפיו כי הוא פי' ה' והוא פי' עצמו ויש לרמב"ן ז"ל דרך אחרת בזה כי בבית הראשון היה שמו הגדול ובבית שני כבוד שמו ופירש מפי עצמו אפרן כי הגבורה עשאוהו שליח בינו ובין ישראל עד כאן' והבטיח באלו הגליות שיזכור לנו ברית אבות דכתיב וזכרתי את בריתי עקב וגו' ומה שהזכירם כך בזה הסדר פירשו ז"ל כדאי הוא יעקב בזה ואם הוא קטן דכתיב מי יקום יעקב כי קטן הוא ואם לאו הרי יצחק ואם לאו הרי אברהם' ועל דרך האמת כי בעבור שבגלות השליך משמים ארץ תפארת ישראל על כל הקדים יעקב בדרך כי אשא א שמים ידיו והוא אומר שיהו ארץ החיים וכמו שאמרו ז"ל שאלו בשלום הביעקת והנה הזכירם כמטה למעלה והנהרר הבטיחנו גם כן שיזכור לנו גרתי ראשונים והוא ברית כל השבטים שהוציא ממצרים ושלא יעזבו בארץ אויבינו ולא ישכחנו בגלות ואם יתמהמה נחכה לו כי בא יבא ולא יאחר ויגאל בית קדשינו דכתיב כי ימוך אחיך ודרשו חז"ל כי ימוך אחיך אלו ישראל שהם אחים ורעים ונעשה פך מן התורה והמצות דכתיב ימקו בעונם' וכבר מאחותו זה חורבן הבית וגלותינו' מאחותו והיא ביד אוכות העולם ולא כל אחותינו כי לא ירשנו עשר עממים והוא שיוך בכיכרתינו' וכן גואלו זה הקבה דכתיב כי גואלם דאק הוא הינו' ובא גואלו הקרוב אליו זה הקבה דכתיב כי לי בני ישראל כו' וגאל את ממכר אחד זה ישראל שנקראו אחים למקום דכתיב למען אחי ורעי אדברת שלום בך' השם ברחמי יקיים לנו במהרה כימינו כל אלו ההבטחות הטובות ויקיים בנו מקרא דכתיב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגומר:

תם ספר ויקרא' בעזרה אל ירא' ונעורו נסיים גם
שאר ספרים במהרה' אכן: